
NUO
TEORIJOS
IKI PRAKTIKOS

NUO TEORIJOS IKI PRAKTIKOS

METODINĖ PRIEMONĖ

NEFORMALIOJO ŠVIETIMO ASOCIACIJA
„JAUNIMO AKADEMIJA"
VILNIUS, 2013

PROJEKTĄ ĮGYVENDINA
Neformaliojo švietimo asociacija „Jaunimo akademija“
www.jaunimoakademija.lt

PROJEKTO PARTNERIAI:
Lietuvos vaikų ir jaunimo centras | www.lvjc.lt

Lygių galimybių plėtros centras | www.gap.lt

METODINĖS PRIEMONĖS SUDARYTOJOS:
Margarita Jankauskaitė,
Alma Kernytė,
Renata Dambrauskaitė Pėželienė

METODINĖS PRIEMONĖS LEIDYBA FINANSUOJAMA
iš Lietuvos Užsienio reikalų ministerijos remiamo projekto „Pasaulis ir Aš“,
įgyvendinamo pagal Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo programą

RECENZENTĖ
Rūta Svarinskaitė

REDAKTORIUS
Robertas Gedrimas

DIZAINAS
IMAGO dizaino studija (www.imago.lt)

Už šio leidinio turinį atsakingos tik jo sudarytojos; jame išsakyta pozicija nebūtinai atspindi Europos Komisijos nuomonę

TURINYS

VYSTOMASIS BENDRADARBIAVIMAS 6

PASAULIO SKURDAS IR NELYGYBĖ 7

TVARI PLĖTRA 9

APLINKA – TVARIOS PLĖTROS PAGRINDAS 9

EKONOMIKA TVARIAI PLĖTRAI 11

SOCIALINĖ RAIDA 12

ŽMONIŲ GEROVĖ IR DEMOKRATIJA 14

VYSTOMASIS ŠVIETIMAS 16

NEWS – KOMPLEKSINIS POŽIŪRIS Į VYSTOMĄJĮ BENDRADARBIAVIMĄ 16

VYSTOMASIS ŠVIETIMAS IR TRANSFORMUOJANTIS POŽIŪRIS Į MOKYMĄ(SI) 17

VAIZDINĖS PRIEMONĖS VYSTOMAJAM ŠVIETIMUI 19

KAIP NAUDOTIS METODINIU LEIDINIU? 20

METODAI JAUNIMO NUOMONEI APIE VYSTOMĄJĮ BENDRADARBIAVIMĄ FORMUOTI . . . **21**

KARŠTOJI KĖDĖ 22

KUR TU STOVI? 23

GLOBINGO 24

VIKTORINA „AR ŽINAI?“ 26

„IDĖJŲ BANKAS“ 28

MUZIKOS ĮVAIROVĖ 29

TURTINGAS PASAULIS – BESIVYSTANTIS/MENKAI IŠSIVYSTĘS PASAULIS? 30
BALTASIS AUKSAS 32
SKURDO HOROSKOPAS 35
KODĖL ŽMONĖS PERSIKELIA GYVENTI KITUR? 39
KOKS SKIRTUMAS? 41
GYVENIMAS TOBULAME PASAULYJE 43
STOK! PAGALVOK! PIRMYN! 47
UŽBURTAS RATAS 49
ŽMOGAUS TEISIŲ PIRAMIDĖ 50
PETRAS IR HAUWA 52
ŽMONĖS IŠ KITOS PLANETOS 53
TAIP–NE VIKTORINA APIE ŽMOGAUS TEISES 54

LEDLAUŽIAI 56

KLAUSIMŲ TINKLAS 58
APLEISTA SALA 59
PEČIAI–KELIAI 59
SUSKAIČIUOK IKI 30 60
JEIGU 60
ATSPĖKITE, KAS TOKS? 62
APLINK PASAULĮ 62
APELSINO PERDAVIMAS 63
AVIŲ TVARTAI / ŽEMĖS DREBĖJIMAS 63

Lietuva, būdama Europos Sąjungos narė, yra donorė, skirianti paramą mažiau išsivysčiusioms pasaulio šalims ir tiesiogiai prisidedanti prie Tūkstantmečio vystymosi tikslų įgyvendinimo. Patiems Lietuvos piliečiams vystomojo bendradarbiavimo idėja dar nauja, jie mažai ką žino apie šią svarbią mūsų šalies vykdomą veiklą, turimą atsakomybę. Tik nedidelė gyventojų dalis galėtų įvardyti, kas yra vystomasis bendradarbiavimas, koks jo tikslas, kokie yra Tūkstantmečio vystymosi tikslai, kokia jų svarba, kiek svarbi yra veikla, susijusi su taikos garantavimu, demokratijos plėtra, ekonominiu augimu ir socialiniu stabilumu pasaulyje, skirtumo tarp išsivysčiusių ir besivystančių šalių mažinimu, kokią paramą teikti ir įnešti unikalų indėlį į šią sritį gali ir yra įsipareigojusi Lietuva.

Europos konsensusas dėl vystymosi iškėlė vystomojo bendradarbiavimo plėtojimą bei sąmoningumo ugdymą kaip naujus papildomus uždavinius švietimui. Norint užauginti sąmoningą visuomenę, būtina jau mokykloje informuoti ir šviesti apie vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai svarbą, tikslus, aiškinti naudą, skatinti prisidėti prie įgyvendinimo. Esant nepakankamai informacijos sklaidai bei švietimui apie šią sritį, atsiranda kliūčių, trukdančių Lietuvos piliečiams aktyviai prisidėti prie ekonominio augimo, socialinio stabilumo pasaulyje stiprinimo, skirtumų tarp išsivysčiusių ir besivystančių šalių mažinimo bei besivystančių šalių integravimo į pasaulio ekonomiką.

Mokyti jaunimą apie vystomąjį bendradarbiavimą Lietuvoje, atkreipti dėmesį į pasaulines problemas ir skatinti juos pamatyti pasaulį kitomis akimis yra nepaprastai svarbu. Vis labiau susijusiame pasaulyje šiandieninė jaunoji karta turi gebėti bendrauti ir bendradarbiauti su žmonėmis iš įvairių skirtingų kultūrų ir tradicijų. Jaunam žmogui svarbu suprasti ir analizuoti mums artimo likimo visuomenes, tokias kaip Ukrainos, Baltarusijos, Armėnijos, Gruzijos ar Moldovos, ne tik išmokti stiprinti savo ryšius su sąjungininkais ir partneriais, bet ir geriau išmokti demokratijos ir demokratinės partnerystės pamokas.

Pasaulyje beveik 800 milijonų žmonių, tarp jų – 200 milijonų vaikų, kenčia dėl nuolatinės nevisavertės mitybos, o 20 proc. pasaulio gyventojų išgyvena už mažiau kaip vieną dolerį per dieną. Beveik visi jie, taip pat ir 90 proc. sergančiųjų AIDS, gyvena besivystančiose šalyse. Negalime likti abejingi, kai šalia mūsų egzistuoja tokios problemos, turime prisidėti prie demokratijos ir saugumo, skatinti ekonominius bei socialinius ryšius su regiono valstybėmis; didinti Lietuvos vaidmenį formuojant ir įgyvendinant tarptautinių organizacijų politiką regione.

Ši metodinė priemonė, kurią sudaro kompaktinė plokštelė ir leidinys, skirta mokytojams, vyresniųjų klasių moksleiviams, su jaunimu dirbantiems asmenims ir visiems besidomintiems vystomuoju bendradarbiavimu siekiant stiprinti ir plėtoti jų sąmoningumą ir supratimą apie priklausymą unikaliam pasauliui, kuriame mes gyvename. Metodinėje priemonėje pateikiama teorinių žinių, interaktyvių užsiėmimų pavyzdžių, temų diskusijoms, ledlaužių, kurie skatins diskutuoti ir kritiškai vertinti paramą vystymuisi.

Leidinio finansavimą parėmė Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija.

Maloniai kviečiame naudotis šiuo metodiniu leidiniu!

VYSTOMASIS BENDRADARBIAVIMAS

Vystomojo bendradarbiavimo politika – neatskiriama visų išsivysčiusių šalių užsienio politikos dalis, kuria siekiama taikos, skatinamas ekonominis augimas ir socialinis stabilumas pasaulyje, stengiamasi mažinti skirtumus tarp išsivysčiusių ir besivystančių šalių, integruoti besivystančias šalis į pasaulio ekonomiką.[1]

Siekiant tūkstantmečio vystymosi tikslų daug nuveikta mažinant skurdą, didėja raštingumas ir švietimo galimybės mergaitėms, plečiasi ir gilėja demokratija, didėja supratimas apie aplinkos problemas ir žmonių domėjimasis globaliomis temomis. Deja, pastebimos ir priešingos tendencijos – stiprėja nelygybė, globalaus vartojimo disbalansas, išlieka atkaklus nenoras dalintis gerove ir gyvybei grėsmę keliantis badas. Korumpuotos karo ir finansų industrijos sukelia žmonių pasipriešinimą, taigi kyla grėsmė taikai pasaulyje.[2]

> MŪSŲ AMŽIUJE SKURDAS NEPANAŠUS Į JOKĮ KITĄ. JIS SIEJAMAS NE SU NATŪRALIU STYGIUMI, KAIP BUVO ANKSČIAU, O SU PRIORITETAIS, KURIUOS TURTINGIAUSIEJI PRIMETA PASAULIUI. TODĖL MODERNIEJI BETURČIAI NESULAUKIA UŽUOJAUTOS... BET YRA NURAŠOMI KAIP ŠIUKŠLĖS. XXI A. VARTOTOJIŠKA EKONOMIKA PIRMĄ KARTĄ SUKŪRĖ KULTŪRĄ, KURIAI ELGETA NESUKELIA JOKIŲ JAUSMŲ.
>
> JOHN BERGER[3]

Susirūpinimą keliančios globalaus vystymosi tendencijos, kurios galėtų būti pakeistos dažnai be didelių investicijų, jeigu pavyktų įveikti bendrą inertiškumą ir neveiklumą. Todėl formuodama tarptautinius santykius Europos Sąjunga vystomajam bendradarbiavimui skiria daug dėmesio. Ji yra didžiausia paramos teikėja, skirianti daugiau nei 50 proc. pasaulio paramos. Vien Europos Komisijai, 2009 metais teko 13 proc. visos pagalbos srautų – 12,3 mln. eurų, kurie buvo paskirstyti programoms, remiančioms tūkstantmečio vystymosi tikslus ir infrastruktūrai, klimato ir energetikos sektoriams, kurie ypač svarbūs tvariai plėtrai.[4] Ši pagalba – vienas svarbiausių instrumentų stiprininant Europos Sąjungos įtaką ir formuojant teigiamą Europos įvaizdį besivystančiose šalyse.

Europos Sąjungos vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslas – prisidėti prie ekonominio ir socialinio vystymosi vargingose šalyse, nuosekliai integruoti šias šalis į pasaulinę ekonomiką ir kovoti su skurdu. Bendrija prisideda prie demokratijos, įstatymo viršenybės ir pagarbos žmogaus teisėms įtvirtinimo. 2004 m. gegužės 1 d. įstojusi į Europos Sąjungą, Lietuva taip pat tapo tarptautinės donorų bendruomenės nare ir prisideda prie bendrų tikslų įgyvendinimo.[5]

Lietuvos **vystomojo bendradarbiavimo politika keliami tikslai** prisidėti prie demokratijos, saugumo ir stabilumo erdvės kaimyniniuose regionuose plėtojimo, aktyvinti politinius, kultūrinius, ekonominius ir socialinius ryšius su regiono valstybėmis, didinti Lietuvos vaidmenį formuojant ir įgyvendinant tarptautinių organizacijų politiką regione ir taip stiprinti Lietuvos nacionalinį saugumą.[6] Lietuva dvišaliu pagrindu teikia pagalbą Afganistanui, Baltarusijai, Gruzijai, Moldovai, Ukrainai. Daugiašaliu pagrindu ir atsižvelgiant į Europos Sąjungos prioritetus, dvišalė ir trišalė parama pagal galimybes teikiama ir kitų regionų šalims, ypač skurdžiausioms Afrikos valstybėms. Lietuva teikia paramą demokratijos stiprinimo, žmogaus teisių, gero valdymo ir įstatymo viršenybės, ekonominės plėtros, eurointegracijos procesų bei administracinių gebėjimų stiprinimo sektoriuose. Už Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimą bei koordinavimą atsakingas Užsienio reikalų ministerijos Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai departamentas. 2007 m. taip pat buvo įsteigta Nacionalinė nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma (toliau NNVBO platforma), kuri vienija vystomojo bendradarbiavimo srityje dirbančias organizacijas iš Lietuvos. NNVBO platforma siekia aktyviai dalyvauti formuojant ir įgyvendinant vystomojo bendra-

1 Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas. Prieiga internete: http://www.orangeprojects.lt/site/?page=10
2 80:20 Development in an Unequal World. Prieiga internete: http://www.developmenteducation.ie/8020-extracts/01-introduction.pdf
3 Ten pat.
4 EU Contribution to the Millennium Development Goals. Some key results from European Commission programmes. 2010. European Commission. Prieiga inernete: http://ec.europa.eu/europeaid/infopoint/publications/europeaid/documents/188a_mdg_en.pdf
5 Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas. Prieiga internete: http://www.orangeprojects.lt/site/?page=10
6 Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija. Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika. Prieiga internete: https://www.urm.lt/index.php?4062680522

darbiavimo (toliau – VB) politiką Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, stiprinti VB srityje dirbančių organizacijų gebėjimus ir kompetencijas, atstovauti savo narėms Europos Sąjungos ir Lietuvos institucijose, formuoti viešąją nuomonę apie vystomąjį bendradarbiavimą rengiant visuomenės informavimo ir švietimo kampanijas.[7]

Atsižvelgiant į naujausias vystomojo bendradarbiavimo politikos tendencijas tarptautinėje ir ES arenoje ir siekiant veiksmingesnio šios politikos įgyvendinimo Lietuvoje ir vykdyti prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus, 2012 metais LR Vyriausybės sprendimu Vystomojo bendradarbiavimo (VB) ir humanitarinės pagalbos įstatymo projektas buvo perduotas svarstyti LR Seimui, kuris įstatymą priėmė 2013 m. gegužės 16 dieną. Šiuo, VB politiką reglamentuojančiu dokumentu, siekiama prisidėti prie politinių, ekonominių, socialinių ir kultūrinių ryšių stiprinimo, Lietuvos visuomenės informavimo ir švietimo apie vystomąjį bendradarbiavimą, o taip pat prie demokratijos, saugumo ir stabilumo, tvaraus vystymosi skurdo mažinimo pasaulyje.

Pasaulio skurdas ir nelygybė

Prieš dvidešimt metų kraštutinis skurdas daugelyje regionų buvo plačiai paplitęs reiškinys. Azijoje ir Užsacharės Afrikoje daugiau nei pusė gyventojų 1990 metais gyveno mažiau nei už 1,25 JAV dolerio per dieną.[8] Nuo ketvirtadalio iki pusės visų vaikų šiuose regionuose turėjo nepakankamą svorį, Afrikoje mokyklą lankė tik pusė vaikų.[9] Šiuo metu padėtis yra pasikeitusi. Afrikoje šie pokyčiai vyksta lėčiau, tačiau Rytų Azijoje pasiektas ženklus progresas. Nepakankamą svorį turi 2-4 vaikai iš dešimties. Trys ketvirtadaliai vaikų Afrikoje lanko mokyklą, o daugelyje Azijos šalių mokosi devyni iš dešimties vaikų.[10] Tačiau, nepaisant šios pažangos, pripažįstama, kad vis dar nepriimtinai daug žmonių kenčia nuo ekstremalaus skurdo.

Pasaulio skurdo ir nelygybės problema yra itin didelė ir maža tuo pat metu. Absoliutus skurdas nustatomas pagal tai, kokie yra minimalūs poreikiai, būtini išgyventi. Šiuo apibrėžimu daroma prielaida, kad egzistuoja minimalūs standartai, žemiau kurių gyvenantys žmonės laikomi vargšais. Vienas iš dažniausiai naudojamų rodiklių yra pajamų lygis: jei asmens ar šeimos pajamos nukrenta žemiau tam tikro lygio, laikomo minimaliu, reikalingu tinkamoms gyvenimo sąlygoms palaikyti, toks asmuo ar šeima laikoma vargingais.

Esant santykiniam skurdui, tam tikros grupės padėtis yra nustatoma ir išmatuojama lyginant su kitais tos pačios aplinkos, bendruomenės ar valstybės gyventojais. Todėl išsivysčiusiame pasaulyje vargšu laikomo asmens pajamos gali būti didesnės nei to, kuris neišsivysčiusioje valstybėje laikomas pasiturinčiu. Skurdo reikšmė priklauso nuo kiekvienos pasaulio valstybės ir regiono papročių, standartų ir vertybių. Taigi skurdo sampratoje atsiranda ir kultūrinis aspektas.

Tačiau žmonės, kurie negali pasinaudoti pažanga, nėra atsitiktinai pasiskirstę visuomenėje. Jie, kaip taisyklė, priklauso etninių mažumų ar religinėms grupėms, kurios gyvena atokiose vietovėse ir patiria diskriminaciją. Negalia – dar viena plačiai paplitusi ir ignoruojama nelygybės priežastis. UNESCO apskaičiavimu, kas trečias iš maždaug 75 mln. vaikų, kurie nelanko mokyklos, turi negalią.[11] Moterų ir mergaičių padėtis šiose socialiai atskirtose grupėse dažnai yra blogesnė nei vyrų ir berniukų. Ypač didelį susirūpinimą kelia tai, kad auga skaičius žmonių, kurie yra įkalinami chroniškame skurde dėl diskriminacijos, atskirties ir galimybių visuomenėje trūkumo.[12] Todėl vertinant iš žmonių gyvenimo perspektyvos, galima teigti, kad skurdas yra be galo didelė problema. Jis ir badas tampa trečdalio visų mirčių ir didžiosios dalies netekčių, ligų ir kančių pasaulyje priežastimi.[13]

Tačiau ekonominiu požiūriu skurdo ir nelygybės problemos yra gluminančiai mažos. Pavyzdžiui, norint išgelbėti 529 000 moterų, kurios kiekvienais metais miršta dėl nėštumo komplikacijų, gimdydamos ar tuoj po gimdymo, gyvybę, reikėtų 1,2 mlrd. JAV dolerių, o tai yra mažiau nei kainuoja vienas Stealth bombonešis. Siekiant sumažinti 2–3 metų amžiaus vaikų mirtingumą, per metus reikėtų 7,5 mlrd. JAV dolerių, o užtikrinti švaraus vandens tiekimą ir sanitarinę sistemą visiems pasaulio gyventojams – 7 mlrd. JAV dolerių. Tuo tarpu 2007 metais krūtų padidinimo, riebalų nusiurbimo,

7 Plačiau apie NNVBO platformos veiklą galima sužinoti internete: http://www.pagalba.org/lt/apie_mus
8 Melamed, C. (2012) After 2015: Contexts, Politics and Processes for a Post-2015 Global Agreement on Development. London: Overseas Development Institute.
9 Norton, Andrew and Rogerson, Andrew (2012) "Inclusive and sustainable development: challenges, opportunities, policies and partnerships". Ministry of Foreign Affairs of Denmark. DANIDA/ International Development Cooperation.
10 Melamed, C. (2012) After 2015: Contexts, Politics and Processes for a Post-2015 Global Agreement on Development. London: Overseas Development Institute.
11 UNESCO (2008) Education Sector Newsletter. Prieiga internete: http://portal.unesco.org/education/en/ev.php-URL_ID=58447&URL_DO=DO_ TOPIC&URL_SECTION=201.html
12 Norton, Andrew and Rogerson, Andrew (2012) "Inclusive and sustainable development: challenges, opportunities, policies and partnerships". Ministry of Foreign Affairs of Denmark. DANIDA/ International Development Cooperation.
13 80:20 Development in an Unequal World. Prieiga per internetą: http://www.developmenteducation.ie/8020-extracts/01-introduction.pdf

nosies, akių vokų formavimo ir pilvo patempimo operacijoms buvo išleista 12,4 mlrd. JAV dolerių.[14]

Šiandien daugiau nei 80 proc. visų žmonių gyvena vadinamosiose trečiojo pasaulio šalyse, kur kas antram tenka mažiau nei 2 JAV doleriai per dieną. Turimi ištekliai pasaulyje paskirstomi nevienodai. 1,2 milijardo neturtingiausių žmonių tenka 1 proc., o vienam milijardui turtingiausiųjų – 72 proc. pasaulinio vartojimo.[15] Viena šimtoji pasaulio išteklių dalis tenka 57 proc. planetos gyventojų, o 1 proc. turtingiausiųjų kontroliuoja 40 proc. turto. Pasaulio turtingieji palieka taip pat gilų ekologinį pėdsaką. Jų suvartojami ištekliai (pvz., nafta, metalas) ir paliekamos šiukšlės (pvz., plastikas, šiltnamio efektą sukeliančios dujos) vienam asmeniui sudaro 32 santykinius vienetus, o vieno neturtingo asmens gamtai padaroma žala sudaro 1 santykinį vienetą.[16] Ši nelygybė nėra atsitiktinė – ją sukuria ir palaiko tvarumo neužtikrinančios tarptautinės raidos tendencijos, kai nesiimama veiksmingų priemonių keisti esamos padėties. Todėl pasaulio bendruomenė raginama permąstyti pačią „vystymosi" sąvoką, atsisakyti priklausomybės tarp turtingų ir neturtingų šalių pabrėžimo ir plėtoti naujo tipo, lygiavertę partnerystę.[17]

Padėtis galėtų iš esmės pasikeisti, jeigu dauguma žmonių kryptingai siektų permainų. Šiuolaikinį pasaulį kuria ne tik ekonomika ir politika. Jo tvarką formuoja ir kiti aspektai. Pavyzdžiui, informacija, kuri gali būti sąmoningai klaidinanti, arba susvetimėjimu grindžiami santykiai, pasireiškiantys abejingumu, baime ir sumišimu. Todėl dažnai sunku būna įžvelgti sąsajas tarp savo gerovės ir kitų žmonių skurdo, nesaikingo vartojimo ir nepritekliaus, „jų" ir „mūsų". Dažnai manoma, kad pasikeitimai nėra galimi, nepaisant pažangos, kurią žmonija jau yra pasiekusi kelyje į taikesnį ir socialiai teisingesnį sambūvį.

Siekiant pažangių pokyčių, švietimui tenka ypač svarbus vaidmuo. Jis turi ne tik nušviesti esamą padėtį, bet ir reaguoti į nenorą ją keisti. Vystomasis švietimas nėra paprasčiausias faktų perteikimas. Jis, siejamas su vertybėmis ir jausmais, įprasmina ne vien teisę žinoti, bet ir teisę bei poreikį nesutikti. Svarbu ne tik tai, ką žinome, ar kaip jaučiamės dėl to, ką sužinojome, bet ir tai, ką darome, kad situacija būtų pakeista.

> VYSTOMASIS ŠVIETIMAS – TAI AKTYVUS SOLIDARUMO, LYGYBĖS, ĮTRAUKTIES IR BENDRADARBIAVIMO VERTYBĖMIS PAREMTAS MOKYMAS(IS), KURIS FORMUOJA BENDRĄ SUVOKIMĄ APIE TARPTAUTINIUS TVARIOS ŽMONIJOS RAIDOS PRIORITETUS, GILINA GLOBALIŲ PROBLEMŲ SUPRATIMĄ IR SKATINA DALYVAUTI ŽINIOMIS PAGRĮSTUOSE VEIKSMUOSE.[18]

Vystomojo švietimo tikslas – motyvuoti žmones kovai su pasauliniu skurdu ir atskirtimi, kuriant teisingesnę ir tvarią nacionalinę ir tarptautinę ekonomikos, socialinę ir gamtos apsaugos politiką, grindžiamą žmogaus teisių nuostatomis. Tarptautiniu mastu sutariama, kad ekonominį, socialinį ir gamtos tvarumą skatinančios priemonės turi būti įgyvendinamos neatidėliotinai.

Siekdama pasaulio vizijos, kur kiekvienas gali pasitelkti švietimo teikiamas galimybes, kad sužinotų apie nuostatas ir tvarią ateitį užtikrinantį gyvenimo būdą, Jungtinių Tautų organizacija 2005–2014 metus paskelbė pasauliniu „Švietimo darniam vystymuisi dešimtmečiu", kurio pagrindinės temos apima[19] lyčių lygybės, kultūrų įvairovės, sveikatos skatinimo, taikos ir žmonių saugumo, aplinkos, tvarios urbanizacijos, kaimo plėtros, tvaraus vartojimo klausimus.

Siekiant vieningos Europos plėtros strategijos, 2007 metais buvo suformuota vystomojo švietimo ir informuotumo didinimo struktūra, padedanti siekti Europos susitarimo dėl vystymosi[20], kuriame pabrėžiama, kad „... ES skirs ypatingą dėmesį vystomajam švietimui ir ES piliečių sąmoningumo ugdymui". Kitas svarbus dokumentas Europos susitarimas dėl vystymosi: vystomojo švietimo ir informuotumo didinimo indėlis[21] buvo parengtas bendradarbiaujant ES valstybių narių, nevyriausybinių organizacijų

14 Ten pat.
15 A New Global Partnership: Eradicate Poverty and Transform Economies through Sustainable Development. The Report of the High-Level Panel of Eminent Persons on the Post-2015 Development Agenda. (2013) United Nations.
16 80:20 Development in an Unequal World. Prieiga per internetą: http://www.developmenteducation.ie/8020-extracts/01-introduction.pdf
17 Norton, Andrew and Rogerson, Andrew (2012) "Inclusive and sustainable development: challenges, opportunities, policies and partnerships". Ministry of Foreign Affairs of Denmark. DANIDA/ International Development Cooperation.
18 Toolkit for Engaging Local Society in Sustainable Development DEVELOPMENT EDUCATION SUMMER SCHOOL 2012 CHANGE LAB: Engaging Local Society in Sustainable Development. DEEEP - Developing Europeans' Engagement for the Eradication of Global Poverty and FoRS – Czech Forum for Development Cooperation
19 Daugiau informacijos internete: www.unesco.org/education/desd/
20 Joint Statement by the Council and the representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council, the European Parliament and the Commission on European Union Development Policy (2005) The European Consensus, 14820/05, 22 November 2005, Brussels. Prieiga internete: http://www.fp7.org.tr/tubitak_content_files//268/dokumanlar/eu-consensus-d evelopment.pdf
21 Joint Statement (2007) The European Consensus on Development: The contribution of Development Education & Awareness Raising. Prieiga internete: http://www.deeep.org/fileadmin/user_upload/downloads/Consensus_on_DE/DE_Consensus-EN.pdf

(NVO), Europos Komisijos, Europos Parlamento, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) ir Europos Tarybos atstovams. Bendras pareiškimas tapo pirmąja vystomojo švietimo įgyvendinimo strategija vietos, regioniniu, nacionaliniu ir Europos lygiu. Pagrindinis jo tikslas – didinti žmonių suvokimą apie pasaulio tarpusavio ryšio, problemas ir jų supratimą, formuojant pasaulinės atsakomybės etosą, skatinti aktyvų žmonių dalyvavimą sprendžiant visuotinius klausimus ir imtis žinojimu, kritišku vertinimu pagrįstų ir teigiamų veiksmų besikeičiančiame pasaulyje. Susitarimu taip pat siekta padidinti susidomėjimą bendrais tarptautiniais klausimais ir stiprinti bendradarbiavimą tarp įvairių suinteresuotųjų šalių. Dokumente pabrėžiama, kad vystomasis švietimas turėtų būti geriau integruotas į esamas neformalaus ir formalaus švietimo struktūras, remtis valstybės ir nevalstybinių organizacijų bendradarbiavimu ir daryti didesnį poveikį visuomenei.

2010 metais buvo atlikta lyginamoji Susitarimo vykdymo rezultatų apžvalga,[22] kuri suteikė informacijos apie vystomojo švietimo politiką ir praktiką 28 Europos šalyse ir leido palyginti jose taikomų sistemų veiksmingumą. Tyrimas parodė, kad tose šalyse, kur vykdant vystomąjį švietimą glaudžiai bendradarbiauja įvairios institucijos, jo kokybė yra aukštesnė ir daro didesnį poveikį. Tyrimą atlikę mokslininkai atkreipė dėmesį, kad siekiant vystomojo švietimo strategijos įgyvendinimo veiksmingumo, įskaitant mokyklines ugdymo programas, lyderio vaidmenį turėtų prisiimti atsakingos ministerijos ir institucijos. Siekiant visiškos vystomojo švietimo kokybės, jis turėtų būti vertinamas kaip neatsiejama gilaus demokratinio proceso dalis, bendros pasaulinės atsakomybės ir darnios ateities būtinybė.[23]

TVARI PLĖTRA

Tvarios plėtros samprata apibūdina požiūrį į planavimą ir sprendimų priėmimą, kai siekiama sumažinti socialinius, ekonominius skirtumus ir apsaugoti aplinką.

> TVARI PLĖTRA – TAI „...PLĖTRA, KURI TENKINA DABARTINIŲ KARTŲ POREIKIUS, IŠSAUGODAMA GALIMYBES BŪSIMOMS KARTOMS TENKINTI SAVUOSIUS". [24]

Tvari plėtra siejama su veiksmais, pagrįstais ilgalaike vizija ir apima žmonių veiksmus, kuriais siekiama gerinti dabarties ir būsimų kartų gyvenimo kokybę, užtikrinant planetos galimybes išsaugoti gyvybės įvairovę. Šie veiksmai turi būti grindžiami demokratijos, įstatymų viršenybės ir pagarbos pagrindinėms teisėms principais, įskaitant laisvę, lygias galimybes ir kultūrų įvairovę. Jie turi skatinti užimtumą, besiremiantį švietimu, naujovėmis, taip pat socialinės ir teritorinės sanglaudos bei žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugos nuostatomis.[25]

Tvarios plėtros principus sudaro trys pagrindiniai aspektai, arba ramsčiai, – aplinkos, ekonominis ir socialinis. Aplinka suvokiama kaip būtinas tvarios plėtros *pagrindas*. Ekonomika – kaip *priemonė* jai užtikrinti, o geras gyvenimas visiems (socialinis aspektas) laikomas tvarios plėtros *siekiu*.

Aplinka – tvarios plėtros pagrindas

Žmonių veikla palieka gilų pėdsaką gamtinėje aplinkoje, eikvodama išteklius, keisdama kraštovaizdį ir darydama poveikį klimatui. Pirmieji klimato kaitos padariniai jau matomi pasaulyje ir Europoje. Mokslininkai pažymi, kad per praeitą šimtmetį vidutinė

22 European Multi-Stakeholder Steering Group on Development Education (2010) European Development Education Monitoring Report "DE Watch". Prieiga internete: http://www.deeep.org/fileadmin/user_upload/downloads/MSH_group/DE_Watch.pdf

23 Lappalainen, Rilli (2010) "The European Consensus on development education: From scratch to implementation and monitoring", Policy&Practice. A Development Education Review, Issue 11. Prieiga internete: http://www.developmenteducationreview.com/issue11-perspectives2

24 Mūsų bendra ateitis; Brundtlando komisija, 1987 m

25 Tvarios plėtros politika ir vadovas. EEE finansinis mechanizmas ir Norvegijos finansinis mechanizmas. Prieiga internete: http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/europos_ekon_erdves_parama/Tvarios_pletros_vadovas.pdf

oro temperatūra pakilo maždaug 0,75 °C. Manoma, kad per šį amžių ji toliau kils 1,1–6,4 °C, jeigu šalys su išvystyta pramone nesiims veiksmų, padedančių sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų (pavyzdžiui, anglies dvideginio) koncentraciją atmosferoje.

DAUG ANGLIES DVIDEGINIO Į ATMOSFERĄ PATENKA DEGANT IŠKASTINIAM KURUI, IŠGAUNANT GAMTINES DUJAS, PRAMONINIU BŪDU RAFINUOJANT ALIEJŲ, GAMINANT GELEŽĮ, PLIENĄ, CEMENTĄ IR AMONIAKĄ. TERŠALUS TAIP PAT IŠMETA AUTOMOBILIAI, SUNKVEŽIMIAI, LAIVAI, LĖKTUVAI, PATALPŲ ŠILDYMO ĮRENGINIAI. DĖL KERTAMŲ MIŠKŲ MAŽĖJA ŽEMĖS GEBĖJIMAS NATŪRALIAI ĮSISAVINTI ANGLIES DVIDEGINIO PERTEKLIŲ, TODĖL JO KONCENTRACIJA VIS DIDĖJA ATMOSFEROJE.

Dėl klimato kaitos šyla vandenynai, plečiasi jų tūris. Poliarinių ledynų užklotai tirpsta ir traukiasi. Dėl to kyla jūros lygis, pasiglemždamas žemumas ir salas. Klimato permainos vyksta labai greitai, todėl daugeliui augalų ir gyvūnų rūšių sunku susidoroti su šiais iššūkiais. Jeigu vidutinė oro temperatūra pakils dar 1,5–2,5 °C, tai apie 20–30 proc. šiuo metu žinomų augalų ir gyvūnų rūšių išnyks. Prognozuojama, kad ateityje poveikis klimatui stiprės, o tai reiškia, kad ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai, pavyzdžiui, karščio antplūdžiai, sausros, liūtys, sniego ir smėlio audros ar potvyniai bus dažnesni ir stipresni. Visa tai kelia rimtą pavojų gamtai, žmonių gyvybei ir ekonomikos vystymuisi, nuo kurių priklauso mūsų gerovė.

Klimato kaita daro ne vienodą įtaką regionams ir skirtingoms gyventojų grupėms. Besivystančios šalys patiria didžiausią neigiamo, staigaus, nekontroliuojamo ir negrįžtamo poveikio tikimybę. 1970–2008 metų laikotarpiu net 95 proc. visų su gamtos nelaimėmis susijusių mirčių įvyko besivystančiose šalyse.[26] Lyčių požiūriu klimato kaitos pasekmės taip pat nėra vienodos. Kiek supaprastinus galima teigti, kad vyrai daro didesnį poveikį klimato kaitai, kurios pasekmes labiau pajunta moterys. Viena to priežasčių – naudojimosi transportu įpročiai.

Transportas ir naudojimosi juo tendencijos yra svarbi diskusijų apie klimato kaitą sritis. Čia matomi ryškūs lyčių skirtumai, nes moterų ir vyrų įpročiai skiriasi – naudojamos kitokios transporto priemonės, važinėjama skirtingais maršrutais ir skiriama tam nevienodai laiko. Transporto naudojimo tyrimai parodė, kad vyrai paprastai keliauja didesniais atstumais ir labiau nei moterys linkę vairuoti automobilį. Tuo tarpu moterys dažniau naudojasi viešuoju transportu. Vyrai paprastai keliauja nuo namų iki darbo, o moterys aplanko įvairios paskirties vietas, pavyzdžiui, vyksta iš namų į darželį ir darbą, iš darbo į parduotuvę, atgal į darželį ir namo. Vyrai turi daugiau ekonominės galios, todėl lengviau įsigyja automobilį ir vairuotojo pažymėjimą. Tačiau šios tendencijos palaipsniui keičiasi, nes moterys vis aktyviau dalyvauja darbo rinkoje, tad jaunos moterys vis dažniau turi vairuotojo pažymėjimą ir dažniau nei vyresnės gali įsigyti automobilį.[27]

Kitas klausimas, į kurį atkreipia dėmesį ekspertai, yra mitybos įpročiai. Atlikus tyrimus paaiškėjo, kad vyrai yra labiau nei moterys linkę vartoti mėsą, o jos gamyba daro tokį pat neigiamą poveikį aplinkai kaip ir transportas. Tačiau skirtumai pastebimi ne tik tarp moterų ir vyrų. Jie ženklūs ir tarp skirtingą amžių, etninę kilmę, išsilavinimą ir pajamas turinčių žmonių.[28]

18 PROC. VISŲ ŠILTNAMIO EFEKTĄ SUKELIANČIŲ DUJŲ SUKURIA GYVULININKYSTĖ.

DANIJOJE VYRAI PER DIENĄ SUVARTOJA VIDUTINIŠKAI 135 G MĖSOS.

DANIJOJE MOTERYS PER DIENĄ SUVARTOJA VIDUTINIŠKAI 81 G MĖSOS.

KINIJOJE VIENAM ASMENIUI TENKA 52 G MĖSOS PER DIENĄ.

GANOJE VIENAS ŽMOGUS PER DIENĄ VIDUTINIŠKAI SUVARTOJA 10 G MĖSOS.

Sprendžiant aplinkosaugos klausimus tenka įveikti sudėtingą problemą – kaip tenkinti šiuolaikinius žmonių poreikius mažinant jų veiklos poveikį gamtai. Tai – kompleksiškas, naujų idėjų

26 Global CCS Institute. The climate change challenge. Prieiga internete: http://www.globalccsinstitute.com/publications/global-status-ccs-2012/online/47961?gclid=CJX08s7k2LUCFQtY3godTGIA0A

27 Focus: Gender equality and climate change. Prieiga internete: http://www.nikk.no/filestore/Publikasjoner/NIKK_magasin/nikkmag2-09_finale.pdf

28 Ten pat .

reikalaujantis uždavinys, kurio siekiamybė – gamtinės aplinkos, įskaitant išteklius ir procesus, apsauga ir pusiausvyros palaikymas. Labai svarbu riboti pasaulinį atšilimą, stabdyti biologinės įvairovės nykimą, kontroliuoti ir riboti cheminių teršalų kiekius ir grįžti prie natūralių maistinių medžiagų ciklų.

Aplinka yra bet kokios tvarios plėtros pagrindas. Jei klimatas neteks dabartinės pusiausvyros, jokių sukauptų ekonominių išteklių nepakaks siekiant sukurti saugų gyvenimą. Todėl ekonomiškai išsivysčiusių valstybių vyriausybėms ir visuomenėms tenka didžiulė atsakomybė ir ypač svarbus vaidmuo užtikrinant gamtos tvarumą. Šios nuostatos svarbu laikytis plėtojant ir vystomąjį bendradarbiavimą.

Ekonomika tvariai plėtrai

Ekonomika – svarbus tvarios plėtros aspektas, leidžiantis kurti prielaidas kovai su skurdu. Tačiau tai pasakytina ne apie bet kokias verslo iniciatyvas. Palankus plėtrai yra tik toks ekonomikos augimas, kuris nežaloja gamtos ir nenuskurdina vietos bendruomenių. Todėl įvairūs rinkos mechanizmai turi būti diegiami taip, kad skatintų tvarumą, o ne jį trikdytų.

Sutariama, kad privatus verslas skatina ekonomikos augimą ir dažnai vadinamas jos varikliu. Jis leidžia kurti darbo vietas, atveria galimybes smulkioms įmonėms, o tai savo ruožtu padeda mažinti skurdą. Europos Sąjungos šalių vyriausybės atsigręžia į šį sektorių, norėdamos subalansuoti ribotus vystomojo bendradarbiavimo fondus, mažinti didėjantį finansavimo ir investicijų atotrūkį. Vis dažniau verslas minimas kaip svarbus, vystymąsi skatinantis veikėjas. Tačiau pagrindinis jo tikslas – pelnas, o skurdo mažinimas jam rūpi kur kas mažiau.[29] Todėl verslo iniciatyvas vystomojo bendradarbiavimo požiūriu tenka vertinti atsargiai. Šis sektorius turi teigiamo potencialo, bet gali daryti ir neigiamą ar net žlugdantį poveikį. Gerų didelio finansinio mąsto pavyzdžių rasti sunku, tačiau žinoma daug smulkių iniciatyvų, iš kurių verta mokytis.[30]

Pavyzdžiui, Švedijos tarptautinio vystomojo bendradarbiavimo agentūra (SIDA) paragino verslo atstovus imtis veiksmų, spartinančių Tūkstantmečio vystymosi tikslų įgyvendinimą. Iniciatyva siekiama skatinti įmones kurti daugiau integruoto verslo iniciatyvų.

Bendrovių iniciatyvos įrodė, kad pelningas verslas gali pasiekti vystymosi tikslų, pavyzdžiui, sukurti geresnes gyvenimo sąlygas neturtingiesiems žmonėms arba išplėsti naudojimosi prekėmis ir paslaugomis galimybes. Verslas gali sukurti rinkas ir verslo galimybes ten, kur pagrindinių prekių ir paslaugų trūksta. Tačiau tam, kad jo veikla prisidėtų prie vystymosi tikslų, verslo iniciatyvos turi būti ne tik komerciškai perspektyvios, bet tuo pačiu suteikti skurstantiems žmonėms prieigą prie prekių, paslaugų ir pragyvenimo šaltinių.[31]

KAI KURIE ĮMONIŲ, ATSILIEPUSIŲ Į SIDA INICIATYVĄ, ĮSIPAREIGOJIMAI:

- Per 400 Sorridents klinikų Brazilijoje iki 2016 metų suteiks dantų priežiūros paslaugas beveik vienam milijonui mažas pajamas turinčių žmonių.
- IKEA grupės Švedijoje išsikėlė tikslą iki 2015 metų užtikrinti, kad visuose jos gaminiuose būtų naudojama tik medvilnė, visiškai atitinkanti Geresnės medvilnės iniciatyvos (angl. Better Cotton Initiative) reikalavimus. Kaip šios iniciatyvos dalį, IKEA planuoja taip pat visame pasaulyje didinti tvarios medvilnės prieinamomis kainomis paklausą.
- Indijoje per ateinančius penkerius metus, 80 000 šeimų bus suteiktos motinos ir vaiko sveikatos priežiūros paslaugos, 30-50 proc. mažesnėmis nei įprasta kainomis mažosiose Life Spring ligoninėse.
- Tikimasi, kad Mozambike kiekvienais metais bus išsaugota 4000 hektarų vietinio miško, kai vietoj malkų šeimos maisto gaminimui pradės naudoti etanolio kurą, kurį gamina CleanStar Mozambique.[32]

Vertinant verslo įtaką darniai plėtrai visų pirma turi būti atsižvelgta į neturtingų moterų ir vyrų poreikius. Įmonės gali daryti ne tik tiesioginį poveikį, pavyzdžiui, kurti darbo vietas, mokėti atlyginimus, bet ir netiesioginę įtaką, pavyzdžiui, siūlydamos prekes, paslaugas ir ugdydamos neturtingoms bendruomenėms reikalingus gebėjimus,

29 Background paper. Private Sector special Event 10 December 2012. European NGO confederation for relief and Development. CONCORD.

30 *Background paper. Private Sector Event 10 December 2012*. European NGO confederation for relief and development CONCORD.

31 SIDA. Global projects and cases. Inclusive business brings development. Prieiga internete: http://www.sida.se/English/Countries-and-regions/Global-development-interventions/project-examples/Inclusive-business-brings-development-/

32 SIDA. Global projects and cases. Inclusive business brings development. Prieiga internete: http://www.sida.se/English/Countries-and-regions/Global-development-interventions/project-examples/Inclusive-business-brings-development-/

arba sąžiningai mokėdamos mokesčius, kurie sustiprina biudžetinius vyriausybių pajėgumus.

Verslo sektorius yra sudėtingas, nehomogeniškas darinys tiek išsivysčiusiose, tiek besivystančiose šalyse. Jį sudaro tarptautinės korporacijos, stambios, vidutinės, smulkios ir labai smulkios įmonės, kurių veikla gali būti plėtojama vietos ar tarptautiniu mastu, todėl ir teigiamas ar neigiamas poveikis ekonomikai, žmonių gyvenimui skiriasi priklausomai nuo jų dydžio ar veiklos pobūdžio. Tarptautinės korporacijos yra pačios įtakingiausios. Todėl kai joms leidžiama konkuruoti su smulkiomis ar vidutinėmis įmonėmis, galios pusiausvyra sutrikdoma. Tai lemia nelygias verslo subjektų galimybes ir pažeidžia tvarios plėtros principus.

VERSLAS GALI IR PASKATINTI, IR PAKENKTI TVARIAI PLĖTRAI. PARADOKSALU, BET MAŽIAU ĮTAKINGI SUBJEKTAI TURI DIDESNĮ POTENCIALĄ SKATINTI TVARIĄ PLĖTRĄ.

Ekonominis augimas gali skatinti tvarią plėtrą, tačiau nėra pakankamas pats savaime. Jis turi aprėpti visas visuomenės grupes ir remtis sąžiningumo bei ekologiškumo principais. Ne bet kokia ekonominė pažanga skatina skurdo nykimą ir prisideda prie gerovės didėjimo. 1990–2001 metų laikotarpiu vienam asmeniui pasaulyje tenkantis 100 JAV dolerių vertės ekonominis augimas padėjo sumažinti skurdą, kai gyvenama mažiau nei už 1 JAV dolerį per dieną, tik 0,60 JAV dolerio.[33] Tvarus ekonominis augimas neturėtų palaikyti ir juo labiau didinti esamos nelygybės, todėl būtinos priemonės, padedančios išvengti nelygybės sustiprinimo. Tvaraus ekonominio augimo samprata yra labiau kompleksinė nei tiesiog darbo vietų kūrimas ir apima platų žmonių poreikių spektrą.

Verslo struktūros nėra homogeniškos, todėl ir poveikis vystymuisi nėra vienodas. Labai smulkios įmonės neturtingose šalyse yra pačios svarbiausios veikėjos. Įkurdami jas žmonės, ypač moterys, gali užsiimti veikla, kurią geba atlikti ir susikurti geresnes gyvenimo sąlygas. Kai dėl išsilavinimo ar įgūdžių trūkumo vyrai ir moterys turi ribotas galimybes dalyvauti formalioje darbo rinkoje, šios įmonės atlieka svarbų vaidmenį suteikdamos išteklius ir užtikrindamos saugumą. Todėl kovojant su skurdu svarbu skatinti ypač smulkių (mikro-) įmonių steigimąsi.

Besivystančiose šalyse smulkiosios įmonės yra pagrindinis darbdavys, veikiantis įvairiuose sektoriuose ir darantis didelį poveikį skurdo mažinimui. Šios įmonės yra arčiau vietos bendruomenių, todėl prisideda prie jų išlikimo ir vystymosi.

Daugiausiai galios ir įtakos privačiame sektoriuje turi tarptautinės korporacijos. Du pastaruosius dešimtmečius dėl globalizacijos jos sparčiai gausėjo ir lobo. Plėtros klausimus nagrinėjantys ekspertai yra ne kartą atkreipę dėmesį į neigiamą šių įmonių įtaką gamtai, tiesioginį ir netiesioginį poveikį tvarumui.[34] Pabrėžiama, kad korporacijos turėtų keisti mąstymą ir pradėti galvoti, kaip susigrąžinti visuomenės pasitikėjimą išsivysčiusiame ir, svarbiausia, besivystančiame pasaulyje. Jos raginamos pradėti veikti skaidriau, atsakingiau ir užsiimti veikla, kuri duoda naudos tiek verslui, tiek visuomenei.

Nėra abejonių, kad verslas yra svarbus ekonominės plėtros variklis. Tačiau jo veikla turi būti socialiai atsakinga. Visuotinės žmogaus teisės įpareigoja gerbti, saugoti ir įgyvendinti jas. Šiais principais pagrįstas požiūris į vystomąjį bendradarbiavimą remiasi nuostata, kad visi žmonės turi prigimtines teises, todėl tvarus vystymasis negali būti užtikrintas paminant žmogaus teises. Šių nuostatų turi paisyti ir verslas. Deja, tai ne visuomet įvyksta savaime. Todėl greta įstatymų svarbus vaidmuo tenka visuomenės informavimui ir švietimui tvarios ekonomikos klausimais.

Socialinė raida

Tvari plėtra yra susijusi su dabartinių ir būsimų kartų poreikių tenkinimu, nes ją užtikrinti gali tik saugūs, pakankamai materialių išteklių ir įtakos turintys žmonės. Siekiant tvarumo svarbiausia – ne asmeninė nauda, o visų narių lygiateisiškas dalyvavimas puoselėjant visuomenės gerovę. Būtina taip pat sukurti sąlygas, kurios užtikrintų lygias asmens raidos galimybes. Todėl kalbant apie socialinius tvarios plėtros aspektus vystomajame bendradarbiavime, pažymima paramos pilietinei visuomenei ir jos dalyvavimo priimant įvairaus lygmens sprendimus svarba.

SOCIALINIAI TVARIOS PLĖTROS TIKSLAI SIEJAMI SU TVARIOS GYVENSENOS SKATINIMU, SOCIALINE APSAUGA VISIEMS, DISKRIMINACIJOS IR SKURDO MAŽINIMU DIDINANT UŽIMTUMĄ.

33 *Background paper. Private Sector Event 10 December 2012.* European NGO confederation for relief and development CONCORD.

34 Bakan, Joel (2003) *The Corporation: The Pathological Pursuit of Profit and Power.* Free Press, New York.

Siekiant tvaraus vystymosi tikslų Jungtinių Tautų organizacija (JTO) parengė ambicingą veiksmų planą, kaip įveikti pasauliui kylančius iššūkius, susijusius su klimato kaita, moterų diskriminacija ir kraštutinio skurdo panaikinimu iki 2030 metų. Darbotvarkėje numatomi šie prioritetai:[35]

- Užtikrinti visų asmenų – nepriklausomai nuo tautybės, lyties, gyvenamosios vietos, negalios, „rasės“ ar kitų požymių – pagrindinių ekonominių galimybių ir žmogaus teisių apsaugą.
- Suformuoti tvaraus vystymosi pagrindus, pereinant prie tvarių gamybos ir vartojimo, ypač išsivysčiusiose šalyse, būdų. Veikti dabar, kad būtų sustabdyti nerimą keliantys klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo tempai, kurie kelia beprecedentę grėsmę žmonijai.
- Ekonomikos pokyčius nukreipti į darbo vietų kūrimo ir visa apimančio augimo skatinimą. Technologijų inovacijos ir verslo potencialas gali suteikti geresnius pragyvenimo šaltinius ir panaikinti kraštutinį skurdą, tuo pačiu užtikrindami vystymosi tvarumą. Labiau diversifikuota ekonomika ir lygios galimybės visiems, padėtų stiprinti socialinę įtrauktį, ypač jaunų žmonių, ir skatinti aplinkos apsaugą.
- Užtikrinti taiką visiems ir veiksmingą, atvirą ir atskaitingą įstaigų darbą. Gyvenimas be smurto, konfliktų, ir priespaudos – būtina žmogaus egzistencijos sąlyga ir taikios, klestinčios visuomenės kūrimo pamatas. Todėl raginama pripažinti, kad taika ir geras valdymas yra pagrindinis gerovės veiksnys, o ne laisvai pasirenkamas priedas.
- Sukurti naują pasaulinę partnerystę. Po 2015 metų darbotvarkė turi būti grindžiama nauja solidarumo, bendradarbiavimo ir tarpusavio atskaitomybės dvasia, bendro žmogiškumo, abipusės pagarbos ir naudos principais.

TIKIMASI, KAD IKI 2030 METŲ PASAULIS TURĖS:[36]

- → 1,2 milijardais mažiau alkstančių ir skurde gyvenančių žmonių[37]
- → 100 milijonų daugiau vaikų, kurie būtų mirę iki penktojo gimtadienio[38]
- → 4,4 milijonais daugiau moterų, kurios būtų mirusios nėštumo metu ar gimdydamos[39]
- → 1,3 milijardo tonų maisto per metus, kuris būtų išmestas[40]
- → 470 milijonų daugiau darbuotojų, turinčių gerą darbą ir pragyvenimo šaltinį[41]
- → 200 milijonų daugiau jaunų žmonių, turinčių geram darbui reikalingų įgūdžių[42]
- → 1,2 milijardais daugiau žmonių, turinčių elektrą[43]
- → 190-240 milijonais hektarų daugiau miškingų plotų[44]
- → 30 trilijonų JAV dolerių, kuriuos skaidriai išleis pasaulio vyriausybės[45]
- → Žmonės visur dalyvaus sprendimų priėmime ir reikalaus pareigūnų atskaitomybės.
- → Vidutinė pasaulio temperatūra stabilizuosis, mažiau nei 2°C viršydama prieš industrinį lygį.
- → 220 milijonais mažiau žmonių kentės pražūtingus stichinių nelaimių padarinius.[46]

JTO generalinis sekretorius Ban Ki-moonas ėmėsi iniciatyvos suformuoti naują Tūkstantmečio vystymo tikslų (TVT) darbotvarkę, kuri turėtų pakeisti 2015 metais baigsiančią galioti pirmtakę. 2000 metais pasaulio lyderiai sutarė, kad svarbu kovoti su skurdu, ir išsikėlė tikslą perpus sumažinti ekstremalaus skurdo mastus, pažaboti ŽIV / AIDS pandemiją ir padidinti skaičių žmonių, turinčių galimybę naudotis švariu vandeniu ir sanitarija. Ekstremalaus

35 A New Global Partnership: Eradicate Poverty and Transform Economies through Sustainable Development. The Report of the High-Level Panel of Eminent Persons on the Post-2015 Development Agenda. Prieiga internete: http://www.un.org/sg/management/pdf/HLP_P2015_Report.pdf
36 General government total expenditure in Purchasing Power Parity, based on IMF, World Economic Outlook Database, April, 2013.
37 UN Development Programme, http://www.undp.org/content/dam/undp/library/corporate/fast-facts/english/FF_DRR_05102012(fv).pdf.
38 A New Global Partnership: Eradicate Poverty and Transform Economies through Sustainable Development. The Report of the High-Level Panel of Eminent Persons on the Post-2015 Development Agenda. Prieiga per internetą: http://www.un.org/sg/management/pdf/HLP_P2015_Report.pdf
39 32 World Bank, PovcalNet (as of 2010): http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/index.htm?1
40 WHO Factsheet 2012: http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs290/en/
41 WHO Factsheet 2012: http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs348/en/
42 FAO, Global Food Losses and Food Waste (2011).
43 International Labour Organisation, Global Employment Trends 2013.
44 International Labour Organisation, World Employment Report, 2012.
45 World Bank, Energy – The Facts, http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTENERGY2/0,,contentMDK:22855502~pagePK:210058~piPK:210062~theSitePK:4114200,00.html
46 UN Development Programme, http://www.undp.org/content/dam/undp/library/corporate/fast-facts/english/FF_DRR_05102012(fv).pdf

skurdo ir švaraus vandens tikslai buvo pasiekti, tačiau kitų tikslų iki 2015 metų nepavyks pasiekti, todėl buvo pateikti pasiūlymai, kaip didinti taikomų priemonių veiksmingumą. Rengiant naująją darbotvarkę didelis dėmesys buvo skirtas platesniam pasaulio piliečių įtraukimui: vyko nacionalinės konsultacijos, kiekviena šalis teikė pasiūlymus, o technologinės priemonės pasitelktos tam, kad žmonės galėtų balsuoti už tuos darbotvarkės punktus, kuriems pritaria.

Per trylika mūsų tūkstantmečio metų buvo išvystyti sparčiausi skurdo mažinimo tempai žmonių istorijoje. Šiuo metu yra puse milijardo mažiau žmonių, gyvenančių žemiau skurdo, siekiančios 1,25 JAV dolerio per dieną, ribos. Vaikų mirtingumas sumažėjo 30 proc. Kiekvienais metais, skaičiuojant nuo 2000 metų, pavyko išsaugoti apytikriai trijų milijonų vaikų gyvybę, o mirčių nuo maliarijos skaičius sumažėjo ketvirtadaliu.

Naujajame TVT plane išskirtinį dėmesį skiriant milijardui žmonių, vis dar gyvenančių žemiau skurdo, siekiančio 1,25 JAV dolerio per dieną, ribos, numatoma kovoti su skurdo priežastimis, kaip antai silpnos valdžios institucijos, korupcija, bazinių laisvių stoka, konfliktai ir badas. Rekomenduojama atkreipti dėmesį į maisto saugumo užtikrinimą, tvarią energetiką ir natūralių išteklių valdymą, kurti darbo vietas, skatinti ekonominį augimą ir gerą valdymą, siekti lyčių lygybės ir užtikrinti taiką visuomenėje. Taip pat keliami tikslai įtvirtinti žodžio laisvę, įstatymų viršenybę, nuosavybės teisių apsaugą, skatinti verslą, užkirsti kelią vaikų santuokoms ir pasiekti, kad kiekvienas vaikas turėtų bent pradinį išsilavinimą.

Vienu didžiausiu iššūkiu išlieka taikos ir saugumo užtikrinimas, kurio pasaulio lyderiai užsibrėžė siekti dar 2000 metais. 40 proc. ekstremalų skurdą kenčiančių žmonių gyvena konfliktų ar konflikto paveiktose zonose, todėl neišsprendus saugumo klausimų, sunku šalinti ir skurdo problemas.

Siekdama tiksliau įvertinti socialinę žmonių situaciją ir visuomenių pažangą, Jungtinių Tautų Vystymo Programa (JTVP) sukūrė plačiai naudojamą Žmonių pažangos ir gyvenimo kokybės rodiklį (angl. *Human development index* – HDI). Jis nustatomas apibendrinus trijų pagrindinių indikatorių duomenis – atsižvelgiama į tikėtiną žmonių gyvenimo trukmę, raštingumą ir dalyvavimo mokymosi procese trukmę metais, gyventojų vartojimo galią, matuojamą JAV doleriais.

ŽSRI apima ir socialinius, ir ekonominius aspektus, todėl atspindi platesnį požiūrį į vystymąsi nei indikatoriai, besiremiantys tik pajamų analize. Atsižvelgus į gautus rezultatus, šalys skirstomos į tris pagrindines grupes: aukšto, vidutinio ir žemo socialinio išsivystymo.[47] 2010 metų ataskaita rodo, kad Australija, Vakarų Europos, Šiaurės Amerikos šalys turėjo aukštą ŽSRI, o daugumos Afrikos valstybių jis buvo žemas, beje, dalis Pietų Amerikos, Karibų, Vidurio Rytų ir Pietryčių Azijos visuomenių taip pat turi aukštą HDI. 2012 metais Norvegija turėjo aukščiausią ŽSRI (0,955), o Nigerija ir Kongas – žemiausią (0,304).[48] 2012 metais, turėdama 0,818 ŽSRI, Lietuva užėmė 41 vietą pasaulyje.[49]

2010 metų Žmogaus socialinės raidos indeksas (ŽSRI) buvo papildytas, pridedant aspektus, padedančius įvertinti nelygybę. Dabar jis vadinamas Nelygybę įvertinančiu žmogaus socialinės raidos indeksu (angl. *Inequality Adjusted Human Development Index* – IHDI). Įvedus papildomą dėmenį, paaiškėjo, kad dėl nelygybės Žmonių socialinės raidos indekse šalys vidutiniškai praranda 22 proc. balo. Didžiausi praradimai nustatyti Mozambike (45 proc.), o mažiausi – Čekijos Respublikoje (6 proc.). Kalbant apie regionus, ženkliausia nelygybė atskleista Afrikos šalyse į pietus nuo Sacharos. Turtingų šalių socialinės raidos rodikliai paprastai būna geriausi, tačiau materialinės gerovės ir žmonių socialinės raidos sąsajos ne visuomet yra tiesioginės.

Žmonių gerovė ir demokratija[50]

Ekonomikos ir technologijų raida siejama su visuomenės modernėjimu, kuris lemia nuoseklius socialinius ir politinius pokyčius. Ji keičia ir žmonių pasaulėžiūrą – transformuojamas religijos vaidmuo, darbo motyvacija, kinta žmonių gimstamumo lygis ir lyčių vaidmenys. Ekonominis vystymasis sukuria prielaidas atsirasti demokratinėms institucijoms ir skatina atsakingesnį elito elgesį. Modernizacija savaime nesukuria demokratijos. Augantis bendras vidaus produktas jos neužtikrina, tačiau socialiniai ir kultūriniai poindustrinių visuomenių pokyčiai tampa svarbiu veiksniu.

Žinių visuomenė negali gyvuoti be išsilavinusių žmonių, kurie įpratę mąstyti savarankiškai. Augantis ekonominis saugumas

47 80:20 Development in an Unequal World. Prieiga internete:http://www.developmenteducation.ie/8020-extracts/03-human-development.pdf

48 International Human Development Indicators. World map. Prieeiga internete: http://hdr.undp.org/en/data/map/

49 International Human Development Indicators. Lithuania, Country Profile http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/LTU.html

50 Inglehart, Ronald; Welzel, Christian (2009) "Development and Democracy: What We Know about Modernization Today".

skatina saviraiškos vertybių formavimąsi, kai prioritetas teikiamas laisvam pasirinkimui ir motyvuoja politinius veiksmus. Tyrimai rodo, kad pasiekus tam tikrą ekonominio išsivystymo lygį, tampa sunku išvengti demokratizacijos, nes žmonių poreikio turėti atviresnę visuomenę slopinimas kenkia ekonomikos našumui. Taigi pažengusioje raidos stadijoje modernizacija atneša socialinius ir kultūrinius pokyčius, kurie parengia dirvą demokratinių institucijų suvešėjimui ir daro karą mažiau priimtiną visuomenei. Todėl kova su pasauliniu skurdu yra svarbi ir tarptautinės taikos palaikymui.

Dažnai svarstoma, kuo demokratija praturtina šalis, ar ekonominis vystymasis paskatina jos įsitvirtinimą? Mokslininkai teigia, kad būtent ekonomikos raida skatina demokratijos procesus. Ankstyvuoju industrializacijos laikotarpiu autoritarinėms šalims būdingi beveik tokie patys ekonominio augimo tempai kaip ir demokratinėms, tačiau pasiekus tam tikrą lygį, randasi daugiau prielaidų demokratijai įsitvirtinti. Šios permainos neįvyksta vien keičiantis BVP rodikliams. Ekonomika skatina socialines, politines permainas, jeigu pakeičia žmonių elgesį ir sukuria prielaidas formuotis išsilavinusių, savo nuomonę gebančių reikšti ir savarankiškai mąstyti žmonių sluoksniui, taip pakeisdama žmonių vertybes ir motyvaciją. Karai, ekonominės depresijos, instituciniai pokyčiai, elito sprendimai ar atskiri lyderiai taip pat daro poveikį, bet kultūros kaita yra pagrindinis veiksnys atsirasti ir išlikti demokratijai.

Demokratijos esmę sudaro paprastų piliečių įgalinimas. Ji siejama ne tik su formaliu pilietinių ir politinių teisių deklaravimu, bet faktiniu įtvirtinimu. Veiksmingos demokratijos sukūrimas reikalauja žymiai daugiau pastangų nei rinkimų demokratija. Pastarąją įdiegti galima visur, tačiau sunku bus užtikrinti išlikimą, jeigu elito galios nebus perduotos paprastiems piliečiams. Siekiant demokratijos veiksmingumo, būtina plati institucinė infrastruktūra, kuriai reikalingi ne tik materialūs ištekliais, bet ir išplėtota pilietinio dalyvavimo kultūra, pabrėžianti autonomiją. Žmonių vertybių ir politinių institucijų sąsajos yra labai stiprios, todėl visų stabilių demokratijų visuomenėms būdingos stiprios saviraiškos vertybės.

Kova su skurdu ir tvarios ekonomikos skatinimas svarbus todėl, kad augant visuomenės gerovei, didėja ir asmeninio pasitenkinimo laipsnis, žmonės tampa laimingesni ir mažiau toleruoja prievartą (įskaitant karo konfliktus). Kai patiriamas stygius, žmonės linkę tenkinti išlikimo poreikius, teikdami pirmenybę ekonominiam ir fiziniam saugumui. Tačiau kai didžiajai jų daliai badas nustoja kelti realią grėsmę, o išlikimas tampa savaime suprantamu dalyku, svarbesni darosi ne ekonominės sėkmės, o žmonių gyvenimo trukmės ir kokybės aspektai. Visuomenės lygmeniu vykstantys pasikeitimai skatina ir individualių vertybių pokyčius. Ekonomikos augimas sustiprina žmonių saugumo jausmą ir paskatina keisti prioritetus. Išlikimo vertybės užleidžia vietą saviraiškos vertybėms, grindžiamoms dalyvavimu, raiškos ir pasirinkimo laisve, kurios padeda stiprinti laimės ir pasitenkinimo gyvenimu pojūtį.

Pasirinkimo galimybę lemia ne tik ekonominė gerovė. Demokratizacija – taip pat svarbus veiksnys. Šalyse, kur demokratija stiprėja, didėja ir žmonių pasirinkimo galimybės. Tačiau dar didesnį poveikį daro auganti tolerancija gyvenimo būdų įvairovei. Materialinės gerovės augimas, demokratizacija ir didėjantis socialinis atvirumas sustiprina jausmą, kad žmonės gali rinktis laisvai ir kontroliuoti savo gyvenimą. Visuomenės, kurių piliečiams būdingas aukštas laimės ir pasitenkinimo gyvenimu lygis, turi mažiau korumpuotas vyriausybes, ryškesnę lyčių lygybę ir didesnę tikimybę, kad jos bus demokratiškos. O demokratiškos visuomenės kur kas rečiau įsivelia į karinius konfliktus ir nekariauja tarpusavyje.

VYSTOMASIS ŠVIETIMAS

Švietimui tenka svarbus vaidmuo motyvuojant žmones kovoti su globalia atskirtimi, skurdo problemomis ir kurti ekologiškai tvarią, ekonomiškai veiksmingą ir socialiai teisingą aplinką. Vystomasis švietimas padeda suvokti glaudų lokalių ir globalių veiksnių ryšį. Tai – tarpdisciplininė ugdymo sritis, skatinanti analitišką požiūrį ir dalyvavimą. Čia siekiama kurti aplinką, kurioje besimokantieji kolektyvinės paieškos keliu galėtų formuoti suvokimą ir vertybines nuostatas.

Vystomojo švietimo tikslas – suteikti kiekvienam Europos gyventojui žinių apie tvarų vystymąsi, padėti suprasti kylančius iššūkius, sunkumus ir suvokti lokalių veiksmų poveikį globaliems procesams, skatinant žmonių atsakomybę kurti tvarų, teisingumo principais pagrįstą pasaulį. Siekdami šių ambicingų tikslų, pedagogai ir švietėjai plėtoja darbo metodus, padedančius keisti patį požiūrį į mokymo(si) procesą. Individualizmo kultūrą, dažnai susijusią su dominavimu, raginama keisti partnerystės kultūra, kuri paremta dialogu ir bendradarbiavimu. Pirmasis modelis apibūdina daugelio šalių švietimo sistemas, kur pasaulio temos ir pasaulio realijų suvokimo formavimas nėra susietas su nacionaline vizija. Tuo tarpu partnerystės modelis skatina tarptautinį supratimą ir bendradarbiavimą tarp tautų ir žmonių.[51]

Dominavimo aspektai plačiai paplitę mūsų visuomenėje ir giliai įsišakniję švietimo sistemoje, kuri atspindi šį dominavimą. Kritikai pabrėžia, kad toks požiūris skatina asmenų ir tautų varžymąsi, ypač jei jie priklauso skirtingoms kultūroms, religijoms, socialinėms grupėms ar kitaip mąsto.

Atskiriant ir skirstant į kategorijas akademinius dalykus, kuriama žinių hierarchija ir nuvertinami kiti mokymosi būdai. Tokio ugdymo procese formuojama fragmentacija neskatina būti pasaulio dalimi, todėl kyla sunkumų formuojant požiūrį, padedantį pažinti ir suprasti kitus. O norint įgyvendinti vystomojo švietimo viziją, reikia pereiti prie partnerystės tarp tautų, kultūrų ir religijų mikro ir makro lygiu modelio.

Mokymasis pagal vystomojo švietimo principus apima gilius, struktūrinius minčių, jausmų ir veiksmų pokyčius. Tai – proto ir širdies ugdymas, reiškiantis, kad iš esmės pasikeičia tarpusavio ryšiai ir kuriamos galimybės pasiekti daugiau lygybės, socialinio teisingumo, supratimo ir bendradarbiavimo tarp tautų. Vystomasis švietimas apima tris pagrindinius etapus:

- dabartinės padėties pasaulyje analizę,
- viziją, kaip galėtų atrodyti dominuojančio modelio alternatyva,
- pokyčius, siekiant užtikrinti būvimą atsakingu pasaulio piliečiu.[52]

Ypač svarbu, kad nagrinėjant globalius procesus ir lokalių iniciatyvų poveikį darniai pasaulio plėtrai kritiškai įvertinami būtų visi darnaus vystymosi aspektai, įskaitant politinius sprendimus.

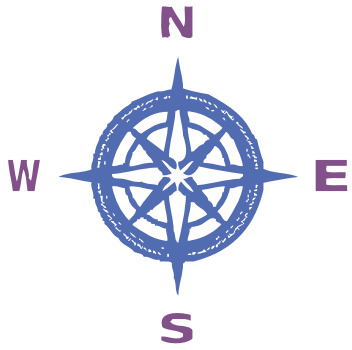
NEWS – kompleksinis požiūris į vystomąjį bendradarbiavimą

Vystomuoju švietimu besidomintys Didžiosios Britanijos mokytojai[53] atkreipė dėmesį, kad darnios plėtros procesų supratimas yra neišsamus, jeigu į šią analizę nėra įtraukiami politiniai aspektai. Daugelyje šalių ji buvo siejama tik su gamtosauginiais, kartais socialiniais klausimais, dažnai nesuvokiant (ir nepaaiškinant) politinio ar ekonominio konteksto savitumų. Ieškant būdų vystomojo bendradarbiavimo procesus nagrinėti išsamiau buvo sukurtas darbo modelis, suteikiantis galimybę aptarti keturis pagrindinius vystymosi aspektus – aplinkos, ekonominius, socialinius ir politinius, pasitelkiant kompaso krypčių struktūrą.

51 Global Education Guidelines. A Handbook for Education to Understand and Implement Global Education. (2012) North-South Center of the Council of Europe. Prieiga internete: http://www.hrea.org/erc/Library/display_doc.php?url=http%3A%2F%2Fwww.coe.int%2Ft%2Fdg4%2Fnscentre%2FGE%2FGE-Guidelines%2FGEguidelines-web.pdf&external=N

52 Global Education Guidelines. A Handbook for Education to Understand and Implement Global Education. (2012) North-South Center of the Council of Europe. Prieiga internete: http://www.hrea.org/erc/Library/display_doc.php?url=http%3A%2F%2Fwww.coe.int%2Ft%2Fdg4%2Fnscentre%2FGE%2FGE-Guidelines%2FGEguidelines-web.pdf&external=N

53 Tide Teachers in Development Education.

Šis modelis parodo, kad visi analizės aspektai (keturios kompaso kryptys) susiję tarpusavyje ir veikia vienas kitą. Darni plėtra yra NEWS balansas. Tačiau kalbant apie politinį vystomojo bendradarbiavimo dėmenį, svarbu įvertinti visus politinius lygmenis – vietinį, nacionalinį ir globalų.

N (*natural*) – gamta. Nagrinėjami klausimai, susiję su gamtine ir sukurta aplinka (energija, oras, vanduo, dirva, gyvieji padarai ir jų tarpusavio sąveika).

E (*economic*) – ekonomika. Nagrinėjami klausimai, susiję su finansais, teikiama pagalba, nuosavybe, pirkimu ir pardavimu.

W (*who decides*) – galia. Nagrinėjami klausimai, siekiant išsiaiškinti, kas gali priimti sprendimus, kas yra vykdoma, kas turi iš šių sprendimų naudos, o kas pralaimi, kokia viso to kaina ir kas ją sumoka.

S (*social*) – socialiniai aspektai. Nagrinėjami klausimai, susiję su žmonėmis, jų santykiais, tradicijomis, kultūra, gyvenimo būdu ir siekiama išsiaiškinti, kaip, pavyzdžiui, lytis, rasė, negalia, socialinė klasė, amžius ir kiti aspektai veikia socialinius santykius.

Taikant šį modelį siekiama ugdyti sisteminį mąstymą. Užuot nagrinėjus reiškinius atskirai, dabar juos galima vertinti kaip integralias sistemos dalis ir tai padeda suprasti, kad reiškiniai (žmonės, problemos) yra susiję tarpusavyje ir daro įtaką vieni kitiems. Šis modelis sukuria galimybę suvokti savo vaidmenį kompleksinėje sąveikų struktūroje. Sisteminis mąstymas yra svarbus vystomajam švietimui, nes nuostata, kad kintant vienai visumos daliai keičiasi ir kitos, padeda transformuoti kasdienes praktikas. Vystomasis švietimas tampa visuomenės realybės dalimi, darančia poveikį kitiems jos aspektams (veiksmams, sprendimams). Visi atliekame vaidmenis visuomenėje (sistemoje) ir galime skatinti pokyčius.

KODĖL ŠIS POŽIŪRIS SVARBUS?

- Padeda užčiuopti vystomojo švietimo temų sąsajas (pvz., kaip vartojimas siejamas su skurdu ir prabanga).
- Padrąsinti žmones imtis veiksmų, kurie nors ir nėra didelio masto, bet vis tiek daro poveikį (pvz., rengiant ir įgyvendinant mokyklos komandos projektus).

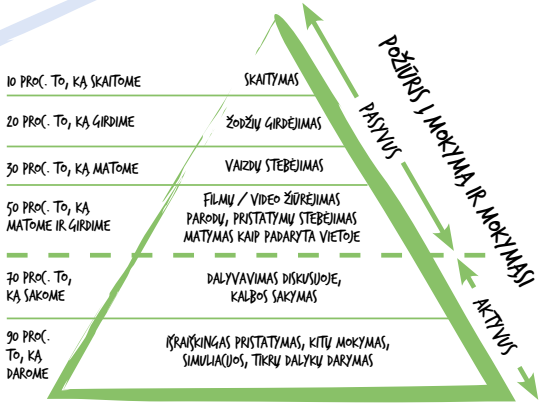
Vystomasis švietimas ir transformuojamasis požiūris į mokymą(si)

Pedagoginę psichologiją nagrinėjantys mokslininkai pažymi, kad žmonės geriau prisimena veikdami, nei klausydami ar skaitydami informaciją. Todėl, siekiant pagerinti vystomojo švietimo kokybę, kur įmanoma, reikėtų skatinti aktyvia patirtimi grindžiamą mokymą(si).[54]

GIRDŽIU IR PAMIRŠTU.
MATAU IR PRISIMENU.
DARAU IR SUPRANTU.

SENOJI KINŲ PATARLĖ

Mokslininkai teigia, kad mokantis įsisavinama 80 proc. to, kas daroma, ir 10–20 proc. to, kas girdima ar skaitoma. Edgar Dale šias mokymo(si) būdų ir informacijos suvokimo veiksmingumo sąsajas pavaizdavo piramide (1 paveikslas), kuri parodo aktyvių mokymosi metodų veiksmingumą.

1 pav. Edgaro Dale mokymo ir mokymosi metodų poveikio piramidė.

54 Education for Sustainable Development "Images and Objects" Active Methodology Toolkit (2008) The Consumer Citizenship Network Hedmark University College 2306 Hamar, Norway.

Dauguma žmonių pirmenybę teikia savitam mokymosi stiliui. Vieniems svarbu matyti informaciją (stebėjimu pagrįstas mokymasis), kitiems – ją girdėti (klausymusi pagrįstas mokymasis), o treti turi kažką daryti (kinestetinio tipo mokymasis) tam, kad įsisavintų žinias. Išmokti lengviau, kai informacija pateikiama žmogui labiausiai priimtinu stiliumi. Transformuojamasis požiūris į mokymą(si) kaip tik ir suteikia šias galimybes.

Vystomasis švietimas grindžiamas aktyviu patirtiniu mokymu(si).[55] Jis siekia vertybinių nuostatų kaitos, kuri skatina žmones galvoti, prisiimti atsakomybę ir keisti elgesio modelius. Čia netinka tradicinės švietimo praktikos, kurios:

- pagrindinį dėmesį skiria studijuojančiųjų gebėjimui įgyti žinias ir įgūdžius;
- turinį faktų ir informacijos pavidalu perduoda „iš viršaus į apačią“;
- dėmesį sutelkia į nelanksčius, iš anksto apibrėžtus mokymo(si) rezultatus, kurie nepalieka erdvės nei dėstytojų, nei moksleivių (studentų) iniciatyvoms.

Tvarus vystymasis ir vystomasis bendradarbiavimas, kaip studijų objektas, neįsitenka tokiame ribotame požiūryje į mokymą(si). Programos dažniausiai remiasi atskiromis disciplinomis, o tvarus vystymasis yra tarpdisciplininė tema. Ji reikalauja reflektyvaus požiūrio į faktus ir nuolatinio informacijos permąstymo skirtingais pjūviais, kurie leidžia užčiuopti įvairius problemos aspektus, jų sąsajas, suprasti kontekstą ir suvokti jos mastus.[56] Ali Khan nuomone, norint pedagoginį požiūrį pritaikyti tvaraus vystymosi tikslams, būtina pereiti nuo mokymo prie mokymosi paradigmos, kuri „pabrėžia proto nepriklausomybę ir gebėjimą įprasminti, o ne atkurti informaciją“.[57]

Vystomajame švietime pirmenybė teikiama aktyviems mokymo(si) metodams, nes jie suteikia daugiau galimybių gilintis į temą, pedagogų ir mokinių (studentų) sąveikoms ir besimokančiųjų bendravimui tarpusavyje. S. Sterlingas palygino dviejų skirtingų mokymo(si) paradigmų vertybines nuostatas. Jis išskyrė perduodamąjį (angl. ***transmissive***) mokymo metodą, kai informacija perduodama besimokantiesiems, ir keičiamąjį (angl. ***transformative***), kai besimokantieji konstruoja ir sukuria savo prasmes, kurios atspindi ir savitus ugdymo tikslus bei filosofiją.

S. Sterlingo lyginamoji mokymo požiūrių analizė

PERDUODAMASIS POŽIŪRIS	TRANSFORMUOJAMASIS POŽIŪRIS
DĖMESYS MOKYMUI	DĖMESYS MOKYMUISI
PASYVUS MOKYMASIS	AKTYVUS MOKYMASIS
VADOVAUJAMAS MOKYTOJO(S)	NUKREIPIAMAS MOKYTOJO(S)
MOKYMASIS IŠ EKSPERTŲ	ATRADIMAS NUKREIPIANT
MOKYMASIS IŠ VIENO ŽMOGAUS GRĮŽTAMOJO RYŠIO	MOKYMASIS IŠ DAUGELIO ŽMONIŲ REAKCIJOS
KONKURENCINĖ APLINKA	BENDRADARBIAVIMO APLINKA
PASIKLIOVIMAS TAISYKLĖMIS	PASIKLIOVIMAS NUORODOMIS
NUOSEKLUMAS / PANAŠUMAS	LANKSTUMAS / ĮVAIROVĖ
SLAPTUMAS	ATVIRUMAS / DALIJIMASIS
NESKATINAMAS KITŲ KOPIJAVIMAS	MOKYMASIS SKOLINANTIS SKATINAMAS
KLAIDŲ BAIMĖ	IŠ KLAIDŲ MOKOMASI
MOKOMASI IŠ UŽRAŠŲ	MOKOMASI IŠ PROBLEMŲ SPRENDIMO
FORMALUS KLASĖS ERDVĖS ORGANIZAVIMAS	NEFORMALI / LANKSTI APLINKA
IZOLIUOTI SPRENDIMAI	KITŲ ĮSITRAUKIMAS
MĄSTYMAS PAGRĮSTAS REZULTATAIS	MĄSTYMAS PAGRĮSTAS PROCESU[58]

55 Tool Box for Sustaionable Design Education http://www.lboro.ac.uk/research/susdesign/LTSN/approaches/approaches.htm

56 Warburton, K. (2003), Deep learning and education for sustainability, International Journal of Sustainability in Higher Education, Vol. 4, No. 1, pp 44-56, Emerald, Bradford UK.

57 Ali Khan, S. (1995), Taking Responsibility: promoting sustainable practice through higher education curricula, Pluto Press, London.

58 Education for Sustainable Development "Images and Objects" Active Methodology Toolkit (2008) The Consumer Citizenship Network Hedmark University College 2306 Hamar, Norway.

Vaizdinės priemonės vystomajam švietimui

Siekiant vystomojo švietimo veiksmingumo svarbu užtikrinti medžiagos, kuri naudojama ugdymo procese, kokybę. Būtina įvertinti galimą vaizdų ir / ar daiktų poveikį ir jų atitikimą keliamiems tikslams.

PARENKANT NUOTRAUKAS IR / AR OBJEKTUS SVARBU ĮSITIKINTI, AR JIE:

- yra geros kokybės;
- ar yra aiškūs ir patikimi;
- skatina diskusijas apie požiūrius, vertybes, nuostatas, prielaidas, suvokimą, stereotipus, susijusius su vystomojo švietimo tikslais.

ATRENKANT VAIZDINES PRIEMONES GALI BŪTI NAUDINGA UŽDUOTI KONTROLINIUS KLAUSIMUS:

- Kas vyksta nuotraukoje?
- Kur nuotrauka / objektas buvo padaryti?
- Kada jie buvo padaryti?
- Ką jie pasako arba nepasako apie tvarų vystymąsi?
- Koks yra vaizdas / objektas – teigiamas, neigiamas, o gal turi ir vienų, ir kitų savybių?
- Kuo vaizdas / objektas yra įdomus?
- Kas vyksta fone?
- Kas galėtų vykti už nuotraukoje esančio vaizdo ribų?
- Kokie jausmai atskleidžiami nuotraukoje, vertinant ir iš pavaizduotų žmonių ir iš žiūrinčio asmens perspektyvos?
- Į kokius klausimus nuotrauka ar objektas nepateikia atsakymo?

Formuojant vaizdinės medžiagos komplektą, svarbu siekti subalansuotos lokalių ir globalių kontekstų pristatymo, vengiant tvarumo problemas sieti tik su besivystančio pasaulio šalimis. Tvarios plėtros klausimai svarbūs visoms visuomenėms. Paprasti kasdieniai vaizdai – rutininiai veiksmai, aplinka ar daiktai dažniausiai yra paveikiausi, siekiant plėtoti diskusijas ir formuoti aktyvų nusiteikimą. Nuotraukos ir daiktai neturėtų šokiruoti, kurti „Oho“ efektą. Net ir įprastame vaizde skirtingi stebėtojai pamatys skirtingus dalykus, turės besiskiriančias nuomones ir požiūrius. Jeigu nėra specialaus tikslo, svarbu vengti atskirų tvarios plėtros sričių / klausimų akcentavimo, visą reiškinį nagrinėjant kompleksiškai.

VAIZDINĖS MEDŽIAGOS RINKINYS TURĖTŲ ATSPINDĖTI VISĄ SPEKTRĄ TEMŲ, KURIOS NURODOMOS JUNGTINIŲ TAUTŲ ŠVIETIMO TVARIAM VYSTYMUISI GAIRĖSE[59]:

- skurdo panaikinimas;
- lyčių lygybė;
- sveikatos skatinimas;
- aplinka;
- kaimo vystymasis;
- kultūrų įvairovė;
- taika ir žmonių saugumas;
- tvari urbanizacija.

FORMUOJANT VAIZDINĖS MEDŽIAGOS KOMPLEKTUS SVARBU PASIŽYMĖTI:

- kas sukūrė nuotrauką (ar kitą objektą);
- koks asmuo joje pavaizduota(s);
- vietą, kurioje nuotrauka padaryta;
- data, kada buvo nufotografuota.

Ši informacija gali būti naudinga aptariant tvaraus vystymosi klausimus. Jeigu pasitelkiamos nuotraukos, kuriose pavaizduoti konkretūs asmenys, svarbu gerbti jų orumą ir gauti jų ar tėvų / globėjų leidimą naudoti nuotraukas švietimo tikslais. Užsiėmimuose pateikta vaizdinė medžiaga turi padėti įtvirtinti tvaraus vystymosi principus ir siekti jo tikslų:

- pagarbą pavaizduotų žmonių arba tų, kurie galėjo šį vaizdą kurti, orumui;
- tikėjimą žmonių lygybe;
- poreikį skatinti solidarumą teisingumą.

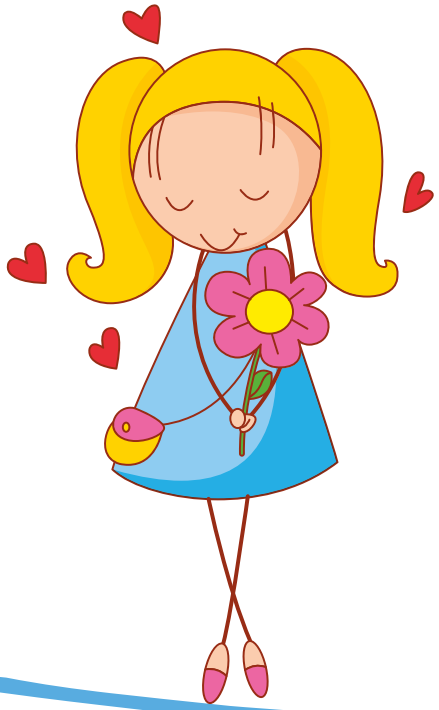
59 Decade of Education for Sustainable Development. United Nation Decade of Education for Sustainable Development 2005–2014. Prieiga internete: http://iefworld.org/desd.htm

KAIP NAUDOTIS METODINIU LEIDINIU?

Pirmajame skyriuje pateikėme kas yra vystomasis bendradarbiavimas, tvari aplinka ir vystomasis švietimas. Šiame skyriuje pateikiame konkrečius užsiėmimus jauniems žmonėms (15 m. ir vyresniems) apie vystomąjį bendradarbiavimą, pasaulio skurdą ir nelygybę, globalizaciją, tvarią aplinką, socialinę raidą, ŽIV/AIDS, žmonių gerovę ir demokratiją bei vystomąjį švietimą ir rekomenduojame juos pritaikyti atsižvelgiant į konkrečią situaciją, pvz. pamoka, renginys, debatai ir pan. Jeigu siūlomi klausimai neatitinka jūsų grupės situacijos, pateikite kitus pavyzdžius. Po kiekvieno užsiėmimo skirkite laiko diskusijai, apibendrinimui ir įvertinimui. Stenkitės, kad kiekvienas dalyvis įsitrauktų į diskusijas. Būkite pasiruošę spręsti konfliktines situacijas, nes dirbant su šiomis problemomis neįmanoma apsieiti be emocijų. Skatinkite dalyvius išklausyti vienas kitą. Iš anksto susitarkite dėl taisyklių

Dirbdami su jaunais žmonėmis nepamirškite palaikyti geros atmosferos tarp grupės narių, skatinkite jų kūrybiškumą.

Užsiėmimai suskirstyti į temas taip, kad juos būtų galima vesti po vieną atskirai įvairių veiklų metu (pamokos, neformalus ugdymas ir pan.), tačiau norint įsigilinti į problemas ir imtis veiksmų, rekomenduojame pasirinkti kelis užsiėmimus ir derinti juos tarpusavyje

METODAI

JAUNIMO NUOMONEI APIE VYSTOMĄJĮ BENDRADARBIAVIMĄ FORMUOTI

KARŠTOJI KĖDĖ

TEMOS: vystomasis bendradarbiavimas.

TIKSLAI: išnagrinėti keletą vystomojo bendradarbiavimo klausimų.

LAIKAS: 30 min.

GRUPĖS DYDIS: nesvarbu.

PRIEMONĖS: atvira erdvė.

PASIRENGIMAS: patalpos viduryje sustatykite ratą.

EIGA:

1. Sustatykite kėdes į ratą ir paprašykite dalyvių susėsti. Paaiškinkite, kad jūs garsiai skaitysite teiginius, kurie yra susiję su nagrinėjama tema.
2. Pasirinkite vieną teiginį iš pateikiamo sąrašo ir garsiai jį perskaitykite dalyviams.
3. Paprašykite dalyvių, kurie sutinka su tokiu teiginiu, atsistoti ir pereiti sėsti ant kitos kėdės, o tų, kurie nesutinka, pasilikti savo vietose.
4. Kai dalyviai susės, paprašykite dalyvių paaiškinti savo pasirinkimą šalia sėdinčiam dalyviui iš dešinės arba visai grupei.
5. Kai grupė paaiškins savo apsisprendimą, perskaitykite kitą teiginį ir tokia pat eiga vėl kartokite.

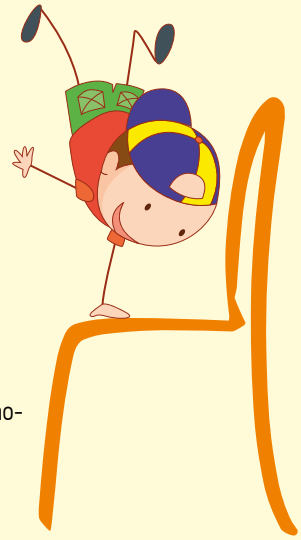
PATARIMAI VADOVUI:

Vienas iš svarbiausių vertybių nustatymo užduoties aspektų yra ne tai, kad jie užima tam tikrą poziciją, bet tai, kad dalyviai savarankiškai pradeda galvoti apie savo pasirinkimus. Tikrasis procesas – mąstymas, motyvacija ir žodinis bendravimas yra svarbiau nei galutinis produktas, t. y. jų atsakymas.

Taip pat galite leisti dalyviams suformuluoti teiginius patiems. Kaip ir su kitomis vertybių nustatymo užduotimis, nėra teisingų atsakymų į tokius teiginius. Kaip vedėjas, jūs turėtumėte vengti pateikti savo atsakymus, nes tokiu atveju kyla grėsmė, kad dalyviai jūsų atsakymą gali palaikyti vieninteliu teisingu.

TEIGINIAI:

- Valgyti žuvį pagautą Baltijos jūroje yra pavojinga.
- Visi šalies gyventojai turėtų mažinti vartojimą.
- Lietuvos mergaičių ir berniukų nuomonės yra panašios į Švedijos mergaičių ir berniukų.
- Atominės elektrinės turi būti uždarytos.
- Praeityje žmonės gyveno geriau nei dabar.
- Mes gyvename demokratiškoje šalyje.
- Mokyklos yra skirstomos į geras ir blogas.
- Kiekviena teršianti gamykla turi būti nedelsiant uždaroma.
- Kinija yra pirmaujanti valstybė aukštųjų technologijų srityje.

KUR TU STOVI?

ANALIZUOJAMOS TEMOS:
vystomasis
bendradarbiavimas.

TIKSLAI:

- mesti iššūkį dalyvių požiūriui ir nuomonei apie vystomąjį bendradarbiavimą;
- padėti dalyviams suprasti savo, kaip visuomenės nario, vaidmenį;
- paskatinti dalyvius pasidalyti mintimis ir nuomone.

GRUPĖS DYDIS:
10–20 žmonių.

LAIKAS: 1 valanda.

PASIRENGIMAS:

- kortelės su žodžiais SUTINKU, NESUTINKU,
- teiginių sąrašas

EIGA:

1. Patalpos vienoje pusėje ant grindų padėkite kortelę su užrašu SUTINKU, kitoje pusėje – NESUTINKU.
2. Paprašykite dalyvių atsistoti patalpos viduryje ir išklausyti skaitomo teiginio. Būtų gerai, kad teiginiai būtų surašyti lentoje arba ant didelių popieriaus lapų.
3. Leiskite minutėlę pagalvoti ir apsispręsti, ar dalyvis su teiginiu sutinka, ar ne.
4. Paprašykite dalyvių persikelti į tą vietą, kuri geriausiai atspindi jo nuomonę.
5. Leiskite vienodą nuomonę turintiems dalyviams padiskutuoti tarpusavyje.
6. Paprašykite dalyvių paaiškinti savo pasirinkimą ir padiskutuoti su priešingą nuomonę turinčiais dalyviais.
7. Dalyviai gali laisvai judėti ir bet kuriuo metu, jeigu nori, pakeisti savo nuomonę.
8. Dalyviams baigus diskusiją, perskaitykite kitą teiginį.

APTARIMAS IR ĮSIVERTINIMAS:

- Paklauskite dalyvių, kaip jie jautėsi užsiėmimo metu?
- Ar sunku buvo, jei daugelis grupės narių stovėjo priešingoje pusėje?
- Ar lengva buvo apsispręsti dėl teiginio?
- Ar nesijautėte diskriminuojamas dėl savo apsisprendimo?
- Ar buvo klausimų, į kuriuos nebuvo įmanoma atsakyti?
- Kodėl keitė pozicijas diskusijos metu?
- Ar jūsų nuomone yra „teisingi“ ir „klaidingi“ atsakymai į įvairius teiginius, ar tai – tik asmeninė nuomonė?

PATARIMAI VADOVUI:

Užsiėmimas tinka patiems įvairiausiems ir prieštaringiausiems klausimams aptarti su įvairaus amžiaus dalyviais.

TEIGINIAI:

- Globalizacija yra gėris.
- Mes valgome įvairesnį maistą, nei kada nors anksčiau.
- Žmonių gyvenimas yra geresnis, nei prieš 50 metų.
- Pasaulio gyventojai panašėja.
- Svarbu pirkti lietuviškus produktus, nei kad importuotus.
- Lietuva, būdama išsivysčiusi valstybė, turi padėti ir kitoms šalims.
- Aš pirkčiau prekes pagamintas Lietuvoje, net jei jos būtų brangesnės.
- Jeigu mes priimame maistą iš kitų valstybių, tai mes taip pat turėtume teigiamai vertinti kitų šalių žmones.

GLOBINGO

ANALIZUOJAMOS TEMOS: vystomasis bendradarbiavimas.

TIKSLAI: Skatinti grupės sąveiką ir pabrėžti mūsų pasaulio patirties panašumus.

LAIKAS: 30 min.

GRUPĖS DYDIS: 15 narių.

PRIEMONĖS:

- Pasaulio žemėlapis,
- Globingo kortelės (pridedama),
- lapas popieriaus ir pieštukas kiekvienam dalyviui,
- smeigtukai,
- lipni juostelė.

PASIRENGIMAS: Padarykite Globingo kortelių kopijas.

EIGA:

1. Pakabinkite Pasaulio žemėlapį.
2. Padalinkite kiekvienam žaidimo dalyviui po Globingo kortelę.
3. Paaiškinkite dalyviams, jog jie turi susirasti partnerį ir jam / jai užduoti vieną iš Globingo kortelėje esančių klausimų. Žmogaus, teigiamai atsakiusio į klausimą, vardą reikia įrašyti atitinkamame langelyje.
4. Po to poros išsiskiria ir susiranda kitus partnerius.
5. Žaidimo tikslas – ne vien į kiekvieną langelį įrašyti atsakymą, bet ir kiekvieną klausimą užduoti skirtingiems žmonėms.
6. Pirmasis asmuo, užpildęs savo lapą, sušunka „Globingo“! Jis ir laimi.

APTARIMAS IR ĮVERTINIMAS:

Paprašykite dalyvių paeiliui pasidalinti gautais atsakymais į pirmąjį klausimą. Leiskite dalyviams išsakyti trumpus komentarus. Paklauskite:

- Ar sunku buvo žaisti?
- Ar dalyviai sužinojo kažką naujo apie grupės žmones?
- Ar kurie nors faktai dalyvius nustebino? Kas jiems pasirodė įdomiausia?

PATARIMAI VADOVUI:

Norėdami pritaikyti žaidimą savo grupės interesams, galite laisvai keisti bet kurį klausimą. Paprašykite dalyvių pažymėti smeigtukais Pasaulio žemėlapyje šalis, kurios buvo paminėtos žaidžiant Globingo ir sujunkite spalvotais smeigukais, kad pademonstruotumėte globalines sąsajas vizualiai.

KAS YRA BUVĘS UŽSIENYJE?
KAS RAŠO EL. LAIŠKUS ŽMOGUI, GYVENANČIAM KITOJE ŠALYJE?
KAS MOKOSI UŽSIENIO KALBOS?
KAS TURI ŠEIMĄ, KURI GYVENA KITOJE ŠALYJE?
KAS YRA PADĖJĘS ŽMOGUI IŠ KITOS VALSTYBĖS?
KAS MĖGSTA MUZIKOS GRUPĘ IŠ KITOS ŠALIES?
KAS ŽINO KOKIOMS VALSTYBĖMS LIETUVA TEIKIA HUMANITARINĘ PAGALBĄ?
KAS MĖGSTA KITOS ŠALIES TRADICINĮ MAISTĄ?
KAS ŽINO TŪKSTANTMEČIO VYSTYMOSI TIKSLUS?
KAS ŽINO KĄ REIŠKIA VYSTOMASIS BENDRADARBIAVIMAS?
KAS YRA KALBĖJĘS SU ŽMOGUMI, GYVENUSIU KITOJE ŠALYJE?
KAS KALBA DVIEM AR DAUGIAU KALBŲ?
KAS YRA SKAITĘS KNYGĄ, KURIOS AUTORIUS YRA KILĘS IŠ KITOS VALSTYBĖS?
KIENO MOTINA AR TĖVAS YRA GIMĘ KITOJE ŠALYJE?
GLOBINGO

VIKTORINA „AR ŽINAI?"

ANALIZUOJAMOS TEMOS: vystomasis bendradarbiavimas.

TIKSLAI: skatinti vietos ir pasaulio ryšių bei nelygybių nagrinėjimą.

GRUPĖS DYDIS: nesvarbu.

LAIKAS: 45–60 min.

PRIEMONĖS:

- kėdės,
- atsakymų kortelės A, B, C kiekvienai grupei.

EIGA:

- Suskirstykite dalyvius į grupeles po 4.
- Paprašykite kiekvienos grupės susigalvoti savo pavadinimą ir duokite kiekvienai grupei po A B C (trys atskiros kortelės su raidėmis A, B, C) rinkinį. Paaiškinkite, kad vyks viktorina.
- Perskaitykite klausimą su trim galimais atsakymais ir leiskite grupei vieną minutę pasitarti, koks jų manymu yra teisingas atsakymas.
- Paprašykite kiekvienos grupės vienu metu pakelti aukštyn atsakymų kortelę.
- Pasižymėkite atsakymus ir klauskite kito klausimo.
- Po antro klausimo perskaitykite prieš tai buvusio klausimo atsakymą. Teisingas atsakymas vertas 10 taškų.
- Tęskite viktoriną tol, kol pabaigsite žaidimą.

Faktų dėžutė

JUNGTINIŲ TAUTŲ TŪKSTANTMEČIO VYSTYMOSI TIKSLAI (JTTVT):

- perpus sumažinti skurdą ir nepriteklių pasaulyje;
- garantuoti visuotinį pradinį išsilavinimą;
- užtikrinti lygias moterų ir vyrų teises;
- dviem trečdaliais sumažinti vaikų iki 5 metų mirtingumą;
- trimis ketvirtadaliais sumažinti gimdyvių mirtingumą;
- sustabdyti ŽIV / AIDS ir kitų užkrečiamųjų ligų plitimą;
- užtikrinti darnų ekonominį ir aplinkos vystymąsi;
- plėtoti pasaulinę partnerystę vystymosi labui.

KOKIE YRA LIETUVOS VYSTOMOJO BENDRADARBIAVIMO POLITIKOS TIKSLAI?

A – PRISIDĖTI PRIE DEMOKRATIJOS PLĖTOJIMO

B – AKTYVINTI POLITINIUS RYŠIUS SU VALSTYBĖMIS

C – STIPRINTI NACIONALĮ SAUGUMĄ

KOKIOMS ŠALIMS LIETUVA DVIŠALIU PAGRINDU TEIKIA PAGALBĄ?

A – BALTARUSIUAI

B – JAV

C – RUSUAI

KOKIUOSE SEKTORIUOSE LIETUVA TEIKIA PARAMĄ?

A – SVEIKATOS STIPRINIMO

B – ŽMOGAUS TEISIŲ

C – EKONOMINĖS PLĖTROS

KURIAIS METAIS LIETUVA TAPO TARPTAUTINĖS DONORŲ BENDRUOMENĖS DALIMI?

A – 2012

B – 2007

C – 2004

KAS YRA ĮVARDYTI EUROPOS KONSENSUSE?

A – VYSTOMOJO BENDRADARBIAVIMO TIKSLAI

B – BENDROS VERTYBĖS

C – BENDRIEJI PRINCIPAI

ES TEIKIA DAUGIAU NEI ... PROCENTŲ VISOS PASAULIO PARAMOS?

A – 20

B – 50

C – 75

KOKS YRA SVARBIAUSIAS DOKUMENTAS DĖL ES VYSTOMOJO BENDRADARBIAVIMO POLITIKOS?

A – EUROPOS KONSENSUSAS

B – VISUOTINĖ ŽMOGAUS TEISIŲ DEKLARACIJA

C – VYSTOMOJO BENDRADARBIAVIMO IR HUMANITARINĖS PAGALBOS ĮSTATYMAS

KOKIOS YRA EUROPOS SĄJUNGOS VYSTOMOJO BENDRADARBIAVIMO POLITIKOS BENDROS VERTYBĖS?

A – PAGARBA ŽMOGAUS TEISĖMS

B – LAISVĖ IR DEMOKRATIJA

C – SOLIDARUMAS IR TEISINGUMAS

KIEK YRA TŪKSTANTMEČIO VYSTYMOSI TIKSLŲ?

A – 10

B – 8

C – 1

KOKS YRA EUROPOS SĄJUNGOS VYSTOMOJO BENDRADARBIAVIMO POLITIKOS TIKSLAS?

A – SKURDO MAŽINIMAS PASAULYJE

B – ĮSIDARBINIMAS

C – LYGIOS VYRŲ IR MOTERŲ TEISĖS

APTARIMAS IR ĮVERTINIMAS. Paklauskite:

- Ar nustebino, kuris nors atsakymas?
- Ar ši viktorina nupiešė vystomojo bendradarbiavimo politikos aspektus?
- Ar šie klausimai parodė, ką mes turime bendro su kitomis šalimis?
- Kaip jie mano, ką galėtume padaryti, kad didėtų žmonių sąmoningumas vystomojo bendradarbiavimo politikos klausimais?

PATARIMAI VADOVUI:
Atsižvelgdami į dalyvių amžių, adaptuokite viktorinos klausimus.

Atsakymai:
1 A, B, C
2 A
3 B, C
4 C
5 A, B, C
6 A
7 B
8 A, B, C
9 B
10 A

„IDĖJŲ BANKAS"

ANALIZUOJAMOS TEMOS: vystomasis bendradarbiavimas. neapgalvotas išeitis iš keblių situacijų.

TIKSLAI:

- skatinti dialogą ir rasti iš tiesų visapusiškus sprendimus, rotuojant diskusijų grupių dalyvius;
- skatinti skirtingų idėjų derinimą ir formuoti kolektyvinį mąstymą, kuris padeda atrasti iki šiol

GRUPĖS DYDIS: 20–30 dalyvių.

LAIKAS: 50 min.

PRIEMONĖS:

- laisva erdvė,
- stalai, kėdės,
- „staltiesė".

EIGA: Pirma dalis

- Išdėstykite staliukus kaip įprastoje kavinėje ir ant kiekvieno stalo užtieskite „staltiesę". Kiekvienam staliukui priskirkite šeimininką arba šeimininkę (savanorį).
- Suskirstykite dalyvius grupėmis ir paprašykite grupės atsisėsti prie vieno iš esančių stalų.
- Ant stalo padėkite diskusijų temų sąrašą.
- Paprašykite dalyvių išsirinkti temą ir pareikšti savo nuomonę duotąja tema bei ją užsirašyti ant „savo lėkštučių staltiesėje".
- Paprašykite šeimininko (-ės) skatinti dalyvius pateikti savo idėjas ir pasiūlymus, susijusius su tema, ir pasirūpinti, kad žodis būtų suteiktas kiekvienam.
- Paprašykite dalyvių grupėje pristatyti savo nuomones ir nuspręsti, kurie pasiūlymai svarbiausi bei juos užrašyti ant lipnių laukų ir priklijuoti „staltiesės" viduryje.
- Paprašykite grupės narių sukurti veiksmų planą pasiūlymams ir jį užrašyti „staltiesėje".
- Paprašykite dalyvių gerbti kito nuomonę ir leisti kiekvienam tarti žodį.
- Dalyviams baigus raundą, duokite signalą ir tuomet paprašykite visų, išskyrus šeimininką (-ę), susikeisti staliukais, pasirenkant staliuką su juos dominančia tema.
- Paprašykite šeimininko (-ės) apibendrinti ankstesnę diskusiją naujai svečių grupei.
- Paprašykite grupės papildyti temą savomis idėjomis, veiksmais ir užrašyti ant „staltiesės" dar prie trijų staliukų.
- Po valandos duokite signalą ir baikite raundus.

Antra dalis

- Paprašykite šeimininkų (-ių) pristatyti visų staliukų vykusių raundų rezultatus, užrašytus ant lipnių lapelių.
- Ant popieriaus nupieškite taikinį, užrašykite diskutuotos temos pavadinimą ir šalia jo suklijuokite dalyvių idėjas.
- Paaiškinkite dalyviams, kad kiekvienas turi teisę pasirinkti, kuri idėja, susijusi su duotąja tema, jam labiausiai patinka ir priėjus prie lentos užrašytą idėją lipniame lapelyje priklijuoti prie taikinio krašto.
- Jeigu ta pati idėja patinka ir kitam dalyviui, jis gali ją perkelti arčiau taikinio centro.
- Dalyvis negali perkelti daugiau kaip dviejų lipnių lapelių.
- Juos galima perkelti tik arčiau centro, o tolyn nuo centro perkelti negalima.

APTARIMAS IR ĮVERTINIMAS:

Atsižvelgdami į prioritetų nustatymo rezultatus, dalyviai sudaro veiksmų planus, susijusius su konkrečiomis nagrinėtomis temomis.

APTARKITE:

- Trumpalaikius ir ilgalaikius veiksmus.
- Kas su kuo galėtų dirbti ir kokius klausimus?
- Kokia dalyvių pasiūlyta idėja įdomiausia, realiausia?
- Ar įmanoma įgyvendinti idėją?

PATARIMAI VADOVUI:

Kontroliuokite laiką, stebėkite, ar dalyviai neužsiima pašaliniais dalykais, ar susitelkę į užduoties atlikimą.

GALIMOS DIKUSIJŲ TEMOS:

- Kaip mes asmeniškai kiekvienas galime prisidėti prie vystomojo bendradarbiavimo?
- Kaip mes galime prisidėti prie skurdo ir nepritekliaus mažinimo?
- Kaip galime užtikrinti lygias moterų ir vyrų teises?
- Kaip stabdyti ŽIV / AIDS ir kitų užkrečiamų ligų plitimą?

MUZIKOS ĮVAIROVĖ

ANALIZUOJAMOS TEMOS:
vystomasis švietimas.

TIKSLAI:

- pagilinti dalyvių žinias apie skirtingų stilių muziką, kuri yra pasaulinės kultūros dalis;
- įrodyti, kad muzika, šokis ir instrumentai atspindi kultūros istoriją, paveldą;
- priversti užsiėmimo dalyvius mąstyti ir veikti, būti ne tik savo komforto zonoje bei suprasti ir vertinti kitus.

GRUPĖS DYDIS: 20 dalyvių.

LAIKAS: 45–60 min.

PRIEMONĖS:

- baltas popieriaus lapas,
- kompiuteris,
- projektorius ir ekranas,
- internetiniai ištekliai.

EIGA:

1. Pradžioje pažaiskite „ritmo“ žaidimą. Paprašykite dalyvių susėsti ratu ir paaiškinkite, kad garsas bus perduodamas ratu. Pirmasis žmogus pradeda, o antrasis pakartoja tą patį garsą asmeniui iš dešinės, kol galiausiai visi pakartoja.
2. Žaidimo garsai yra plojimai, pirštų spragsėjimai, rankų suplojimai į šlaunis, pėdų sudaužimas ir t.t.
3. Pabaigę „ritmo“ žaidimą, suskirstykite dalyvius į keturias grupes.
4. Paprašykite grupės dalyvių atsakyti į klausimus apie muziką ir surašyti atsakymus ant balto popieriaus lapo:
   - → Kokio tipo muzika jums patinka?
   - → Ką tau reiškia muzika?
   - → Kada klausaisi muzikos?
   - → Kaip tave paveikia muzika? Fiziškai, psichiškai ar emociškai?
   - → Ar tau patinka muzika iš kitų pasaulio vietovių?
5. Paprašykite dalyvių pristatyti grupės nuomonę.
6. Kiekvienai grupei duokite ištraukti lapelį, kuriame parašytas šalies pavadinimas.
7. Ištraukus šalies pavadinimą, kiekvienai grupelei atskirai pristatykite trumpus muzikinius klipus iš tos pasaulio vietos, kurią ištraukė.
8. Paprašykite kiekvienos grupės dalyvių atsakyti į klausimus:
   - → Kokie panašumai yra tarp šios muzikos ir muzikos, kurios klausaisi tu?
   - → Kokie skirtumai?
   - → Ar tu manai, kad muzika gali suvesti žmones kartu?
9. Paprašykite dalyvių sukurti pristatymą apie tos šalies muziką.
10. Paprašykite dalyvių pristatyti visiems užsiėmimo dalyviams tos šalies muziką ir leiskite kitoms grupėms spėti, kurios šalies muzika jiems pristatoma.

APTARIMAS IR ĮVERTINIMAS:

- Ar dalyviams patiko „ritmo“ žaidimas?
- Ar tai buvo tinkamas būdas pradėti užsiėmimą apie skirtingų šalių muziką?
- Kaip vyko darbas grupėmis? Ar visi galėjo pasisakyti?
- Ar lengvai iš pristatymų atspėjo, kurios tai šalies muzika?
- Ar muzika gali suvesti žmones?

PATARIMAI VADOVUI:

Ant lapelių galite surašyti šių šalių pavadinimus: Nigerija, Lietuva, Andalūzija, Rusija.

Puikus muzikos tinklalapių sąrašas, rekomenduotas BBC: http://www.bbc.co.uk/radio3/worldmusic/worldmusiclinks.shtml~Zambezi Express, Zimbabwean and South African Dance

Keletas pasiūlymų pasaulio muzikos nagrinėjimui: Septeto Nacional, Kuba, Femi Kuti, Nigerija, Ali Farka Toure, Malis, Ry Cooder, Šiaurės Amerika; Gocoo, Japonija.

Alternatyvūs žanrų pavyzdžiai: Rai, Alžyras; Sūnų, Kuba; Taiko, Japonija, Bhangra, Indija; Cajun, JAV.

TURTINGAS PASAULIS – BESIVYSTANTIS/MENKAI IŠSIVYSTĘS PASAULIS?

ANALIZUOJAMOS TEMOS: pasaulio skurdas ir nelygybė.

TIKSLAI: išsiaiškinti nesąžiningos prekybos taisykles ir sankcijas, kurios lemia nevienodą pasaulio skurdžiausiųjų mitybą.

GRUPĖS DYDIS: nesvarbu.

LAIKAS: 45 min.

PRIEMONĖS:

- pareiškimų kopijos (apačioje),
- lipnūs lapeliai,
- balionai,
- dvi kėdės,
- švilpukas.

PASIRENGIMAS:

Pripūskite balionus ir sudėkite į juos pareiškimus.

EIGA:

Pirma dalis (15 min.):

1. Pastatykite dvi kėdes patalpos gale ir padėkite balionus ant grindų.
2. Suskirstykite dalyvius į dvi komandas ir paprašykite išsirinkti komandų kapitonus.
3. Paprašykite komandų sustoti į dvi eiles priešais patalpos gale pastatytas kėdes.
4. Po signalo paprašykite komandų kapitonų eiti prie kėdės, paimti balioną rankomis, padėti jį ant kėdės ir sėdant ant kėdės susprogdinti balioną, o rastą lapelį pasiimti su savimi.
5. Paprašykite komandos kapitono grįžti į savo komandą ir leisti kitam žmogui bėgti. Įpusėjus rungtynėms sušvilpkite švilpuku ir duokite instrukcijas kapitonams.
6. Paaiškinkite, kad kai komandos vėl pradės žaisti, dalyvis, kurio eilė bėgti, turi eiti iki kėdės, o ne bėgti, o kita komanda gali bėgti, bet naudotis tik savo kairiąja ranka. Kapitonai privalo prižiūrėti, kad būtų laikomasi taisyklių. Jei nors viena taisyklė pažeidžiama, komanda turi pradėti žaidimą iš naujo.
7. Komanda, pirmoji susprogdinusi 10 balionų, laimi.

APTARIMAS IR ĮVERTINIMAS:

- Ar žaidimas teisingas? Kodėl?
- Ar būna gyvenime, kad skirtingoms komandoms ar žmonėms yra taikomos skirtingos taisyklės? Kada?
- Ar tai turi teigiamą ar neigiamą poveikį?
- Kaip jaučiatės būdami kapitonais?
- Kaip sekėsi įgyveninti taisykles?
- Ar kiti klausėsi kapitono?
- Kas gali būti „kapitonu“ realiame gyvenime?

Antra dalis (30 min.):

1. Paprašykite dalyvių grįžti į savo grupes.
2. Paprašykite dalyvių sudėlioti teiginius, rastus balionuose. Teiginiuose nurodytos priežastys, kodėl visame pasaulyje ir Lietuvoje egzistuoja skurdas.
3. Paprašykite grupių sudėlioti pareiškimus pagal svarbą. Viena grupė turi surinkti priežastis, kodėl jie mano, kad skurdas egzistuoja Lietuvoje, o antra – kodėl visame pasaulyje. Paprašykite grupės priimti bendrą sprendimą.
4. Paprašykite grupių pristatyti skurdo priežastis Lietuvoje ir visame pasaulyje.

APTARIMAS IR ĮVERTINIMAS:

- Paprašykite dalyvių paaiškinti, kodėl atrinktos priežastys užima aukštą ar žemą poziciją.

- Kokios skurdo priežastys vienoje vietoje ir visame pasaulyje yra tokios pat? Kokie skirtumai?
- Ar skurdas paprastai egzistuoja tarp šalių ar tarp šalyse gyvenančių žmonių?
- Kokių grupių žmonės sudaro prastuomenę kiekvienoje valstybėje?
- Ar yra skirtumas tarp skurdo ir nelygybės? Koks jis?

Grįžtant atgal prie žaidimo su balionais ir nelygiomis taisyklėmis, ar yra situacijų tarp žmonių ir šalių, kai egzistuoja nelygios taisyklės ir struktūros? Kokios tai situacijos?

PATARIMAI VEDĖJUI:

Šį užsiėmimą atlikti labai paprasta. Tačiau nepamirškite skirti daugiau laiko antrajai užsiėmimo daliai.

IŠSILAVINIMAS. IŠSILAVINIMO STOKA – DIDŽIULĖ SKURDO PRIEŽASTIS. KELETAS VAIKŲ NEBAIGIA MOKYKLOS IR NET NESIMOKO, O DAUGELIS ŽMONIŲ NEMOKA NEI RAŠYTI, NEI SKAITYTI.	ĮSIDARBINIMAS. KAI KURIOSE BENDRUOMENĖSE VYRAUJA AUKŠTAS NEDARBO LYGIS. KAI KURIOSE ŠALYSE DARBUOTOJAI GAUNA MAŽĄ ATLYGINIMĄ, DIRBA SUNKIOMIS SĄLYGOMIS IR NETURI SOCIALINIŲ GARANTIJŲ, PAVYZDŽIUI: PENSIJOS, ATOSTOGŲ, SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ.
NARKOTIKAI. NARKOTIKŲ VARTOJIMAS GALI BŪTI TIEK SKURDO PRIEŽASTIS, TIEK REZULTATAS. KUR NARKOTIKAI YRA GAMINAMI BEI VARTOJAMI? KAIP TAI GALI PAVEIKTI ŠALIES SKURDĄ?	KORUPCIJA. ŽMONĖS IR INSTITUCIJOS GALI TAPTI STRAUKTOS Į NETEISĖTUS VEIKSMUS DĖL NAUDOS SAU. PAVYZDŽIUI, JIE GALI PASIRINKTI IGNORUOTI ĮSTATYMĄ, JEIGU TIK NORI, ARBA SUMOKĖTI KITIEMS, KAD PAŽEISTŲ TAISYKLES.
SKOLA. LIETUVA YRA ĮSISKOLINUSI 43 PROC. BENDRO VIDAUS PRODUKTO. KELETAS VARGINGŲ ŠALIŲ SUMOKA 5 KARTUS DAUGIAU SKOLOS GRĄŽINIMO, NEI KAD GAUNA PAGALBOS.	POLITIKA. DAUGELIS ŽMONIŲ TIKI, KAD PASAULYJE YRA PAKANKAMAI RESURSŲ APRŪPINTI VISUS ŽMONES, IR JEI POLITINIAI LYDERIAI NORĖTŲ PANAIKINTI SKURDĄ – JIEMS TAI PAVYKTŲ.
ISTORIJA. KOLONIZACIJA, VERGYSTĖ IR KARAS VIS DAR LAIKO KAI KURIAS ŠALIS, SKURDE. VALSTYBĖS ISTORIJA DARO ĮTAKĄ JOS ATEITIES IR PRAEITIES.	SVEIKATA IR POPULIACIJA. PASAULIO GYVENTOJŲ SKAIČIUS SIEKIA 7 MILIJARDUS ŽMONIŲ, 2050 M. GALI SIEKTI APIE 10. KITA VERTUS, ŽMONIŲ MIRTINGUMAS IRGI DIDĖJA DĖL ĮVAIRIŲ LIGŲ, TOKIŲ KAIP AIDS, MALIARIJA, TUBERKULIOZĖ.
IŠORINIAI VEIKSNIAI. VISI ESAME PAVEIKTI KITŲ ĮTAKOS. TARPTAUTINĖS ORGANIZACIJOS IR EKONOMINĖS IR POLITINĖS BENDRIJOS, PAVYZDŽIUI, PASAULIO BANKAS IR ES, PRIIMA SPRENDIMUS, KAIP MŪSŲ ŠALIS YRA VALDOMA IR KĄ MES DĖL JOS GALIME PADARYTI.	KLIMATO KAITA. PASAULIO KLIMATAS KEIČIASI. VIS DAUGIAU SAUSRŲ IR POTVYNIŲ PADARO DIDELĘ ŽALĄ (PASTATAMS IR KELIAMS), SUKELIA BADĄ, LIGAS IR STICHINES NELAIMES.

Ar žinojote, kad... kokaino pardavimas Šiaurės Amerikoje ir Europoje skatina didžiulį miškų kirtimą Kolumbijoje, Peru ir Bolivijoje. Jungtinės Tautos apskaičiavo, kad vien Kolumbijoje, 240 kvadratinių kilometrų žemė buvo po kokaino auginimo (2010 m.). Ta pati problema būdinga ir Afganistane, kur dėl heroino ir opiumo gaminimo auginamos aguonos.

FAKTŲ DĖŽUTĖ:

- Pasaulyje daugiau nei 1 mlrd. žmonių gyvena skurde – mažiau negu už 1 JAV dolerį per dieną.
- Kasdien dėl skurdo ir bado miršta daugiau nei 16 tūkst. vaikų, nesulaukusių penktojo gimtadienio – po vieną kas penkios sekundės.
- 852 mln. žmonių nuolatos alksta. Nevisavertė mityba lemia ankstyvą kas trečio pasaulio gyventojo mirtį ar ligas. AIDS, tuberkuliozė ir maliarija kasmet nusineša daugiau nei 6 mln. žmonių gyvybę.

BALTASIS AUKSAS

ANALIZUOJAMOS TEMOS: pasaulio skurdas ir nelygybė.

TIKSLAI: išanalizuoti nesąžiningą prekybą, taisykles ir sankcijas, kurios sukelia sunkumų pasaulio skurstantiesiems.

GRUPĖS DYDIS: nuo 14 iki 28 dalyvių.

LAIKAS: 120 min.

PRIEMONĖS:

- Mousso istorijos kopijos,
- skirtingų vaidmenų kortelės,
- grupinio darbo instrukcijos,
- nedidelės baltos ir raudonos kortelės kiekvienam dalyviui,
- erdvė darbui grupėmis ir bendrai grupėje.

EIGA:

1. Perskaitykite Mousso istoriją visai grupei.
2. Paaiškinkite, kad dalyviai dalyvaus Pasaulio Prekybos Organizacijos (PPO) susitikimo simuliacijoje. Susitikimo klausimas – medvilnės kainos rinkoje. Malio vyriausybė siunčia savo atstovą ir taip pat pakviečia Moussą – medvilnės ūkininką iš Malio, ir tikisi, kad Mousso istorija išspręs nesąžiningos medvilnės prekybos klausimą.
3. Suskirstykite dalyvius į šešias lygias grupes, atstovaujančias PPO; ES; JAV; Malio vyriausybės pareigūną; Moussa, ūkininką iš Malio; drabužių gamintoją ir gamyklos savininką iš Italijos.
4. Atitinkamoms grupėms išdalinkite vaidmenų korteles.
5. Duokite grupėms 15 minučių perskaityti vaidmenų korteles ir parengti klausimus diskusijai. Be to, kiekviena grupė turi išsirinkti savo atstovą, atstovausiantį grupei, ir vieną ar du pagalbinius asmenis, palaikysiančius atstovą ir padėsiančius jam / jai atsakyti į klausimus susitikimo metu.
6. Kai grupės pasiruošia, pakvieskite dalyvius atsisėsti kambario centre.
7. Kitų žaidėjų paprašykite susėsti aplink juos.
8. Paaiškinkite, kad diskusijai pirmininkaus PPO. ES, JAV, Malio vyriausybės pareigūnas, Moussa, ūkininkas iš Malio, drabužių gamintojas ir gamyklos savininkas iš Italijos turi 5 minutes pristatyti savo poziciją ir užduoti klausimus. Grupes vieną po kitos turi pristatyti PPO.
9. Po to PPO 10 minučių gali užduoti klausimus grupėms bei apibendrinti argumentus ir pozicijas.
10. Suskirstykite dalyvius į grupes po 6. Kiekvienoje grupėje turėtų būti vienas PPO, ES, JAV, Malio vyriausybės pareigūnas, Moussa, ūkininkas iš Malio, drabužių gamintojas ir gamyklos savininkas iš Italijos.
11. Išdalinkite grupėms instrukcijas. Patikrinkite, ar visi suprato, ką daryti ir kaip elgtis su baltomis ir raudonomis kortelėmis. Grupėms skiriama 30 minučių pabandyti rasti bendrą sprendimą.
12. Pakvieskite visus grįžti į bendrą ratą ir aptarkite rezultatus.

APTARIMAS IR ĮVERTINIMAS:

- Ar dalyviai buvo anksčiau girdėję apie tokią problemą?
- Kokios buvo jų pirminės nuostatos ir ar jos pasikeitė pabaigoje?
- Ar lengva buvo rasti bendrą nuomonę?
- Kaip buvote paveiktas kitų šalių?
- Ar gautas rezultatas buvo patenkinamas jūsų grupei?
- Ar situacija teisinga?
- Kas turi teisę ją keisti ir ką turėtų padaryti?
- Ką mes galime padaryti?
- Kodėl mums tai turėtų rūpėti?

PATARIMAI VEDĖJUI:

Šiam užsiėmimui reikia daug laiko. Jeigu būtina, galite būti PPO komandos dalis.

Moussos istorija „Baltasis auksas“

Medvilnė yra labai svarbi Malio ekonomikai, jai net yra duotas vardas – „baltasis auksas“. Trys milijonai ūkininkų Malyje augina medvilnę ir ją parduoda tokiems privilegijuotiems ūkininkams, kaip Moussa. Jis pagamina tris tonas medvilnės per metus už 322 dolerius, išleisdamas mažiau nei 1 dolerį per dieną. Ūkininkai iš Malio jaučia, kad medvilnės prekybos sistema silpnėja. Tarptautiniu mastu jie mato pagrindinę problemą – subsidijas, mokamas ES, JAV ir kitose turtingose šalyse ūkininkams už medvilnės gamybą. Subsidija suteikiama tiems ūkininkams, kurie gauna bazinę algą, todėl jie gali sau leisti parduoti savo medvilnę už mažesnę kainą. Medvilnė iš ES ir JAV dabar yra pigesnė nei medvilnė iš Malio, todėl Moussa negali konkuruoti. Pasaulio prekybos organizacijos nariai pažadėjo nutraukti medvilnės subsidijas, bet nenutraukė jų mokėti. PPO (Pasaulio prekybos organizacijos) susitikimuose kiekviena šalis turi vieną balsą. Šiandien Malio vyriausybė nusprendė nupirkti Moussai kelionės bilietą į PPO derybas, kad šis praneštų apie medvilnės augintojų iš Malio poreikius.

VAIDMENŲ KORTELĖS

MALIO VYRIAUSYBĖS PAREIGŪNAS. MEDVILNĖ – MALIO „BALTASIS AUKSAS“. 2003 M. PASIEKTA KULMINACIJA: MEDVILNĖS AUGINIMU UŽSIĖMĖ 3 MILIJONAI ŽMONIŲ IR TAI SUDARĖ 38 % VISŲ ŠALIES PAJAMŲ. MEDVILNĖ IŠ MALIO YRA PIGESNĖ, BET GAUTOS SUBSIDIJOS IŠ TURTINGŲJŲ ŠALIŲ UŽKERTA KELIĄ ŪKININKAMS GAUTI PAKANKAMAI GERĄ KAINĄ. TU RETAI ATVYKSTI Į PPO SUSITIKIMUS, BET ŠIANDIEN TAVO VIRŠININKAS SUSIRGO IR SIUNTĖ TAVE LYDĖTI ŪKININKĄ MOUSSĄ. MALIS GAUNA ES PARAMĄ, KURI YRA SVEIKINTINA, TAČIAU NĖRA JOKIOS SĄŽININGOS PREKYBOS TAISYKLIŲ.

PASAULIO PREKYBOS ORGANIZACIJOS (PPO) PAREIGŪNAS. JŪS DIRBATE ŽENEVOJE PPO IR DAROTE DIDELĘ ĮTAKĄ KURIANT TAISYKLĖMIS PAGRĮSTĄ TARPTAUTINĘ PREKYBOS SISTEMĄ. NUO 2001 M. JŪS DALYVAUJATE DAUGELYJE SRIČIŲ APIMANČIOSE DAUGIAŠALĖSE PREKYBOS DERYBOSE, VADINAMOSE „DOHOS DERYBŲ RAUNDU“, KURIŲ TIKSLAS – DIDŽIAUSIĄ DĖMESĮ PASAULIO PREKYBOS SISTEMOJE SKIRTI VYSTYMUISI, KOVOTI SU SKURDU. 2005 M. PPO NARIAI PAŽADĖJO PALAIPSNIUI ATSISAKYTI JAV IR ES SUBSIDIJŲ UŽ MEDVILNĘ. TAČIAU NUO TADA IŠMOKĖTA 40 MLRD. JAV DOLERIŲ SUBSIDIJŲ MEDVILNĘ AUGINANTIEMS ŪKININKAMS. POSĖDYJE JUMS REIKIA RASTI SPRENDIMĄ, KURIS BŪTŲ PRIIMTINAS VISIEMS.

MOUSSA, ŪKININKAS IŠ MALIO. JUS PASIĖMĖ Į ŠĮ SUSITIKIMĄ TAM, KAD PAAIŠKINTUMĖTE, KAIP SUNKU MEDVILNĖS AUGINTOJAMS UŽSIDIRBTI MALYJE. JŪS UŽDIRBATE MAŽIAU NEI 1 DOLERĮ PER DIENĄ. AUGINATE AUGALUS, KAD IŠMAITINTUMĖTE SAVE, ŽMONĄ IR 4 VAIKUS. JŪS ESATE LABAI PASIPIKTINĘS, KAD TURITE DIRBTI DAUG VALANDŲ TODĖL, KAD MAŽĖJA MEDVILNĖS VERTĖ – TURTINGOS ŠALYS MOKA SUBSIDIJAS JŲ AUGINTOJAMS. APRANGOS BENDROVĖS VISADA IEŠKO PIGESNĖS PRODUKCIJOS. JEI JŪS PARDUODATE PIGIAU – VADINASI, DIRBATE NEMOKAMAI IR NEGALITE PRAGYVENTI, TAIP PAT GALI TEKTI PALIKTI MEDVILNĖS ŪKININKAVIMĄ IR IEŠKOTIS DARBO KITUR.

EUROPOS SĄJUNGA (ES). ES YRA DIDŽIAUSIAS PASAULYJE PREKYBOS BLOKAS IR VIENA IŠ PAGRINDINIŲ VEIKĖJŲ PPO. JŪS ESATE ČIA SU EK (EUROPOS KOMISIJA) PAREIGŪNŲ KOMANDA, ATSTOVAUJATE 27 ES VALSTYBĖMS NARĖMS IR GINATE PREKYBOS SUSITARIMUS BEI ES INTERESUS. MEDVILNĖS SUBSIDIJOS PAREMIA VIETOS EKONOMIKĄ ISPANIJOJE IR GRAIKIJOJE TAM, KAD ES GALĖTŲ KONKURUOTI TARPTAUTINĖSE RINKOSE. JŪS TAIP PAT TEIKIATE PAGALBĄ MALIUI: APIE 800 MLN. 2008–2013 METAIS.

JAV VYRIAUSYBĖS PAREIGŪNAS. JŪS ESATE ČIA SU JAV VYRIAUSYBĖS PAREIGŪNŲ KOMANDA. JAV YRA DIDŽIAUSIA PASAULIO MEDVILNĖS EKSPORTUOTOJA IR SUTEIKIA MEDVILNĖS AUGINTOJAMS SUBSIDIJAS. 2005 M. JŪS SU KITOMIS PPO NARĖMIS SUTIKOTE PERTVARKYTI MEDVILNĖS PREKYBĄ IR NUSTOTI MOKĖTI SUBSIDIJAS. TAČIAU JŪS VIS DAR MOKATE DIDELES SUBSIDIJAS MEDVILNĘ AUGINANTIEMS ŪKININKAMS. KITI PAGRINDINIAI JOS GAMINTOJAI (ES, KINIJA, INDIJA) TAIP PAT SUBSIDIJUOJA SAVO PRODUKCIJĄ.

DRABUŽIŲ GAMINTOJAS IR GAMYKLOS SAVININKAS, ITALIJA. JŪS PATEKOTE Į ŠĮ SUSITIKIMĄ, NES NORITE GAUTI MEDVILNĘ IŠ PIGIŲ TIEKĖJŲ IR NORITE ŽINOTI, KODĖL VIENOSE ŠALYSE JI YRA BRANGESNĖ NEI KITOSE. JŪSŲ VERSLAS LABAI KONKURENCINGAS IR VISADA STENGIATĖS GAUTI KUO DAUGIAU PELNO. KUO MAŽESNĖ KAINA, KURIĄ MOKATE UŽ MEDVILNĘ, TUO JŪSŲ GAMYKLAI GERIAU. JUMS BŪTŲ NAUDINGA, JEI ĮTIKINTUMĖTE ŪKININKĄ IR TOLIAU PARDUOTI MEDVILNĘ UŽ TĄ PAČIĄ KAINĄ. MALIS PARDUODA SAVO MEDVILNĘ JŪSŲ ĮMONEI PIGIAU NEI KITI AMERIKOS IR EUROPOS ŪKININKAI.

INSTRUKCIJOS GRUPĖMS:

Jūs atstovaujate vienai iš šešių grupių:

- Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) pareigūnas,
- Europos Sąjunga (ES),
- JAV vyriausybės pareigūnas,
- Malio vyriausybės pareigūnas,
- Moussa, ūkininkas iš Malio,
- drabužių gamintojas ir gamyklos savininkas iš Italijos.

INSTRUKCIJOS:

1. Kiekvienas turi paeiliui prisistatyti ir pristatyti atstovaujančią organizaciją, t. y. kitus supažindinti su savo vaidmeniu.
2. Po to kiekvienas turėtų išsakyti savo nuomonę dėl esamos situacijos bei kokia ji buvo diskusijos pabaigoje. Manantieji, kad rasti sprendimą bus lengva, turėtų iškelti baltą kortelę, o manantieji, kad bus sunku – raudoną.
3. Jūsų užduotis – rasti visus tenkinantį sprendimą, paremtą bendra visų šešių narių nuomone. Diskusiją organizuokite etapais. Diskusijai vadovauja PPO. Pirmas etapas: išdėstykite savo poziciją. Antras etapas: pasiūlykite savo sprendimo variantus.Trečias etapas: aptarkite skirtingus sprendimo variantus.
4. Atidžiai klausykitės vienas kito. Kiekvieno pasisakymo pabaigoje parodykite spalvotą kortelę, taip išreikšdami savo nuomonę dėl galimybės pasiekti visus tenkinantį sprendimą.
5. Bendros nuomonės paieškos pabaigoje išsirinkite atstovą, pristatysiantį rezultatus visai grupei.

FAKTŲ DĖŽUTĖ APIE MALĮ:

- Gyventojai (2012): 14,85 mln.
- ŽSRI (Žmogaus socialinės raidos indekso) reitingas: 178. (iš 182 šalių).
- Gyvenimo trukmė: 48,1 metai.
- Gyventojų, gyvenančių už mažiau nei 2 dolerius per dieną: 77,1 %.
- Suaugusiųjų neraštingumo lygis: 73,8 % vyresnių nei 15 metų amžiaus.

SKURDO HOROSKOPAS

ANALIZUOJAMOS TEMOS: pasaulio skurdas ir nelygybė,

TIKSLAI: Apsvarstyti tiek galimybių trūkumą neturtingiesiems, tiek sunkumus su kuriais jie susiduria naudodamiesi turimomis galimybėmis. Suvokti skurdo ciklą. Skatinti socialinį teisingumą, žmogiškąjį orumą ir atsakingumą.

LAIKAS: 60 minučių

GRUPĖS DYDIS: 15 - 21

PRIEMONĖS:

- horoskopo kortelės
- gyvenimo kortelės
- lapas popieriaus ir pieštukas kiekvienam dalyviui
- didelis popieriaus lapas arba lenta
- žymekliai arba kreida
- lipni juostelė

PASIRUOŠIMAS: Padarykite „Horoskopo“ ir „Gyvenimo kortelių“ kopijas bei jas iškirpkite. Paruoškite tris kortelių rinkinius, kuriuose būtų keturios „Gyvenimo kortelės“ su atitinkamomis „Horoskopo kortelėmis“. Rinkinį įdėkite į atskirą voką, kad nesusimaišytų.

EIGA:

1. Pristatykite užsiėmimą. Trumpai bendrai pristatykite horoskopus. Ar dalyviai juos skaito? Ar jais tiki? Kokią informaciją paprastai suteikia horoskopai?
2. Suskirstykite dalyvius į tris grupes ir kiekvienai jų išdalinkite „Gyvenimo kortelių“ rinkinį su atitinkančiomis „Horoskopo kortelėmis“.
3. Skirkite grupėms 20 minučių parašyti fantastinius horoskopus keturiems žmonėms, kurių „Gyvenimo korteles“ turi. Dalyviai turėtų pasitelkti vaizduotę, intuiciją ir bendrą išprusimą, stengdamiesi nuspėti, kas šiems žmonėms nutiks ateinančiais metais. Pabrėžkite, jog nėra teisingų ar klaidingų atsakymų, tačiau pranašystės neturėtų prasilenkti su realybe.
4. Kai dalyviai baigia darbą, pakvieskite visus į vieną grupę. Paprašykite kiekvienos grupės paeiliui pristatyti savo darbus. Pirmiausia dalyviai turėtų perskaityti informaciją ant „Gyvenimo kortelių“, kad visi susipažintų su herojais, po to – perskaityti horoskopus.
5. Galiausiai priklijuokite „Gyvenimo korteles“ ir pranašystes ant didelio popieriaus lapo kaip lentelę.

APIBENDRINIMAS IR ĮVERTINIMAS: Diskusijos pradžioje paprašykite kiekvienos grupės paaiškinti, kokia ateitis laukia kiekvieno herojaus. Po to pabandykite apibrėžti skurdą ir galiausiai aptarkite jo pasekmes.

- Kokį vargingųjų įvaizdį yra susidarę dalyviai? Savo ir kitose šalyse? Ar tai – stereotipai? Ar įvaizdžiai pagrįsti? Iš kur dalyviai gavo tokios informacijos?
- Kaip dalyviai supranta terminą „skurdas“?
- Ar galima žmogų laikyti „turtingu“, jei jis gyvena vienoje valstybėje, ir „vargšu“, jei kitoje? Kitaip tariant, ar skurdas yra reliatyvus?
- Kodėl vieni žmonės jūsų visuomenėje yra turtingi, o kiti – vargšai?

- Kokie yra pagrindiniai būdai išvengti skurdo jūsų valstybėje ir Eritrėjoje, vienoje vargingiausių pasaulio šalių? Turtingas dėdė? Loterijos laimėjimas? Išsilavinimas? Gera sveikata? Tinkamos pažintys? Sunkus darbas? Kas dar?
- Ar lengva neturtingiesiems ištrūkti iš skurdo rato? Kitaip tariant, ar lengva vargingoje šeimoje gimusiam žmogui užaugus nebūti vargšu?
- Kokias galimybes turi turtingieji?
- Kokias galimybes turi vargšai?
- Ar vargšai patys kalti dėl savo skurdo? Gal toks jų likimas? Gal kaltos socialinės, politinės, ir ekonominės priežastys?
- Skurdas dažnai eina ranka rankon su prasta sveikata, alkiu ir prasta mityba, menku išsilavinimu, prastais darbo įgūdžiais ir bedarbyste. Ar tai – sutapimas, ar jie susiję? Jei taip, kokie tai ryšiai?
- Kaip visuomenė apskritai žiūri/ elgiasi su vargšais?
- Kokios politikos kryptys ir socialinė politika sukuria geriausias galimybes visiems piliečiams?
- Kiek svarbus švietimas mažinant skurdą jūsų valstybėje?
- Beveik visose pasaulio valstybėse skirtumas tarp turtingųjų ir vargšų auga. Auga ir skirtumai tarp valstybių. Kokios to pasekmės Europai?
- Ar svarbu, kad skirtumas didėja? Jei dalyviai mano, kad svarbu, tuomet kas atsakingas už tai, kad būtų imtasi veiksmų skurdui mažinti?
- Ką gali padaryti pavieniai asmenys, jų grupės, vietos bendruomenės ir tautos, kad skirtumo nebeliktų?

PATARIMAI VADOVUI

Išaiškinkite dalyviams, jog tai – įsivaizduojamas horoskopas, ir nebūtina būti astrologu ar išmanyti apie tradiciškai zodiako ženklams priskiriamas savybes. Dalyviai verčiau turėtų kreipti dėmesį į kortelėse aprašytose gyvenimo istorijose pateiktas detales ir naudotis savo pačių bendru išprusimu bei istorijos, ekonomikos ir sociologijos žiniomis. „Meilės“ dalis horoskopuose gali apimti ne vien asmens meilės gyvenimą, bet ir jo/jos santykius su šeima ir draugais.

VARIANTAI

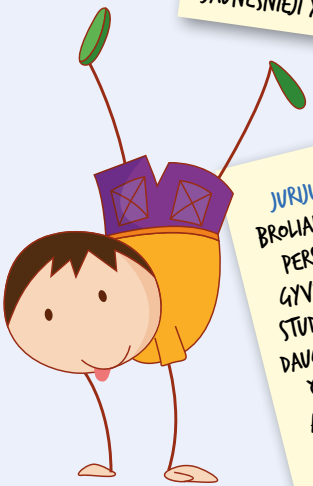
Galite pritaikyti istorijas arba pakeisti kelias iš jų kitomis, kurios pasirodys jums įdomesnės ar tinkamesnės. Taip pat galite šias gyvenimo istorijas pakeisti tikromis jums žinomomis ar girdėtomis istorijomis, nutikusiomis jūsų bendruomenėje ar valstybėje.

GYVENIMO KORTELĖS

MARIJA, VIENIŠA TRIJŲ VAIKŲ MOTINA, GYVENA LABAI VARGINGAME MEDEIROS PRIEMIESTYJE, PORTUGALIJOJE. PASKUTINIS PARTNERIS KĄ TIK JĄ PALIKO. JI DIRBA TARNAITE TURTINGOJE ŠEIMOJE, TAČIAU KIEK DAR TURĖS DARBĄ? NESENIAI KAŽKAS PAVOGĖ BRANGŲ NAMŲ ŠEIMININKĖS ŽIEDĄ, O JI ĮTARIA VIENĄ IŠ TARNAIČIŲ. NEPAVYKSTA IŠSIAIŠKINTI, KURI KALTA, TAD KETINAMA ATLEISTI VISAS TARNAITES IR Į JŲ VIETĄ PRIIMTI KITAS. MARIJA YRA OŽIARAGIS.

AMINA YRA IŠ TURKIJOS. JI GYVENA MAŽAME KAIMELYJE VIENAME SKURDŽIAUSIŲ ŠALIES REGIONŲ. JAI 12 METŲ, O JOS TĖVAI – LABAI VARGINGI ŪKININKAI, JIE KETINA IEŠKOTI JAI VYRO. TAČIAU JI NENORI TEKĖTI, TODĖL NUSPRENDŽIA PABĖGTI IŠ NAMŲ IR KELIAUTI Į SOSTINĘ, KUR TIKISI, KAD JOS LAUKIA ŠVIESESNĖ ATEITIS. AMINA YRA DVYNIAI.

MIŠA YRA IŠ TOMSKO, SIBIRO. JAU DAUG MĖNESIŲ JIS NETURI DARBO IR NEBEŽINO, KĄ DARYTI. JO ŽMONA SUNKIAI SERGA IR KIAURĄ DIENĄ PRIVALO GULĖTI LOVOJE. JIS TURI KETURIS VAIKUS – 20, 18, 10 IR 8 METŲ AMŽIAUS – DU JAUNESNIEJI YRA NEĮGALŪS. MIŠA YRA MERGELĖ.

JURIJUS GYVENA SU TĖVAIS IR TRIMIS JAUNESNIAIS BROLIAIS TOMSKE, SIBIRE. JIS – DVIDEŠIMTMETIS, LABAI PERSPEKTYVUS LEDO RUTULIO ŽAIDĖJAS. AMERIKOJE GYVENANTIS DĖDĖ JAM PAŽADĖJO SURASTI STIPENDIJĄ STUDIJOMS KOLEDŽE AMERIKOJE. JURIJAUS TĖVAS, MIŠA, DAUG MĖNESIŲ YRA BEDARBIS IR ŠIUO METU VIENINTELĖS ŠEIMOS GAUNAMOS PAJAMOS IŠ JURIJAUS ATLIEKAMŲ ATSITIKTINIŲ DARBŲ. JURIJUS NEŽINO, KAIP ELGTIS. JO MOTINA SERGA, DU JAUNESNIEJI BROLIUKAI NEĮGALŪS, TAD ŠEIMA PASIKLIAUJA JUO. JURIJUS YRA VĖŽYS.

BENGTAS YRA JAUNAS ŠVEDIJOS SKUSTAGALVIS. ŠIMET JIS DUKART BUVO SUIMTAS UŽ SMURTAVIMĄ. JIS JAU DVEJUS METUS NEDIRBA IR, NEPAISANT TO, ATSISAKĖ VISŲ GAUTŲ DARBO PASIŪLYMŲ. JIS LABIAU NORI LEISTI LAIKĄ TRENIRUODAMAS SAVO ŠUNĮ, PITBULTELJERĄ, UŽSIIMTI KULTŪRIZMU IR TRINTIS GATVĖSE SU DRAUGUŽIAIS, SUSUUSIAIS SU KELIAIS NESENIAI ĮVYKUSIAIS RASISTINIAIS INCIDENTAIS. BENGTAS YRA AVINAS.

KRISTA, 20 METŲ, NUOMUOJA MAŽĄ BUTELĮ LABAI VARGINGAME PRAHOS PRIEMIESTYJE IR SVAJOJA GYVENTI VOKIETIJOJE. JI PERSKAITĖ SKELBIMĄ DĖL DARBO BERLYNE. PASKAMBINO NURODYTU NUMERIU IR SUSITIKO SU VYRU, KURIS PAŽADĖJO IŠTRAUKTI JĄ IŠ SKURDO, ŽADĖDAMAS, KAD JI LENGVAI RAS DARBĄ BERLYNE. JI NUSPRENDŽIA LENGVAI PATIKĖTI ŠIUO ŽMOGUMI IR RIZIKUOTI VYKTI Į VOKIETIJĄ. KRISTA YRA ŠAULYS.

RIKARDO GYVENA VIENAS BARSELONOJE, ISPANIJOJE, MAŽAME BUTE, KURĮ VOS IŠLAIKO. JIS JAU DAUGELĮ MĖNESIŲ SERGA IR GYVENA IŠ VYRIAUSYBĖS SKIRIAMŲ SOCIALINIŲ IŠMOKŲ. ANKSČIAU JIS UŽSIIMDAVO ATSITIKTINIAIS DARBAIS. ŽMONA IŠSIVEŽĖ VAIKUS IR PALIKO JĮ, SUŽINOJUSĮ, JOG JIS SERGA AIDS. RIKARDO YRA SVARSTYKLĖS.

DŽEINĖ YRA PAGYVENUSI NAŠLĖ, GYVENANTI ŠKOTIJOJE. JOS VYRAS BUVO ALKOHOLIKAS IR NETURĖJO NUOLATINIO DARBO. JI GYVENA IŠ LABAI MAŽOS VALSTYBĖS PENSIJOS, BET DABAR JAI REIKALINGA PAPILDOMA PRIEŽIŪRA, NES JOS SVEIKATA SILPSTA. DŽEINĖ YRA ŽUVYS.

ABDULAS PRIŠ DAUGELĮ METŲ ATVYKO IŠ MAURITANIJOS Į PRANCŪZIJOS SOSTINĘ, PARYŽIŲ, IEŠKODAMAS DARBO. PIRMUS METUS JIS PRALEIDO VIENAS, BET VĖLIAU JIS GALĖJO ATSIVEŽTI ŽMONĄ IR KETURIS SŪNUS BEI SENELIUS. JIE VISI GYVENA VIENAME BUTE VARGINGOJE PARYŽIAUS DALYJE. KURĮ LAIKĄ VISKAS SEKĖSI GERAI, YPAČ KAI ABDULO ŽMONA PAGIMDĖ DVYNUKUS, BET PASIRODĖ LABAI SUNKU AUGINTI VAIKUS MAURITANIJOS TRADICIJOMIS. DABAR DVYNUKAI YRA DVYLIKOS METŲ. JIE TURI DAUGYBĘ PROBLEMŲ MOKYKLOJE IR DAŽNAI NEKLAUSO TĖVŲ. NESENIAI DĖL BENDRO EKONOMIKOS NUOSMUKIO ABDULAS PRARADO DARBĄ. ABDULAS YRA LIŪTAS.

BELA GYVENA KARTU SU SESERIMI ANDŽELIKA PALERME, ITALIJOJE. JŲ TĖVAI MIRĖ, KAI MERGAITĖM BUVO ŠEŠIOLIKA IR SEPTYNIOLIKA METŲ, TODĖL JOMS TEKO MESTI MOKYKLĄ IR PRADĖTI DIRBTI, KAD PRAGYVENTŲ. DABAR JOMS DVIDEŠIMT DVEJI IR DVIDEŠIMT TREJI METAI. BELA DIRBA DVEJUOSE DARBUOSE; DIENĄ JI DIRBA TARNAITE, O NAKTĮ VALYTOJA – LIGONINĖJE. TAIP PAT JI PRIŽIŪRI ANDŽELIKĄ, KURI YRA NARKOMANĖ. BELA ATSISAKO PALIKTI SESERĮ, NES ŽINO, KIEK ŠI KENTĖJO NUO JŲ ŽIAURAUS TĖVO. BELA PATI TURI PROBLEMŲ DĖL SAVO KARŠTO BŪDO, KURĮ JAI SUNKU SUVALDYTI IR DĖL KURIO JI JAU DU KARTUS NETEKO DARBO BELA YRA JAUTIS.

DVYNIAI MOKTARAS IR ULDAS GIMĖ PARYŽIUJE, PRANCŪZIJOJE. JIE YRA ABDULO, DARBININKO IMIGRANTO, KILUSIO IŠ MAURITANIJOS, SŪNŪS. VISA ŠEIMA – JŲ TĖVAI, KETURI VYRESNI BROLIAI IR SENELIAI – GYVENA VIENAME BUTE VARGINGOJE PARYŽIAUS DALYJE. DABAR DVYNIAMS DVYLIKA METŲ, MOKYKLOJE JIE TURI DAUG PROBLEMŲ. JIE ATSISAKO MOKYTIS, DAŽNAI BĖGA IŠ PAMOKŲ IR LEIDŽIA LAIKĄ SU DRAUGAIS PARYŽIAUS PRIEMIESČIUOSE, NEKLAUSO TĖVŲ, SU KURIAIS NUOLAT PYKSTASI, KARTAIS NET SMURTAUJA. PRANEŠIMAI IŠ MOKYKLOS RODO, JOG JIE TAMPA VIS AGRESYVESNI. MOKTARAS IR ULDAS YRA VANDENIAI.

ANDŽELIKA GYVENA KARTU SU SESERIMI BELA PALERME, ITALIJOJE. JŲ TĖVAI MIRĖ, KAI MERGAITĖMS BUVO ŠEŠIOLIKA IR SEPTYNIOLIKA METŲ, TODĖL JOMS TEKO MESTI MOKYKLĄ IR PRADĖTI DIRBTI, KAD PRAGYVENTŲ. DABAR JOMS DVIDEŠIMT DVEJI IR DVIDEŠIMT TREJI METAI. BELA DIRBA DVIEJUOSE DARBUOSE IR PRIŽIŪRI ANDŽELIKĄ, KURI YRA NARKOMANĖ. ANDŽELIKA DAŽNAI VAGIA SESERS ATLYGINIMĄ NORĖDAMA NUSIPIRKTI NARKOTIKŲ. JAU DAUG METŲ JI TAI VARTOJA, TAI META NARKOTIKUS, JAI SUNKIAI SEKASI VALDYTI SAVO PRIKLAUSOMYBĘ. ANDŽELIKA YRA SKORPIONAS.

HOROSKOPŲ KORTELĖS METAMS

JAUTIS (BELA)
(BALANDŽIO 22 – GEGUŽĖS 21)
MEILĖ
DARBAS
SVEIKATA

AVINAS (BENGTAS)
(KOVO 21 – BALANDŽIO 21)
MEILĖ
DARBAS
SVEIKATA

SVARSTYKLĖS (RIKARDO)
(RUGSĖJO 23 – SPALIO 22)
MEILĖ
DARBAS
SVEIKATA

DVYNIAI (AMINA)
(GEGUŽĖS 22 – BIRŽELIO 21)
MEILĖ
DARBAS
SVEIKATA

SKORPIONAS (ANDŽELIKA)
(SPALIO 23 – LAPKRIČIO 22)
MEILĖ
DARBAS
SVEIKATA

VĖŽYS (JURIJUS)
(BIRŽELIO 22 – LIEPOS 22)
MEILĖ
DARBAS
SVEIKATA

ŠAULYS (KRISTA)
(LAPKRIČIO 23 – GRUODŽIO 21)
MEILĖ
DARBAS
SVEIKATA

OŽIARAGIS (MARIJA)
(GRUODŽIO 22 – SAUSIO 20)
MEILĖ
DARBAS
SVEIKATA

LIŪTAS (ABDULAS)
(LIEPOS 23 – RUGPJŪČIO 22)
MEILĖ
DARBAS
SVEIKATA

VANDENIS (MOKTARAS IR ULDAS)
(SAUSIO 21 – VASARIO 19)
MEILĖ
DARBAS
SVEIKATA

MERGELĖ (MIŠA)
(RUGPJŪČIO 23 – RUGSĖJO 22)
MEILĖ
DARBAS
SVEIKATA

ŽUVYS (DŽEINĖ)
(VASARIO 20 – KOVO 20)
MEILĖ
DARBAS
SVEIKATA

KODĖL ŽMONĖS PERSIKELIA GYVENTI KITUR?

ANALIZUOJAMOS TEMOS:
pasaulio skurdas ir nelygybė, globalizacija.

TIKSLAI:

- suprasti, kodėl žmonės emigruoja;
- susieti migraciją su ekonominiais, socialiniais, politiniais ir aplinkos veiksniais.

GRUPĖS DYDIS: nesvarbu.

LAIKAS: 30 min.

PRIEMONĖS:

- ištraukos iš istorijų: ieškojimas prieglobsčio Lietuvoje (ar kitos istorijos apie žmones, kurie persikėlė gyventi kitur),
- rašymo lenta,
- žymekliai.

EIGA:

1. Perskaitykite istoriją apie kokį nors žmogų, persikėlusį gyventi kitur.
2. Paprašykite dalyvių susiskirstyti poromis.
3. Leiskite poroms per 10 minučių su partneriais aptarti naują informaciją.
   - → Koks veikėjų gyvenimas?
   - → Su kokiais sunkumais susiduria?
   - → Kaip jie keliavo?
   - → Iš kur gavo pinigų kelionei?
   - → Ką paliko savo šalyje?
4. Po to paprašykite apsvarstyti šiuos klausimus:
   - → Ar kas nors pažįsta žmogų, persikėlusį gyventi kitur?
   - → Kaip žmogus jaučiasi persikeldamas kitur?
5. Dalyvių mintis užrašykite lentoje ir tęskite diskusiją.
   - → Kokios yra emigracijos priežastys ir kuo skiriasi kraustymasis kitur ir emigracija?
6. Suskirstykite dalyvius į grupes po 3 ar 4 žmones.
7. Išdalinkite mažus popieriaus lapus bei rašiklius ir skirkite 10 minučių „minčių lietui“ apie tai, kokius 10 daiktų jie pasiimtų, jei tą akimirką reikėtų kraustytis.
8. Išdalinkite didelius popieriaus lapus ir žymeklius. Paprašykite kiekvienos grupės nupiešti tuos 10 daiktų, tam skirkite 20 minučių.
9. Grįžkite į bendrą grupę ir paprašykite dalyvių pristatyti savo sąrašus.

APTARIMAS IR ĮVERTINIMAS:

Paprašykite dalyvių įvardyti teigiamas ir neigiamas migracijos ir persikraustymo puses.

- Ar manote, kad tai sąžininga, kad žmonės turi priverstinai kraustytis?
- Ar galite įsivaizduoti, kad tai kada nors galėtų nutikti jums?
- Ar pažįstate ką nors, kas turėjo panašią patirtį?

PATARIMAI VADOVUI:

Pasidomėkite pabėgėlių ir imigrantų situacija Lietuvoje. Pateikite būtiniausių daiktų sąrašą.

Kawayos persikėlimas iš Demokratinės Kongo Respublikos į Angliją

Kawaya tik neseniai atvyko į Angliją iš Demokratinės Kongo Respublikos (DKR). Jis sako, kad pasiilgsta savo šalies, bet ten gyventi nėra sąlygų dėl nuolatinio kariavimo ir žmonių teisių stokos. Kawayos gentis kilo iš Ruandos ir nors jie per amžius gyveno DKR, bet vis tiek susiduria su vadovaujančios genties persekiojimu.

Kawaya anksčiau dirbo organizacijoje, padedančioje vaikams, nukentėjusiems kare. Vieną dieną pavalgęs susirgo vienas vaikas. Kawaya nuvežė jį į ligoninę, bet nepaisant gydymo, vaikas numirė. Šis vaikas buvo iš vadovaujančios genties ir Kawaya buvo apkaltintas dėl sąmoningo vaiko nunuodijimo bei uždarytas į kalėjimą.

Kawaya buvo užrakintas ir mušamas 30 dienų, kad prisipažintų. Tačiau jis sugebėjo įtikinti vieną kareivį susisiekti su jo motina, kuri sumokėjo jam už Kawayos paleidimą. Buvo paskelbtas įsakymas nužudyti Kawayą, bet kareivis jį paleido ir jam pavyko pabėgti į Ruandą. Kawaya sako, kad dėl žmogaus teisių stokos jis nebūtų sulaukęs teisingumo ir būtų nužudytas, jei būtų grįžęs.

Kawayos motina padavė jo dokumentus ir pinigus kareiviui, ir šis galėjo išvykti į Angliją bei prašyti prieglobsčio. Jis sako, kad žmonės, su kuriais jam teko pirmą kartą kalbėtis Londone, buvo labai malonūs, davė jam maisto ir nemušė. Jis vertina tai, kad Anglija yra teisinė bei saugi valstybė.

Sahidės persikėlimas iš Kosovo į Lietuvą

Sahide ir jos šeima paliko Kosovą 1999 m. dėl ten vykusio karo. Manoma, kad beveik milijonas žmonių buvo priversti bėgti nuo serbų pajėgų, dalis jų persikėlė į kitus regionus. Iš pradžių Sahide ir jos šeima nuvyko į pabėgėlių stovyklą Makedonijoje ir iš ten į Pabradę. Nors čia jie saugiai gyveno keletą metų, bet jai vis dar sunku kalbėti apie tai, kas buvo pabėgėlių stovykloje.

Sahidei buvo 14 metų, anglų kalbą ji girdėjo tik per televiziją. Ji prisimena, kad atvykusi autobusu į Dungarvaną buvo sveikinama vietinių žmonių, žinojusių ką jai teko iškęsti. Sahide ir jos šeima buvo priimta Lietuvoje pagal pabėgėlių programą. Šis statusas suteikiamas žmonėms, kenčiantiems ekstremalias situacijas jų gimtosiose šalyse.

Šeima Pabradėje praleido pusantrų metų, ten vaikai lankė mokyklą. Po paliaubų Kosove šeima tikėjosi, kad ten padėtis pagerėjo ir bus galima grįžti gyventi, bet labai greitai suprato, kad vis dar labai pavojinga grįžti su šeima atgal. Galiausiai jie persikėlė į Waterfordą, kur Sahide tikisi tęsti savo svajonę mokytis ir tapti slaugytoja.

FAKTŲ DĖŽUTĖ:

- Pasaulyje daugiau kaip 200 milijonų žmonių gyvena už savo gimtinės ribų. Tai sudaro maždaug 3 proc. viso Žemės rutulio gyventojų.
- Maždaug 10 milijonų iš jų yra pabėgėliai iš Afrikos ir Azijos šalių.
- Nuo 1997 iki 2013 metų Lietuvoje buvo išnagrinėta apie 6,5 tūkst. prašymų suteikti prieglobstį ir pusė iš jų buvo patenkinti.

REKOMENDUOJAMAS BŪTINIAUSIŲ DAIKTŲ SĄRAŠAS:

- Pirmosios medicinos pagalbos vaistinėlė. Nepamirškite reguliariai vartojamų vaistų.
- Dokumentai (pasas, gimimo ir santuokos liudijimas, atestatas, diplomas, nuosavybės dokumentai).
- Pinigai (grynieji pinigai, kreditinės kortelės, vertybiniai popieriai, brangenybės).
- Šeimos relikvijos.
- Maistas 2–3 dienoms.
- Reikalingi drabužiai (pagal sezoną).
- Tualeto reikmenys.
- Asmeninės apsaugos priemonės (medicininės kaukės, dujokaukės ir pan.).
- Nešiojamasis radijo imtuvas, žibintuvėlis, atsarginiai elementai, žiebtuvėlis.
- Imkite tik tai, kas reikalinga.

KOKS SKIRTUMAS?

ANALIZUOJAMOS TEMOS:
aplinka – tvarios plėtros pagrindas.

TIKSLAI:

- palyginti, kaip mes naudojame vandenį ir kaip jį naudoja neturtingos šalys;
- išsiaiškinti, kiek per įprastą dieną jų šeimos sunaudoja vandens.

GRUPĖS DYDIS: 24 dalyviai.

LAIKAS: 30 min.

PRIEMONĖS:

- pasakojimas apie vandenį,
- popierius ir rašikliai.

EIGA:

PIRMA DALIS

1. Garsiai perskaitykite grupei pasakojimą apie vandenį. Baigę skaityti, leiskite dalyviams prisiminti svarbiausius faktus ir užrašyti juos ant balto popieriaus lapo.
2. Paprašykite dalyvių perduoti savo popieriaus lapą kaimynui iš dešinės ir susipažinti su kito dalyvio mintimis.
3. Paprašykite aptarti, kokią informaciją užrašėte jūs ir kokią kaimynas. Ar tos pačios problemos jus jaudina?
4. Suskirstykite dalyvius poromis.
5. Tada perskaitykite: Įsivaizduokite... jūs gyvenate 5 km nuo artimiausio šulinio, kuriame galite prisipildyti vandens kibirus. Kibire telpa 10 litrų ir per kartą jūs galite panešti porą kibirų. Paprašykite dalyvių suskaičiuoti, kiek kilometrų turėtumėte nueiti per dieną, kad surinktumėte jūsų šeimos sunaudojamą vandens normą per dieną?
   - → Dušas – 18 litrų;
   - → Vonia – 50 litrų;
   - → Tualeto nuleidimas – 9,5 litrai;
   - → Skalbimo mašina – 95 litrai;
   - → Virdulio užpildymas – 1 litras;
   - → Maisto gaminimas – 5 litrai.

APTARIMAS IR ĮVERTINIMAS:

Įsivaizduokite, kad jūs per mėnesį galite nusiprausti tik kartą ir labai dažnai susergate.

- Kaip tai paveiktų jūsų savijautą, išsilavinimą, šeimą?
- Kaip skurdas ir švarus vanduo yra susiję?
- Kaip pasikeistų jūsų gyvenimas, jei jums reikėtų išgyventi dieną turint tik 10 litrų vandens?

PATARIMAI VADOVUI:

Pasistenkite išsiaiškinti dalyvių nuomonę apie vandens išteklius. Leiskite dalyviams pastebėti, kaip skirtingai galima suvokti ir atsiminti tą pačią informaciją. Pateikite faktų apie vandenį.

PASAKOJIMAS

Tai mažas kaimelis Afganistano vakaruose, įsikūręs sausų kalvų ir dykumos plote. Dauguma gyventojų augina avis ir ožkas. Seniau moterys 5 valandas per dieną praleisdavo vaikščiodamos 6 km pirmyn ir atgal parnešti vandens. Būdavo labai sunku prinešti pakankamai vandens, todėl vaikai ir moterys prausdavosi tik kartą per 20 ar 30 dienų. Dažnai moterys būdavo per daug pavargusios eiti švaraus vandens, todėl semdavo jį iš netolimos upės, kurią labai užteršė kaimo gyvūnai. Dėl to vaikai dažnai viduriuodavo.

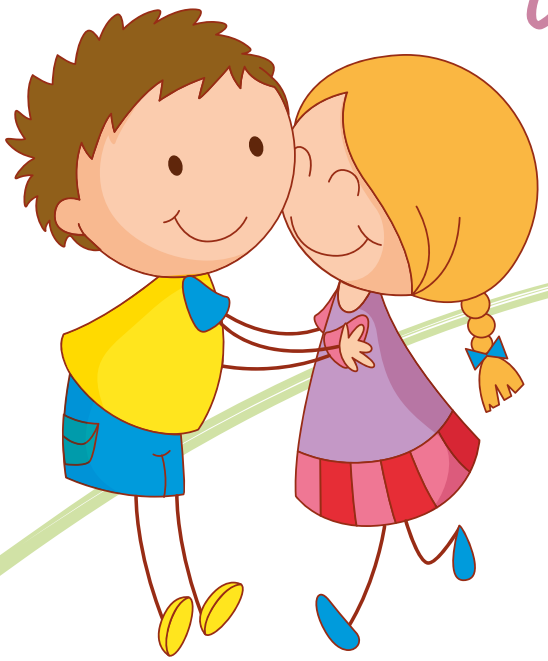
Visa tai pasikeitė, kai vietinė organizacija, gyvulininkystės ir plėtros asociacija Afganistane (GPAA) pasiūlė padėti kaimiečiams įdiegti vandens tiekimą jų kaime. Vyrai iškasė trijų kilometrų griovį vandeniui gauti. GPAA nutiesė vamzdžius ir padarė jų kaime 6 čiaupus. Dabar gyventojai turi švaraus vandens prie pat savo namų. Moterys sako, kad dabar jos tokios laimingos, kad galėtų skraidyti, nes turi labai daug laisvo laiko. Visi gali reguliariai praustis, o vaikai nebekenčia nuo viduriavimo ir odos ligų.

FAKTŲ DĖŽUTĖ:

- Tarptautinė 5 narių šeimos vandens norma yra 100 litrų.
- Daugumoje Europos šalių vidutinė paros vandens naudojimo norma svyruoja nuo 200–300 iki 575 litrų (ir daugiau nei 1000 litrų kai kuriose vietovėse) bei mažiau nei 10 litrų per dieną tokiose šalyse kaip Mozambikas, Ruanda bei Haitis.
- Pasaulyje 1,1 mlrd. žmonių gyvena toliau nei 5 km nuo vandens šaltinio, jie sunaudoja dažniausiai mažiau nei 5 litrus per dieną (vidutinis reikalavimas žindančiai motinai yra 7,5 litrai per dieną).
- Taip pat yra didžiuliai skirtumai tarp šalių kaimo vietovėse Ugandoje, vidutinis sunaudojimas svyruoja nuo 12 iki 14 litrų, o sausringose vietose, paveiktose sausaus sezono, sunaudojimas gali nukristi iki 5 litrų per dieną (pavyzdžiui: Vakarų Indijoje, Sahelio šalyse ir t.t.).
- Azijos pietuose žmonės gyvena be švaraus vandens, o mažiausiai jo yra Afrikoje į pietus nuo Sacharos.
- Dharavijoje (Indijoje) yra nustatyta, kad milijonas žmonių turi vieną tualetą 1440 gyventojų.
- Kinijoje 16 miestų, kuriuose gyvena daugiau nei pusė milijono gyventojų, nėra nuotekų valymo įrangos. Karačyje (Pakistanas), kurio gyventojų skaičius didesnis nei 10 mln., 40 proc. vandens išteklių yra neperfiltruoti ir 60 proc. nuotekų yra nevaloma, todėl užsikrėtimas nuo nešvaraus vandens yra dažnas.
- Vandens gerinimo darbus pasaulyje dažniausiai turi atlikti moterys, o tai skatina lyčių nelygybę.
- Išvalytas ir dezinfekuotas vanduo pagerintų sveikatą, nes dabar vidutiniškai apie 1,8 milijono vaikų miršta nuo nešvaraus vandens sukelto viduriavimo ir nesaugios sanitarijos.
- Lietuvoje vandentiekio ir kanalizacijos vamzdynų vis dar neturi apie 25 proc. šalies gyventojų. Daugiausia tai – retai apgyvendintuose kaimuose įsikūrę piliečiai.

GYVENIMAS TOBULAME PASAULYJE

TEMA: Taika ir smurtas, sveikata, aplinkosauga;

TIKSAS: Pajusti skirtingų taikos elementų tarpusavio priklausomybę. Aptarti įvairias taikos prasmes ir sužinoti, kaip jos atsispindi mūsų kasdienybėje. Skatinti pagarbą, solidarumą ir atsakingumą;

LAIKAS: 90 min.;

GRUPĖS DYDIS: 15 – 30 dalyvių;

PRIEMONĖS:

- vienas didelis popieriaus lapas (A3 formato),
- spalvoti žymekliai,
- viktorinos lapeliai ir rašikliai, po vieną grupei,
- I ir II dėžučių kopijos, po vieną grupei,
- tuščio taikos rato ir viktorinos lapo kopijos, po vieną grupei.

PASIRUOŠIMAS: Nukopijuokite I dėžutėje esantį taikos ratą ant didelio popieriaus lapo. Pasistenkite jį nubraižyti kuo didesnį.

TAISYKLĖS: Šį užsiėmimą sudaro dvi dalys: I dalis – mandalos pildymas (25 minutės), ir II dalis – taikos aptarimas (30 minutės).

I dalis, mandalos pildymas (25 minutės)

1. Visiems drauge parodykite nupieštą taikos rato, arba mandalos, kopiją. Atkreipkite dėmesį į jo dalis: taika su savimi, taika su kitais ir taika su gamta. Pasakykite, kad užpildyta mandala atspindės idealios taikos būsenos pasiekimą. Kad ją užpildytų, dalyviai turės rasti 21 „visuotinės tiesos“ žodį, susijusį su kiekviena iš 21 gyvenimo taikoje srities. Šiuos žodžius galima rasti viso pasaulio patarlėse ir išmintinguose posakiuose.
2. Paprašykite dalyvių susiskirstyti į tris grupes ir kiekvienai jų išdalinkite po rašiklį, tuščią mandalą ir viktorinos lapo kopiją. Priminkite, kad jie privalo rasti trūkstamą žodį kiekvienai patarlei. Šie žodžiai - tai užuominos į vertybes, užpildančias įvairias taikos rato sritis.
3. Kai dalyviai baigs užduotį, sukvieskite visus į vieną grupę. Paprašykite savanorius po vieną perskaityti užbaigtas patarles. Patikrinkite, ar jos teisingos, ir paprašykite skaitytojo spalvotu rašikliu įrašyti žodį didžiajame taikos rate.
4. Tą patį pakartokite su kiekviena patarle, kol mandala užpildoma ir pasiekiama taikos būsena.

II dalis, taikos aptarimas (30 minutės)

- Paprašykite dalyvių grįžti į tris grupeles. Išdalinkite diskusijos gaires, po vieną kiekvienai grupei. Paprašykite aptarti diskusijos gairėse pateikiamus klausimus, kartu sekant vertybes,

susijusias su atitinkama taikos rato sritimi. Dalyviai turėtų stengtis rasti bendrą nuomonę pateikiamais klausimais ir būti pasirengę pristatyti, kaip sekėsi diskusija.

- Galiausiai sukvieskite visus kartu ir paprašykite kiekvienos grupės pakomentuoti, kaip sekėsi.

APTARIMAS IR ĮVERTINIMAS

Iš pradžių aptarkite mandalą ir joje surašytų vertybių universalumą. Po to pereikite prie antrosios užsiėmimo dalies.

I dalis.

1. Ar buvo sunku rasti trūkstamus žodžius? Kiek patarlių ar posakių dalyviai jau žinojo?
2. Ar šie žodžiai, iš tiesų „išminties žodžiai“, tinka mūsų gyvenimui ir šiandien?
3. Ar centriniame rate esantys žodžiai įvardija universalias vertybes? Ar jie vienodai svarbūs visose kultūrose? Kurie svarbiausi jūsiškėje?
4. Ar yra kitų esminių vertybių, kurios čia nėra paminėtos?

II dalis. Paprašykite kiekvienos grupės atstovų trumpai apibendrinti savo grupės diskusijos gairėse pateiktus klausimus. Po to paeiliui aptarkite šiuos klausimus:

1. Ar buvo lengva rasti bendrą nuomonę visais pateiktais klausimais?
2. Kuris klausimas buvo prieštaringiausias? Kodėl?
3. Kokia jų nuomonė tuo klausimu?
4. Kodėl žmonių nuomonės šiais su taika susijusiais klausimais skiriasi?
5. Diskusijos apie vidinę ramybę dažnai siejamos su religija. Kodėl?
6. Ar, siekiant vertybių, būtinų vidinei ramybei, privalu būt religingu?
7. Kaip dalyvių aptarti klausimai siejasi su žmogaus teisėmis?
8. Ar taika yra privaloma pirminė sąlyga žmogaus teisių kultūrai egzistuoti, ar būtina gerbti žmogaus teises norint pasiekti vidinę ramybę?

PATARIMAI VADOVUI

Pasistenkite pabrėžti ryšį tarp trijų taikos dimensijų. Nebijokite prieštaringumo. Verčiau įsigilinkite į kiekvienos temos

argumentus „prieš ir „už“ bei pabrėžkite, kad šie klausimai nėra vien „balti“ ar „juodi“, aiškių atsakymų nėra.

Jei grupėje yra daugiau nei aštuoniolika dalyvių, geriausia padvigubinti mažų grupelių skaičių ir dirbti šešiose mažose grupėse. Nepamirškite padaryti papildomų dalomosios medžiagos kopijų!

VARIANTAI.

Pirmąją užsiėmimo dalį, mandalos pildymą galima atlikti visai grupei kartu. Po vieną perskaitykite patarles ir paprašykite dalyvius pateikti savo pasiūlymus trūkstamam žodžiui. Tokiu atveju žodžius įrašykite tiesiai į didįjį ratą. Antrajai užsiėmimo daliai teks padaryti užpildyto rato kopijų.

PAPILDOMA INFORMACIJA.

Šios pastabos galės padėti jums vadovauti diskusijoms: mandalos centre yra begalybė; nėra nei pradžios nei pabaigos.

Centriniame rate esantys žodžiai atspindi elgesio vertybes arba būseną, kurią *turėtume išgyventi* kiekvienoje atitinkamoje savo gyvenimo srityje. Pavyzdžiui, kalbant apie mūsų sugebėjimą išlaikyti taiką su kitais ir visuomene, reikia taikos ekonomikoje, socialiniame gyvenime ir kultūroje.

Protas, kūnas ir emocijos yra dėmesio centrai, kai kalbame apie mūsų taiką su savimi ir vidinę ramybę. Kad išlaikytume vidinę ramybę reikia išminties, meilės, kantrybės, giliaširdiškumo, džiaugsmo ir sveiko kūno.

Trečioji taikos dimensija – aplinka, sutampanti su taika ir gamta. Čia kalbama apie tris sritis:privalome turėti žinių, kad būtume informuoti, gerbtume gyvybę, ir išlaikytume harmoniją su daiktiniu pasauliu (gamta, medžiais, gėlėmis, gyvūnais it kt.).

TAIKOS RATAS

VIKTORINOS LAPAS

Ar galite rasti trūkstamus šių patarlių žodžius? Atspėkite žodžius, ir sužinosite užuominas, skirtas įrašyti į taikos ratą.

Štai žodžiai, kuriuos turite surašyti: ***Grožis, Kūnas, Užuojauta, Bendradarbiavimas, Kultūra, Ekonomika, Emocijos, Aplinka, Kantrybė, Harmonija, Sveikata, Individas, Informacija, Džiaugsmas, Teisingumas, Žinios, Gyvenimas, Meilė, Protas, Pagarba, Socialinis gyvenimas, Visuomenė, Solidarumas, Substancija, Tiesa, Gerovė ir Išmintis.***

1 SRITIS. PATIRTIS YRA _____ MOTINA.

2 SRITIS.

A) TEN, KUR _____ , NĖRA TAMSOS. (BURUNDŽIO PATARLĖ)

B) _____ IR ATKAKLUMAS TURI STEBUKLINGĄ POVEIKĮ, PRIEŠ KURĮ IŠNYKSTA SUNKUMAI IR DINGSTA KLIŪTYS. (JOHN QUINCY ADAMS)

C) DAUGELIS GALI IŠMESTI IŠ ŠIRDIES _____ BET DIEVAS – NIEKADA. (WILLIAM COWPER)

D) NEPRIŽADĖK, KAI ESI PILNAS_____, NEATSAKINĖK Į LAIŠKUS, KAI ESI PILNAS PYKČIO. (KINŲ PATARLĖ)

3 SRITIS. _____ GERIAU NEI TURTAI.

4 SRITIS. ABEJONĖ YRA RAKTAS Į _____. (IRANIEČIŲ PATARLĖ)

5 SRITIS. JEI NORI BŪTI GERBIAMAS, PRIVALAI _____ SAVE. (ISPANŲ PATARLĖ)

6 SRITIS. LIESTI ŽEMĘ, VADINASI BŪTI _____ SU GAMTA. (OGLALA SIOUX, VIETINIS AMERIKOS GYVENTOJAS)

7 SRITIS. VARDAN KITŲ _____, KOKIA JI BEBŪTŲ, LAI NĖ VIENAS NEAPLEIDŽIA SAVO _____;

AIŠKIAI SUVOKDAMAS SAVO _____, LAI ATKAKLIAI SIEKIA SAVO SAVO TIKSLO. (BUDISTŲ PATARLĖ)

8 SRITIS. VALDYMAS IR _____ VISUOMET YRA GYVENIMO TAISYKLĖS; ANARCHIJA IR KONKURENCIJA – MIRTIES TAISYKLĖS. (JOHN RUSKIN)

9 SRITIS.

A) _____ BE IŠMINTIES – LYG GĖLĖ PURVE. (RUMUNŲ PATARLĖ)

B) ANKSČIAU AR VĖLIAU _____ AIŠKĖJA. (OLANDŲ PATARLĖ)

C) _____AMŽIAMS, _____, AMŽIAMS _____ AMŽIAMS.NES MŪSŲ STIPRYBĖ VIENYBĖJE. (RALPH WALDO EMERSON)

D) KAI Į NAMUS ĮŽENGIA SMURTAS, ĮSTATYMAI IR _____ IŠLEKIA PRO KAMINĄ. (TURKŲ PATARLĖ)

10 SRITIS. PROTO _____ TURI TARNAUTI ŠIRDŽIAI. (MAHATMA GANDHI)

11 SRITIS. PAMATO _____ IR SĖDA LINKSMI, / DŽIUGŪS MĄSTYTI PALIOVĘ, / KOL, PERKEISTI KAD TIK STEBĖTIS GALI, / JAU IŠTVIRKAUJA IR STIKLĄ KILOJA. (ROBERT BURNS, 1759 – 1796).

12 SRITIS. NEGALI BŪTI _____, KUR NĖRA NAŠUMO. (BEACONSFIELD)

13 SRITIS. NESILEISK APGAUNAMAS PIRMO DALYKŲ ĮSPŪDŽIO, NES VAIZDAS NĖRA _____. (ANGLŲ PATARLĖ)

14 SRITIS. KANTRYBĖS AKIMIRKA GALI APSAUGOTI NUO DIDŽIULĖS NELAIMĖS, O AKIMIRKA NEKANTRUMO GALI SUGRIAUTI VISĄ _____. (KINŲ PATARLĖ)

15 SRITIS. TEN, KUR IŠMINTIS, PASIKLYSTAMA TARP ŽINIŲ. TEN, KUR ŽINIOS, PASIKLYSTAME TARP _____.(T.S. ELIOT)

16 SRITIS. LENGVIAU PALENKTI _____ NEI VALIĄ. (KINŲ PATARLĖ)

17 SRITIS. NEPATIRDAMI _____ PRARANDAME JUMORO JAUSMĄ, TAMPAME GRIEŽTI IR TIKIME STEREOTIPAIS; JAS UŽGNIAUŽDAMI, TAMPAME LABAI TIKSLŪS, PRIEKABŪS IR GERESNI UŽ KITUS. IŠLAISVINAMOS, JOS ĮKEPIA GYVENIMĄ; GNIAUŽDAMOS – JĮ NUODIJA. (JOSEPH COLLINS)

18 SRITIS. MATYK _____, KLAUSYK ŠIRDIMI. (KURDŲ PATARLĖ)

19 SRITIS. ŽMOGUS SAVE KURIA PER SPRENDIMĄ, KURIANTĮ JO _____. (RENE DUBOS)

20 SRITIS. KIEKVIENA ŠIRDIS YRA TA KITA ŠIRDIS. KIEKVIENA SIELA YRA TA KITA SIELA. KIEKVIENAS VEIDAS YRA TAS KITAS VEIDAS. _____ YRA TOJI VIENINTELĖ ILIUZIJA. (MARGAURITE YOUNG)

21 SRITIS. AR GALI PASAKYTI, KIEK PAŽENGUSI _____, PAGAL TAI KIEK JOS ATLIEKŲ PERDIRBAMA? (TAHANIE)

DISKUSIJOS GAIRĖS

DISKUSIJOS GAIRĖS: TAIKA SU SAVIMI (I GRUPĖ)

1. KĄ REIŠKIA GYVENTI TAIKOJE SU SAVIMI?
2. KURIE MŪSŲ KASDIEN SAKOMI IR DAROMI DALYKAI RODO, KAD KARIAUJAME SU SAVIMI IR MUMS TRŪKSTA VIDINĖS RAMYBĖS?
3. AR YRA RYŠYS TARP KŪNO, PROTO IR EMOCIJŲ? KOKS TAI RYŠYS?
4. KAIP GALIMA IŠSIUGDYTI SAVYBES, PADĖSIANČIAS GYVENTI TAIKOJE SU SAVIMI PAČIAIS?
5. AR ĮMANOMA IŠLAIKYTI POZITYVIUS SANTYKIUS SU KITAIS, JEI PATYS NETURIME VIDINĖS RAMYBĖS?

DISKUSIJOS GAIRĖS: TAIKA SU GAMTA (III GRUPĖ)

1. AR VISUOMENĖ VERTINA APLINKĄ?
2. KĄ REIŠKIA GYVENTI HARMONIJOJE SU GAMTA?
3. KIENO PAREIGA RŪPINTIS APLINKA?
4. KIEK KARŲ ATEITYJE BUS KARIAUJAMA DĖL PAGRINDINIŲ GAMTINIŲ IŠTEKLIŲ (PAVYZDŽIUI, VANDENS), PALYGINUS SU KARAIS, KYLANČIAIS DĖL KITŲ PRIEŽASČIŲ (PAVYZDŽIUI, ETNINIŲ, KULTŪRINIŲ AR RELIGINIŲ KONFLIKTŲ)?
5. AR, JŪSŲ NUOMONE, MENAS GYVENTI TAIKOJE SU GAMTA SUSIJĘS SU BENDROS RAMYBĖS BŪSENOS PASIEKIMU?

DISKUSIJOS GAIRĖS: TAIKA SU KITAIS (II GRUPĖ)

1. AR MES, ŽMONĖS, SUGEBAME SUGYVENTI SU KITAIS TAIKIAI?
2. AR KARO NEBUVIMAS REIŠKIA, KAD TAIKIAI SUGYVENAME SU KITAIS?
3. AR GALIME IŠMOKTI BŪTI TAIKESNI SU KITAIS KASDIENINIAME GYVENIME? KAIP?
4. DĖL KOKIŲ PRIEŽASČIŲ GALIMA TIKĖTIS TAIKAUS PASAULIO ATEITYJE?
5. AR GALI KARŲ PALIKTI RANDAI UŽGYTI, KAD ŽMONĖS VĖL GALĖTŲ GYVENTI TAIKIAI?

TAIKOS RATO VIKTORINOS ATSAKYMAI:

1 sritis. Išmintis
2 sritis. a) Meilė
b) Kantrybė
c) Užuojauta
d) Džiaugsmas
3 sritis. Sveikata
4 sritis. Žinios
5 sritis. Pagarba
6 sritis. Harmonija
7 sritis. Gerovė
8 sritis. Bendradarbiavimas
9 sritis. a) Grožis
b) Solidarumas
c) Teisingumas
10 sritis. Kultūra
11 sritis. Socialinis gyvenimas
12 sritis. Ekonomika
13 sritis. Substancija
14 sritis. Gyvenimas
15 sritis. Informacija
16 sritis. Kūnas
17 sritis. Emocijos
18 sritis. Protas
19 sritis. Aplinka
20 sritis. Individas
21 sritis. Visuomenė

STOK! PAGALVOK! PIRMYN!

ANALIZUOJAMOS TEMOS: socialinė raida.

TIKSLAI: suteikti žinių apie tai, kaip plinta ŽIV ir didėja sergamumas AIDS ir kaip nuo jų apsisaugoti.

GRUPĖS DYDIS: 20 dalyvių.

LAIKAS: 30 min.

PRIEMONĖS: žali, geltoni ir raudoni popieriaus lapai ir rašikliai, teiginiai.

PASIRENGIMAS: Ant raudono popieriaus lapo užrašykite „Stok! Didelė rizika užsikrėsti ŽIV“. Ant geltono popieriaus lapo užrašykite „Pagalvok! Yra rizikos užsikrėsti ŽIV“. Ant žalio popieriaus lapo užrašykite „Pirmyn! Nėra rizikos užsikrėsti ŽIV arba ji labai maža“. Išdėliokite lapus skirtingose kambario (erdvios patalpos) vietose.

EIGA:

1. Paaiškinkite grupei užsiėmimo tikslą ir eigą.
2. Perskaitykite teiginį iš sąrašo.
3. Paprašykite, kad dalyviai nuspręstų, kuris, jų manymu, ženklas labiausiai tinka pateiktam teiginiui apibūdinti: geltonas, raudonas ar žalias.
4. Paprašykite dalyvių atsistoti priešais tą ženklą, kuris atspindi jų nuomonę.
5. Paklauskite dalyvių, kodėl pasirinko labiau ar mažiau rizikingą poziciją.

APTARIMAS IR ĮSIVERTINIMAS:

Prieš pradedant aptarimą, įsitikinkite, kad po ranka turite visą teisingą informaciją, kurios gali prireikti diskutuojant. Paklauskite:

- Kaip grupė jaučiasi?
- Kokios emocijos juos aplankė?

PATARIMAI VADOVUI:

Užbaigdami šį užsiėmimą, pabrėžkite, kad vienintelis būdas tikrai išvengti ŽIV perdavimo lytiniu keliu yra susilaikyti nuo lytinių santykių.

! PRISIMINKITE,

KAD ŽIV NEPERDUODAMAS BUITINIU, SOCIALINIU KONTAKTŲ METU, APSIKABINANT, GLĖBESČIUOJANTIS, SVEIKINANTIS, NAUDOJANTIS TA PAČIA TUALETO KRIAUKLE, TAIS PAČIAIS VIRTUVĖS ĮRANKIAIS.

TEIGINIAI:

Ar rizikingas ŽIV atžvilgiu šis elgesys?

1. Naudojimasis viešuoju tualetu.
2. Lytiniai santykiai nenaudojant prezervatyvo.
3. Sveikinimasis (rankos paspaudimas) su ŽIV užsikrėtusiu asmeniu.
4. Uodo įkandimas.
5. Alkoholio vartojimas.
6. Prezervatyvo naudojimas lytinių santykių su ŽIV užsikrėtusiu asmeniu metu.
7. Kraujo donorystė.
8. Maisto, kurį paruošė ŽIV užsikrėtęs asmuo, valgymas.
9. Tatuiruočių darymasis.

ATSAKYMAI:

1. Naudojimasis viešųjų tualetu. Rizikos nėra.
2. Lytiniai santykiai nenaudojant prezervatyvo. Rizikinga.
3. Sveikinimasis (rankos paspaudimas) su ŽIV užsikrėtusiu asmeniu. Rizikos nėra.
4. Uodo įkandimas. Rizikos nėra.
5. Alkoholio vartojimas. Rizika yra: nuo alkoholio apsvaigusiam asmeniui sunkiau priimti saugius sprendimus, susijusius su lytiniu elgesiu, taip pat išgėrus gali kilti sunkumų naudojant prezervatyvą.
6. Prezervatyvo naudojimas lytinių santykių su ŽIV užsikrėtusiu asmeniu metu. Mažai rizikos. Prezervatyvai yra pati efektyviausia apsisaugojimo nuo ŽIV priemonė, tačiau ji nesuteikia 100 % garantijos (ypač žinant, kad ne visada prezervatyvas yra naudojamas teisingai).
7. Kraujo donorystė. Rizikos nėra.
8. Maisto, kurį paruošė ŽIV užsikrėtęs asmuo, valgymas. Rizikos nėra.
9. Tatuiruočių darymasis. Rizika yra: ŽIV gali patekti nesterilia adata ar kitu įrankiu įpjovus ar pradūrus odą.

DALIJAMOJI MEDŽIAGA DALYVIAMS:

Dešimt svarbiausių faktų apie ŽIV ir AIDS:

1. AIDS sukelia ŽIV.

AIDS yra sukeliamas ŽIV (žmogaus imunodeficito viruso), kuris pažeidžia organizmo apsaugos sistemą. Žmonės, sergantys AIDS, tampa silpnesni, nes jų organizmai nebegeba kovoti su ligomis. Galų gale sergantieji AIDS miršta. Nuo AIDS nėra vaistų.

2. Iki AIDS ligos pradžios gali praeiti iki 10 metų.

Nuo užsikrėtimo ŽIV virusu momento iki AIDS ligos pradžios gali praeiti iki 10 metų, todėl asmuo, užsikrėtęs ŽIV, gali atrodyti ir jaustis sveikas daugelį metų, tačiau jis gali perduoti virusą kitam asmeniui. Gydymas naujais vaistais gali padėti žmogui ilgiau išlikti sveikesniam, tačiau jis vis tiek bus užsikrėtęs ŽIV ir galės virusą perduoti kitiems.

3. ŽIV užsikrečiama per ŽIV infekuoto asmens organizmo skysčius.

ŽIV užsikrečiama per ŽIV infekuoto asmens organizmo skysčius. Užsikrėsti galima visada, nepaisant infekcijos (ligos) stadijos. ŽIV virusas aptinkamas šiuose kūno skysčiuose: kraujyje, spermoje (ir prejakuliate – skystyje, kuris vyrui išsiskiria dar prieš ejakuliaciją), makšties išskyrose, motinos piene.

4. ŽIV dažniausiai užsikrečiama lytiniu būdu.

Nors yra ir kitų ŽIV plitimo būdų, dažniausiai užsikrečiama lytiniu būdu. Susimaišius organizmo skysčiams virusas gali patekti į kito žmogaus organizmą, ypač jeigu makšties ar išeinamosios angos gleivinėse yra įtrūkimų, žaizdų ar sergama kitomis lytiniu keliu plintančiomis ligomis. Mergaitės yra ypač pažeidžiamos ŽIV infekcijos, kadangi jų makšties gleivinė yra plonesnė ir jautresnė infekcijai negu subrendusių moterų.

5. Žmonėms, užsikrėtusiems lytiškai plintančiomis infekcijomis LPI, yra didesnė rizika užsikrėsti ŽIV.

Žmonėms, užsikrėtusiems LPI, yra didesnė rizika užsikrėsti ŽIV ir perduoti infekciją kitiems. Žmonės, sergantys lytiniu keliu plintančiomis ligomis, turi greitai gydytis, vengti lytinių santykių arba pasirinkti kitus, saugesnius lytinių santykių būdus (pvz., petingą, lytinių santykių metu naudoti prezervatyvus) ir apie ligą informuoti savo partnerius.

6. ŽIV perdavimo lytiniu keliu riziką galima sumažinti.

ŽIV perdavimo lytiniu keliu rizika yra žymiai mažesnė, jei žmonės neturi lytinių santykių, jeigu lytiškai santykiauja tik neužsikrėtę asmenys arba renkasi saugius lytinius santykius – petingą arba lytinių santykių metu naudoja prezervatyvus. Vienintelis būdas būti absoliučiai įsitikinusiam (-iai), kad bus išvengta ŽIV perdavimo lytiniu keliu, yra susilaikyti nuo lytinių santykių.

7. Žmonėms, vartojantiems intraveninius narkotikus, kyla didelė rizika užsikrėsti ŽIV.

ŽIV gali būti perduodamas ir tuo atveju, kai oda yra prapjaunama arba praduriama nesterilia adata, švirkštu, skutimosi peiliuku, peiliu ar bet kokiu kitu įrankiu. Žmonėms, vartojantiems intraveninius narkotikus arba turintiems lytinių santykių su narkotikus vartojančiais asmenimis, kyla didelė rizika užsikrėsti ŽIV. Be to, narkotikų vartojimas keičia žmonių nuostatas ir tai gali nulemti rizikingą lytinę elgseną (pavyzdžiui, nenaudoti prezervatyvų).

8. Norėdamas (-a) išsitirti dėl ŽIV, kreipkis į sveikatos priežiūros darbuotoją arba į AIDS centrą.

Bet kuris asmuo, įtaręs, kad gali būti užsikrėtęs ŽIV, turi kreiptis į sveikatos priežiūros darbuotoją arba ŽIV / AIDS centrą, kad gautų konfidencialią konsultaciją ir jam būtų atlikti tyrimai. Tai yra Tavo teisė (Vaiko teisių konvencijos 24 straipsnis).

9. ŽIV neperduodamas socialinių kontaktų metu.

ŽIV neperduodamas apsikabinant ir glėbesčiuojantis, spaudžiant ranką; įprastinio, kasdieninio bendravimo metu; plaukiojant baseinuose; naudojantis tualetu, bendra patalyne, valgymo įrankiais, per maistą; įkandus uodams ir kitiems vabzdžiams; kostint, čiaudint.

10. Kiekvienas nusipelno užuojautos ir paramos.

Žmonių, užsikrėtusių ŽIV, diskriminacija pažeidžia žmogaus teises ir kelia grėsmę visuomenės sveikatai. Kiekvienas, užsikrėtęs ŽIV, nusipelno užuojautos ir paramos.

UŽBURTAS RATAS

ANALIZUOJAMOS TEMOS: socialinė raida, ŽIV / AIDS.

TIKSLAI: išsiaiškinti sąsajas tarp skurdo ir ŽIV / AIDS.

GRUPĖS DYDIS: 24 dalyviai.

LAIKAS: 30 min.

PRIEMONĖS: 12 teiginių ant lipnaus popieriaus.

EIGA:

1. Suskirstykite dalyvius į dvi grupes po 12 žmonių. Paaiškinkite dalyviams, kad egzistuoja ***Užburtas ratas***, kurį sudaro 12 žingsnių, dėl kurių žmonės miršta nuo AIDS besivystančiose šalyse.
2. Paaiškinkite, kad kiekvienam dalyviui ant nugaros užklijuosite po vieną ***Užburto rato*** žingsnį.
3. Užklijuokite ir paprašykite kiekvienos grupės dalyvių išsiaiškinti, kas parašyta jiems ant nugaros ir sustoti teisinga tvarka.
4. Paaiškinkite dalyviams, kad jie gali kalbėtis tarpusavyje, klausinėti vieni kitų.

TEIGINIAI:

1. Vyriausybė mano, kad sunku mokėti tarptautines skolas.
2. Vyriausybė sumažina išlaidas sveikatai ir švietimui.
3. Mažai dėmesio skiriama švietimui ir prevencinėms programoms, skirtoms stabdyti ŽIV / AIDS plitimą.
4. Žmonės nesidomi, kaip jiems patiems apsisaugoti nuo ŽIV ir AIDS.
5. Žmonės užsikrečia ŽIV nesaugių lytinių santykių metu.
6. Nėra pakankamai ligoninių ir pacientams nėra skiriami antiretrovirusiniai vaistai ligos kontrolei.
7. Prastos gyvenimo sąlygos padidina tikimybę sergantiems AIDS užsikrėsti tuberkulioze.
8. Sergantys AIDS.
9. Ligoninės neturi vaistų nuo tuberkuliozės.
10. Žmonės miršta.
11. Mažiau darbuotojų moka mokesčius valstybei.
12. Valstybė turi mažai pinigų.

APTARIMAS IR ĮVERTINIMAS:

- Apsvarstykite visus veiksnius, kurie lemia su AIDS susijusias mirtis.
- Kiek tai nulemia politiniai arba ekonominiai veiksniai?
- Ką galima padaryti, siekiant nutraukti šį ciklą?

PATARIMAI VADOVUI:

Paprašykite dalyvių individualiai arba grupėmis sudaryti sveikos gyvensenos grandinę.

FAKTŲ DĖŽUTĖ:

ŽIV infekcijos vystymosi stadijos.

Pirmoji stadija – „lango“ (inkubacinis) periodas. Tai laikotarpis nuo infekcijos patekimo į organizmą iki aptinkamos serokonversijos. ***Serokonversija*** – tai momentas, kai organizme ima gamintis ŽIV antikūnai. Ši pirmoji stadija gali trukti 2–3 mėnesius, retais atvejais – 6 mėnesius. Šioje stadijoje asmuo yra labai užkrečiantis.

Antroji stadija – latentinis (besimptomis) periodas, trunkantis maždaug nuo 6 iki 10 metų, nepasižymi jokiais fiziškai juntamais ar matomais simptomais. Dauguma žmonių jaučiasi ir atrodo sveiki, jie gali nežinoti, kad yra užsikrėtę, ir gali užkrėsti kitus.

Trečioji stadija – su AIDS susijęs kompleksas prasideda, kai pasireiškia specifinis klinikinių simptomų (kurie nebūtinai gali būti labai aiškūs) kompleksas. Gali pasireikšti tokie simptomai: apetito sumažėjimas, kūno svorio kritimas, karščiavimas, padidėjęs polinkis į įvairias infekcijas, padidėję limfmazgiai bei prakaitavimas. Šioje stadijoje ŽIV infekcija pradeda palaipsniui progresuoti pereidama į paskutinę – AIDS – stadiją.

Ketvirtoji stadija – įgytas imunodeficito sindromas (AIDS). Tai paskutinė stadija, kai žmogaus imuninė sistema nesugeba kovoti ir įveikti oportunistinių infekcijų, t. y. infekcijų, kurios retai pasitaiko žmonėms su nepažeista imunine sistema, tačiau dažnai kyla, kai imuninė sistema susilpnėjusi. Tuberkuliozė yra dažniausiai AIDS sergantiems pacientams pasitaikanti oportunistinė infekcija. Vėlyvojoje ŽIV infekcijos stadijoje virusas gali pažeisti ir nervų sistemą ir sukelti psichikos ir organizmo koordinacijos sutrikimus. Ši stadija gali trukti iki 3 metų ar daugiau, priklausomai nuo suteikiamos medicininės pagalbos. ŽIV užsikrėtę žmonės miršta, nes jų imuninė sistema yra pažeista, ji nepajėgi pasipriešinti infekcijoms.

ŽMOGAUS TEISIŲ PIRAMIDĖ

ANALIZUOJAMOS TEMOS:
žmonių gerovė ir demokratija.

TIKSLAI: suteikti žinių apie
Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją (VŽTD).

LAIKAS: 60 min.

GRUPĖS DYDIS: nesvarbu.

PRIEMONĖS:

- teiginių kortelės – po vieną rinkinį kiekvienai grupei,
- žymekliai,
- atvira erdvė, skirta darbui grupėmis.

PASIRENGIMAS:

- Remdamiesi sutrumpinta VŽTD versija, padarykite jos kopiją.
- Patalpos viduryje sustatykite ratą.

EIGA:

1. Pradėkite nuo trumpos VŽTD apžvalgos.
   Paklausinėkite, ką dalyviai žino apie Deklaraciją.
2. Suskirstykite dalyvius į grupeles po keturis.
   Išdalinkite vokus su teiginių kortelėmis.
3. Paaiškinkite, kad kiekviena grupė turi aptarti teiginius ir nuspręsti, kiek kiekvienas aktualus gyvenime. Po to dalyviai turėtų sudėlioti teiginius pagal svarbą. Svarbiausią teiginį turėtų padėti viršuje, po juo du mažiau svarbius teiginius. Trečioje eilutėje turėtų padėti jau tris teiginius ir t.t.
4. Leiskite grupei dirbti 25 min.
5. Kai visos grupės baigs, leiskite grupėms pasivaikščioti ir pažiūrėti, kaip sudėliojo kitos grupės.

APTARIMAS IR ĮVERTINIMAS:

- Paprašykite grupių pristatyti savo diskusijų rezultatus. Pasidalinkite įspūdžiais, kaip dalyviams patiko užsiėmimas ir ką jie naujo sužinojo.
- Palyginkite skirtingus grupių diskusijų rezultatus. Kokie panašumai ir kokie skirtumai?
- Kodėl toks grupės narių pasirinkimas?
- Ar grupės, išklausiusios kitas, norėtų pakeisti savo nuomonę ir kortelių išdėstymą?
- Kokios teisės labiausiai pažeidžiamos Lietuvoje? Ką dalyviai žino apie kitas šalis?

PATARIMAI VADOVUI:

Atsiminkite, kad dalyviai gali turėti savo nuomonę, kuri turi būti gerbiama ir ji nebūtinai turi sutapti su Jūsų.

TEIGINIŲ KORTELĖS:

NIEKAS NEGALI BŪTI LAIKOMAS VERGIJOJE AR NELAISVAS; VISŲ FORMŲ VERGIJA IR PREKYBA VERGAIS YRA DRAUDŽIAMA.

ŽMONIŲ VALIA YRA VALSTYBĖS VALDŽIOS PAGRINDAS; ŠI VALIA REIŠKIAMA PERIODIŠKUOSE IR TEISINGUOSE RINKIMUOSE, RENGIAMUOSE REMIANTIS VISUOTINE BEI LYGIA RINKIMŲ TEISE IR VYKDOMUOSE SLAPTU BALSAVIMU ARBA LYGIAVERTE LAISVO BALSAVIMO TVARKA.

KIEKVIENAS TURI TEISĘ LAISVAI DALYVAUTI BENDRUOMENĖS KULTŪRINIAME GYVENIME, GĖRĖTIS MENU, DALYTIS MOKSLO PAŽANGOS LAIMĖJIMAIS IR JŲ TEIKIAMA NAUDA.

VISI ŽMONĖS YRA LYGŪS PRIEŠ ĮSTATYMUS IR NEDISKRIMINUOJAMI TURI TEISĘ Į LYGIĄ ĮSTATYMO APSAUGĄ. VISI TURI TEISĘ Į LYGIĄ APSAUGĄ NUO VISOKIOS DISKRIMINACIJOS, PAŽEIDŽIANČIOS ŠIĄ DEKLARACIJĄ, IR NUO VISOKIO TOKIOS DISKRIMINACIJOS KURSTYMO.

KIEKVIENAS DIRBANTIS ŽMOGUS TURI TEISĘ GAUTI TEISINGĄ IR TINKAMĄ ATLYGINIMĄ, UŽTIKRINANTĮ JAM IR JO ŠEIMAI ŽMOGAUS ORUMO VERTĄ GYVENIMĄ, JEI REIKIA, PAPILDOMĄ KITOMIS SOCIALINĖS APSAUGOS PRIEMONĖMIS.

KIEKVIENAS TURI TEISĘ Į PILIETYBĘ.

NIEKAS NETURI PATIRTI SAVAVALIŠKO KIŠIMOSI Į JO PRIVATUMĄ, ŠEIMOS GYVENIMĄ, BUITĮ AR SUSIRAŠINĖJIMĄ ARBA KĖSINIMOSI Į JO GARBĘ IR REPUTACIJĄ. KIEKVIENAS TURI TEISĘ Į ĮSTATYMO APSAUGĄ NUO TOKIO KIŠIMOSI ARBA KĖSINIMOSI.

KIEKVIENAM, KURIS NAUDOJASI SAVO TEISĖMIS IR LAISVĖMIS, GALI BŪTI TAIKOMI TIK TOKIE APRIBOJIMAI, KOKIE YRA NUSTATYTI ĮSTATYMO, TIK TAM, KAD BŪTŲ UŽTIKRINTAS KITŲ TEISIŲ IR LAISVIŲ PRIPAŽINIMAS IR PAGARBA JOMS IR KAD DEMOKRATINĖJE VISUOMENĖJE BŪTŲ LAIKOMASI TEISĖTŲ MORALĖS, VIEŠOSIOS TVARKOS IR VISUOTINĖS GEROVĖS REIKALAVIMŲ.

MOTERYS IR VYRAI, SULAUKĘ PILNAMETYSTĖS, TURI TEISĘ BE JOKIŲ APRIBOJIMŲ DĖL RASĖS, PILIETYBĖS AR RELIGIJOS TUOKTIS IR KURTI ŠEIMĄ. SUDARYDAMI SANTUOKĄ, GYVENDAMI SUSITUOKĘ IR NUTRAUKDAMI SANTUOKĄ JIE TURI LYGIAS TEISES.

KIEKVIENAS TURI TEISĘ Į SAVO IR SAVO ŠEIMOS SVEIKATAI IR GEROVEI PAKANKAMĄ GYVENIMO LYGĮ, ĮSKAITANT MAISTĄ, DRABUŽIUS, BŪSTĄ IR SVEIKATOS PRIEŽIŪRĄ BEI BŪTINAS SOCIALINES PASLAUGAS, IR TEISĘ Į APSAUGĄ NEDARBO, LIGOS, NEGALIOS, NAŠLYSTĖS, SENATVĖS ATVEJU ARBA KITOMIS NUO JO NEPRIKLAUSANČIOMIS APLINKYBĖMIS, JAM NETEKUS PRAGYVENIMO ŠALTINIO.

NIEKAS NEGALI BŪTI SAVAVALIŠKAI SUIMTAS, SULAIKYTAS AR IŠTREMTAS.

VISI ŽMONĖS GIMSTA LAISVI IR LYGŪS SAVO ORUMU IR TEISĖMIS. JIEMS YRA SUTEIKTAS PROTAS IR SĄŽINĖ, IR JIE TURI ELGTIS VIENAS SU KITU KAIP BROLIAI.

KIEKVIENAS TURI TEISĘ Į MINTIES, SĄŽINĖS IR RELIGIJOS LAISVĘ; ŠI TEISĖ APIMA LAISVĘ KEISTI SAVO RELIGIJĄ AR TIKĖJIMĄ, TAIP PAT LAISVĘ IŠPAŽINTI IR SKELBTI SAVO RELIGIJĄ AR TIKĖJIMĄ TIEK VIENAM, TIEK KARTU SU KITAIS, VIEŠAI AR PRIVAČIAI, MOKANT, PRAKTIKUOJANT TIKĖJIMĄ, LAIKANT PAMALDAS IR ATLIEKANT APEIGAS.

KIEKVIENAS TURI TEISĘ Į MOKSLĄ. MOKSLAS, BENT JAU PRADINIO IR PAGRINDINIO IŠSILAVINIMO LYGMENŲ, YRA NEMOKAMAS. PRADINIS MOKSLAS YRA PRIVALOMAS. TECHNINIS IR PROFESINIS MOKYMAS YRA VISUOTINAI PRIEINAMAS, O AUKŠTASIS MOKSLAS VIENODAI PRIEINAMAS VISIEMS PAGAL KIEKVIENO SUGEBĖJIMUS.

KIEKVIENAS TURI TEISĘ LAISVAI JUDĖTI IR TEISĘ PASIRINKTI GYVENAMĄJĄ VIETĄ KIEKVIENOS VALSTYBĖS TERITORIJOJE.

PETRAS IR HAUWA

ANALIZUOJAMOS TEMOS: žmonių gerovė ir demokratija.

TIKSLAI:

- patyrinėti vyro ir moters paveikslą;
- išanalizuoti vyraujančius lyčių ir rasių stereotipus.

GRUPĖS DYDIS: nesvarbu.

LAIKAS: 30 min.

PRIEMONĖS:

- kamuoliukas ar kitas mažas daiktas, kuris būtų lengvai metamas;
- popierius ir žymeklis.

EIGA:

1. Paprašykite dalyvių susėsti ratu ir paaiškinkite, kad užsiėmimo metu bus kuriama istorija.
2. Duokite vienam dalyviui kamuoliuką ir paprašykite pasakyti vieną du sakinius apie Petrą, jauną vyrą iš Lietuvos, ir Hauvą, jauną moterį iš Nigerijos.
3. Paprašykite dalyvio mesti kamuoliuką kitam dalyviui ir tęsti pasakojimą.
4. Kai pasakojimas bus baigtas, suskirstykite dalyvius į dvi grupes.
5. Paprašykite pirmosios grupės apibūdinti Lietuvą ir nupiešti bei apibūdinti vyro paveikslą.
6. Paprašykite antrosios grupės apibūdinti Nigeriją ir nupiešti bei apibūdinti moters paveikslą.
7. Užrašykite visus pasisakymus ant popieriaus.
8. Padiskutuokite, kas tai yra stereotipai ir ar užfiksuoti popieriuje pasisakymai atitinka juos.

APTARIMAS IR ĮVERTINIMAS:

Inicijuokite diskusiją apie stereotipus ir tai, kokią įtaką jie daro žmonių nuomonei ir požiūriui.

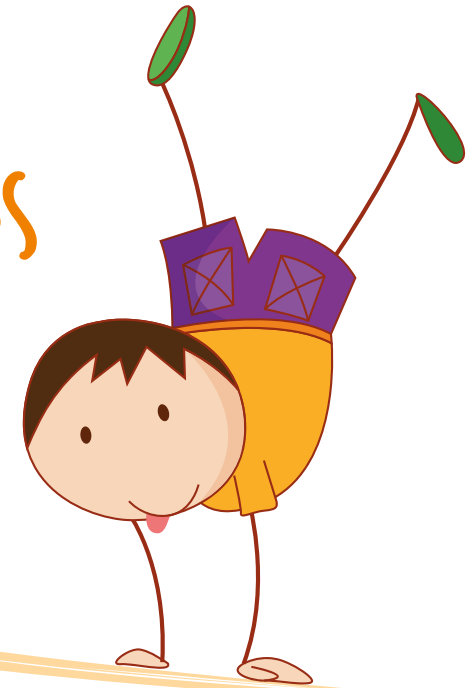
Pradėkite klausdamas:

- Kaip kiekvienas (-a) dalyvis (-ė) jautėsi užsiėmimo metu?
- Ar lengva buvo kurti istoriją?
- Ar sunku buvo apibūdinti šalis?
- Kaip sekėsi sukurti vyro ir moters portretus?
- Kuo remdamiesi juos kūrė?
- Kokius steretotipus jie atpažino?
- Kada stereotipai padeda išgyventi, kada kliudo?
- Kokias pasekmes gali sukelti vyraujantys stereotipai?

PATARIMAI VADOVUI:

Įsitikinkite, kad dalyviai girdi vieni kitus, ypač jei dirbate su didele grupe. Būkite budrūs klausydami dalyvių pasisakymų. Užsiėmimas tinka kalbėti ne tik apie vyro ir moters portretus, bet ir apie kultūras.

ŽMONĖS IŠ KITOS PLANETOS

ANALIZUOJAMOS TEMOS:
žmonių gerovė ir demokratija.

TIKSLAI:

- suprasti, ką žmonės galvoja vieni apie kitus;
- informuoti apie tarpkultūrinius nesusipratimus.

GRUPĖS DYDIS: 20 dalyvių.

LAIKAS: 30 min.

PRIEMONĖS:

- kėdės;
- užkandžiai (sausainiai, duona, krekeriai);
- vandens stiklinės.

EIGA:

1. Suskirstykite grupę į dvi dalis, viena pusė pasilieka kambaryje, o kita jį palieka, kol gaus kitus nurodymus.
2. Paaiškinkite grupei, kad jie yra žmonės iš kitos planetos, kurie turės pasveikinti atvykusią Žemės delegaciją, tačiau:
   - → bendraudami jie negali vartoti žodžių, atvykusius žmones turi pasveikinti be žodžių;
   - → trys grupės nariai turi sėdėti ant kėdžių, o kiti – ant grindų;
   - → dalyviai, sėdintys ant kėdžių, nėra šventi, todėl negali liesti Motinos Žemės, kuri yra pripažinta šventa;
   - → tik šventieji gali liesti maistą ir gėrimus bei turi paduoti juos dalyviams kėdėse. Kai žmonės, sėdintys ant kėdžių, nori pagerbti Motiną Žemę, jie turi uždėti rankas ant sėdinčių ant grindų žmonių galvų.
3. Kitiems dalyviams paaiškinkite, kad jie yra žmonės, atvykę į kitą planetą. Juos turi pasveikinti ateivių delegacija, kuri organizuoja visą ceremoniją.
4. Kai pirmoji grupė pasiruošia sveikinimo ceremonijai, paprašykite antrosios grupės užeiti.
5. Vedėjas neturėtų atlikti jokio vaidmens.
6. Po 10 minučių paskelbkite veiklos pabaigą.

APTARIMAS IR ĮVERTINIMAS:

Paprašykite dalyvių atsakyti į šiuos klausimus:

- Kokių jums kyla apmąstymų po šios veiklos? Kas patiko, o kas ne?
- Ar mes turėtume teisti kitas kultūras pagal mūsų standartus?
- Kokių problemų kyla? Ar yra priežasčių, dėl kurių mes turime teisti kitas kultūras?
- Kokius siūlytumėte pokyčius šiai veiklai?

PATARIMAI VADOVUI:

Po užsiėmimo labai svarbu aptarti šią veiklą su dalyviais. Leiskite jiems įsigilinti į charakterį ir įsijausti. Duokite dalyviams laiko atsakyti į klausimus.

TAIP–NE

VIKTORINA APIE ŽMOGAUS TEISES

ANALIZUOJAMOS TEMOS:
žmonių gerovė ir demokratija.

TIKSLAI: išnagrinėti keletą žmogaus teisių klausimų.

LAIKAS: 30 min.

GRUPĖS DYDIS: nesvarbu.

PRIEMONĖS: atvira erdvė.

PASIRENGIMAS:

Padarykite Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos (VŽTD) kopiją. Patalpos viduryje sustatykite ratą.

EIGA:

1. Paprašykite dalyvių atsistoti ratu.
2. Paaiškinkite, kad skaitysite teiginius, susijusius su žmogaus teisėmis.
3. Paaiškinkite, kad kiekvienas dalyvis turi nuspręsti, ar teiginys teisingas, ar ne. Jei dalyvis sutinka su teiginiu, turi pakelti rankas aukštyn virš galvos. Jeigu nesutinka, laikyti rankas žemai.
4. Paprašykite dalyvių, kurie neteisingai atsakė į teiginį, atsisėsti.
5. Perskaitykite kitą teiginį.
6. Žaiskite tol, kol dalyvių skaičius sumažės, ir liks vienas nugalėtojas.

APTARIMAS IR ĮVERTINIMAS:

- Ar visi klausimai buvo susiję su Visuotine žmogaus teisių deklaracija?
- Į kuriuos klausimus buvo sunkiausia atsakyti? Kodėl?
- Iš kur dalyviai žino apie Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją?
- Kokios, jų manymu, žmogaus teisės dar turėtų būti įtrauktos į Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją?
- Kaip gali būti reiškiamos pretenzijos dėl teisių?

PATARIMAI VADOVUI:

Palikite papildomo laiko, kad viktorinos pabaigoje galėtumėte išsamiau aptarti kilusius klausimus ir mintis.

TEIGINIAI:

1. VŽTD buvo priimta Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1948 metais. Taip ar ne?
2. Gruodžio 10 d. yra švenčiama tarptautinė Žmogaus teisių diena.
3. VŽTD sudaro 36 straipsniai.
4. VŽTD yra išversta į 50 kalbų.
5. VŽTD – istorijoje pirmasis dokumentas apie žmogaus teisių sutarimus.
6. VŽTD yra rezoliucija, kurios nebūtina naudoti Jungtinių Tautų narėms. Yra ir kitų priemonių, kurios nusako žmogaus teises.
7. 24 VŽTD straipsnis yra teisė į poilsį ir laisvalaikį.
8. Tarptautinė konvencija – universali sutartis, prie kurios gali prisijungti neribotas skaičius asmenų.
9. Europos Žmogaus Teisių Teismas Strasbūre daugiausia susijęs su bylomis tarp valstybių.
10. 1906 m. Europoje, Suomijoje, pirmą kartą moterys gavo teisę balsuoti (aktyviai ir pasyviai).
11. Portugalijoje moterys balsavimo teisę gavo 1960 m.
12. VŽTD taip pat yra teisė ir į darbą.
13. 2003 metais LGBT (lesbiečių, gėjų, biseksualų, transseksualų) kampanijos iškovojo, kad jų problemos (tos pačios lyties asmenų santuoka, įsivaikinimo teisė gėjams ir apsauga nuo diskriminacijos) būtų svarstomos Europos žmogaus teisių konvencijoje.
14. Šiuo metu dar nėra Visuotinės žmogaus teisės, priimtos JT, į vandenį ar į kitą daugiašalį kūną.
15. „Amnesty“ tarptautinėje žmogaus teisių ataskaitoje teigiama, kad 2003 metais 37 pasaulio šalyse bent keletas žmogaus teisių buvo gerokai pažeidžiamos.

ATSAKYMAI:

1. Teisingai!
2. Teisingai!
3. Neteisingai! Ją sudaro 30 straipsnių.
4. Neteisingai! VŽTD yra išversta į daugiau nei 300 kalbų – tai vienas iš daugiausiai išverstų tekstų pasaulyje.
5. Neteisingai! Jau antikos laikais, pavyzdžiui, Egipte ir Persijoje konvencijos egzistavo, kad užtikrintų žmogaus teises (laisvės, saugumo ar socialinių ir ekonominių teisių). Keletas teisių pavyzdžių, kurie daro didelę įtaką faktinei žmogaus padėčiai teisių srityje: „Magna Charta“ (1215), „Teisių Bilis“ (1689), JAV Nepriklausomybės deklaracija (1776), pranc. „Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija“ (1789).
6. Teisingai! Yra daugiau konkrečių konvencijos sutarčių rūšių (daugiausia remiantis VŽTD), kurios gina žmogaus teises (pvz.: vaikų, pabėgėlių, mažumų, kalinių ir t.t.) siekiant apsaugoti visus nuo diskriminacijos.
7. Teisingai!
8. Teisingai!
9. Neteisingai! Europos Žmogaus Teisių Teismas yra vienintelis tarptautinis teismas, turintis jurisdikciją spręsti asmenų bylas prieš valstybes (o ne valstybių narių atžvilgiu).
10. Teisingai!
11. Neteisingai! Moterys Portugalijoje balsavimo teisę gavo 1974 m., o Šveicarijoje anksčiau – 1971 metais.
12. Teisingai! Tai nurodyta 23 straipsnyje mėlynomis eliutėmis. Dokumentas: Mokymo kursai „Žmogaus teisės į švietimą“, 2009 m. balandžio 2–9 d.; Tarptautinis Sonneberg'o namas, Vokietija.
13. Neteisingai! ES ir Vatikanas palaiko „tradicinę“ santuoką.
14. Teisingai! Tačiau 2002 metų lapkritį Jungtinių Tautų ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komitetas paskelbė komentarą, patvirtinantį, kad prieiga prie vandens buvo žmogaus teisė. Šis principas buvo dar kartą patvirtintas trečiojoje bei ketvirtojoje Pasaulio vandens tarybojе 2003 ir 2006 m.
15. Neteisingai! „Amnesty“ teigimu, tik labai nedaug šalių nepažeidė žmogaus teisių 2003 m. 2004 m. žmogaus teisių atskaitoje rašoma (2003): Nyderlandai, Norvegija, Danija, Islandija ir Kosta Rika yra vienintelės šalys, kurios (jų nuomone) nepažeidė nei vienos žmogaus teisės.

LEDLAUŽIAI

Čia pateikiami ledlaužiai yra trumpi, linksmi užsiėmimai, tačiau gali atlikti svarbų vaidmenį, padedantį jauniems žmonėms integruotis ir dirbti vienas su kitu komandoje.

Taip pat jie gali sustiprinti mokymus, padeda skatinti bendradarbiavimą ir dalyvavimą. Jie gali suteikti teigiamą impulsą mažų grupių mokymuisi ir diskutavimui įvairiais klausimais.

Ledlaužių tikslai yra:

- padėti naujiems nariams pažinti vienas kitą;
- padėti naujiems nariams integruotis į grupes;
- padėti jauniems žmonėms kartu jaustis patogiai;
- skatinti bendradarbiavimą;
- skatinti vienas kito išklausymą;
- skatinti dirbti kartu;
- plėtoti bendravimo įgūdžius;
- kurti jaukią atmosferą mokymuisi ir dalyvavimui.

Tačiau nepamirškite:

- būti entuziastingi, kad ir kas nutiktų;
- atsargiai parinkti savanorius ir nesukelti nepatogumų dalyviams;
- greitai pakeisti veiklą, jei kas nors nepavyktų;
- kontroliuoti laiko! Užbaigti ledlaužį, kol jauni žmonės dar mėgaujasi tuo;
- pasirinkti ledlaužius atsižvelgiant į jūsų amžiaus grupę.

KLAUSIMŲ TINKLAS

LAIKAS: 10–20 min.

GRUPĖS DYDIS: 10–20 dalyvių.

TAISYKLĖS:

1. Paprašykite dalyvių sustoti į ratą ir rato viduryje padėkite klausimyną.
2. Paimkite siūlų kamuoliuką į rankas. Siūlo galą pasilikite sau, o kamuoliuką meskite vienam iš dalyvių.
3. Leiskite dalyviui išsirinkti vieną iš 20 klausimų ir į jį atsakyti.
4. Dalyviui atsakius į klausimą, kamuoliukas metamas kitam dalyviui, prieš tai pasiliekant siūlo galą.
5. Galiausiai sukuriamas tinklas, dalyviai sužino daug ką vieni apie kitus.

PASIRENGIMAS IR PRIEMONĖS:

Reikės siūlų kamuoliuko ir klausimyno.

PATARIMAI VADOVUI:

Žaidimo pabaigoje leiskite kiekvienam pakomentuoti, ką naujo sužinojo vieni apie kitus, ar jiems lengva buvo atsakyti į klausimą, ar būtų sukurtas unikalus tinklas, jei nors vienas iš dalyvių būtų pasitraukęs ir pan. Lygiai taip pat svarbu, kad visi suprastų, kad darbas grupėje yra ypatingas ir unikalus.

KLAUSIMAI:

1. Jei turėtumėte laiko mašiną, kurioje laiko dalyje norėtumėte apsilankyti – ateityje ar praeityje?
2. Jei galėtumėte nuvykti į bet kurią pasaulio vietą, kur tai būtų?
3. Jei jūsų namas užsidegtų, kokius tris dalykus pabandytumėte išgelbėti?
4. Jei galėtumėte pasikalbėti su bet kuriuo žmogumi, kas jis būtų ir kodėl jį pasirinktumėte?
5. Jei turėtumėte atsisakyti vieno iš jūsų jutimų (klausos, regos, jausmo, uoslės, skonio), kurį pasirinktumėte ir kodėl?
6. Jeigu būtumėte gyvūnas, kuo norėtumėte būti ir kodėl?
7. Ar turite augintinį? Jei ne, kokio gyvūno labiausiai norėtumėte?
8. Dovana, kurios niekada neužmiršite.
9. Vienas jūsų bruožas, kurį jūs labiausiai mėgstate.
10. Ką labiausiai mėgstate veikti vasarą?
11. Koks yra mėgstamiausias jūsų animacinis herojus ir kodėl?
12. Ar jūsų vardas turi ypatingą reikšmę ir ar buvote taip pavadintas dėl kažko ypatingo?
13. Koks buvo pats sunkiausias dalykas, kurį jūs esate darę?
14. Ką darytumėte, jei valgydami vakarienę pas draugą (-ę) ar giminaitį, savo salotose rastumėte negyvą vabalą?
15. Koks dalykas, nutikęs per pastarąją savaitę, tau buvo pats nuostabiausias?
16. Jeigu turėtume galimybę šią savaitę išgyventi iš naujo, ką pakeistumėte?
17. Koks pirmas dalykas jums šauna į galvą, kai pagalvojate apie Dievą?
18. Kokį patį keisčiausią dalyką esate valgęs?
19. Jeigu turėtumėte galimybę paprašyti Kristaus, kad ištaisytų vieną mūsų pasaulio problemą, kokia ji būtų?
20. Kokią knygą, filmą ar vaizdo klipą, kurį matėte neseniai, rekomenduotumėte? Kodėl?

APLEISTA SALA

PASIRENGIMAS: Laisva erdvė.

LAIKAS: 10 min.

GRUPĖS DYDIS: 10–20 dalyvių.

TAISYKLĖS:

1. Paprašykite dalyvių susėsti ratu.
2. Pasakykite dalyviams „jus ištrėmė į apleistą salą metams. Jūs galite pasiimti su savimi vieną muzikos kūrinį, vieną knygą (tik ne Bibliją) ir vieną prabangų daiktą (tik ne valtį, su kuria galėtumėte išplaukti iš salos!). Ką pasiimsite ir kodėl?“
3. Duokite dalyviams kelias minutes susidaryti trijų daiktų sarašą.
4. Paprašykite dalyvių pristatyti savo pasirinkimus.

PATARIMAI VADOVUI:

Dalyvaukite ir jūs užsiėmime. Pasisakius visiems dalyviams, paklauskite, kodėl jie pasirinko būtent tuos daiktus.

PEČIAI–KELIAI

LAIKAS: 10–15 min.

GRUPĖS DYDIS: nesvarbu.

TAISYKLĖS:

1. Paprašykite dalyvių sustoti ratu.
2. Paprašykite pakelti dešiniąją ranką ir paliesti žmogaus iš kairės pusės dešinįjį petį – 4 kartus.
3. Paprašykite dalyvių pakelti kairiąją ranką ir paliesti žmogaus iš dešinės kairįjį petį – 4 kartus.
4. Paprašykite pakelti dešiniąją ranką ir paliesti žmogaus iš kairės dešinįjį kelį – 4 kartus.
5. Paprašykite pakelti kairiąją ranką ir paliesti žmogaus iš dešinės pusės kairįjį kelį – 4 kartus.
6. Paprašykite dalyvių pakartoti tuos pačius judesius dar tris kartus, tik kaskart palietus kito žmogaus petį / kelį, lietimų skaičių sumažinkite vienu kartu. Pirma 4 kartus, tada 3 kartus, 2 kartus bei 1 kartą. Taigi pabaigoje visas žaidimas turi vykti labai greitai: petys–petys–kelis–kelis.

PASIRENGIMAS IR PRIEMONĖS:

- laisva erdvė.

PATARIMAI VADOVUI:

Tą patį žaidimą galima pakartoti ir pradedant nuo dalyvio palietimo po vieną kartą.

SUSKAIČIUOK IKI 30

LAIKAS: 10–15 min.

GRUPĖS DYDIS: nesvarbu.

TAISYKLĖS:

Paprašykite dalyvių sustoti ratu.

Paaiškinkite, kad dalyviai turi skaičiuoti nuo 1 iki 30, praleisdami skaičių, kuris dalijasi iš 3. Jei vienas iš dalyvių suklysta, pradedama iš naujo.

PASIRENGIMAS IR PRIEMONĖS:

- laisva erdvė.

PATARIMAI VADOVUI:

Dalyviams reikės perprasti šį žaidimą, tačiau supratę jie pajus, kada skaičius dalijasi ir jį praleis.

JEIGU

LAIKAS: 10–15 min.

GRUPĖS DYDIS: 10–20 dalyvių.

TAISYKLĖS:

1. Paprašykite dalyvių susėsti į ratą.
2. Rato viduryje padėkite korteles su klausimais (klausimu į apačią).
3. Paprašykite vieno iš dalyvių paimti kortelę, perskaityti ją ir pasakyti atsakymą, pakomentuoti ir paaiškinti.
4. Paprašykite dalyvio padėti kortelę atgal į krūvos apačią prieš paimant kortelę kitam asmeniui.

PASIRENGIMAS IR PRIEMONĖS:

- JEIGU kortelės,
- laisva erdvė.

PATARIMAI VADOVUI:

Nepertraukite dalyvių, venkite kritiškų komentarų, susitarkite su dalyviais išlaikyti konfidencialumą, kai kalbama opiomis temomis. Dalyviai kartu turėtų mokytis kalbėti po vieną ir klausytis kitų grupės narių. Žaiskite, bet neužgaiškite!

JEIGU KORTELĖS:

ATSPĖKITE, KAS TOKS?

LAIKAS: 20 min.

GRUPĖS DYDIS: 10–20 dalyvių.

TAISYKLĖS:

1. Suskirstykite dalyvius į dvi komandas.
2. Kiekvienam dalyviui duokite tuščių kortelių.
3. Paprašykite dalyvių ant kortelių parašyti penkis mažai žinomus faktus apie juos. Pavyzdžiui: aš turiu augintinį iguaną, aš gimiau Lietuvoje, mano mėgstamiausias valgis yra špinatai, mano močiutės vardas Janina ir mano mėgstamiausia spalva yra ryškiai raudona.
4. Surinkite korteles ir sudėkite jas į dvi krūvas.
5. Paprašykite dalyvio ištraukti vieną kortelę iš priešingos grupės krūvelės ir atspėti apie kurį dalyvį rašoma.
6. Po to leiskite traukti priešingos komandos dalyviui. Kiekviena komanda turi atspėti tą žmogų, stengiantis spėlioti kuo mažiau.
7. Jeigu dalyvis atsako teisingai iš pirmo karto, skirkite 5 balus, jei iš antro – 4 ir t.t.
8. Komanda, surinkusi daugiau taškų, laimi.

PASIRENGIMAS IR PRIEMONĖS:

- tuščios kortelės, po 5 kiekvienam dalyviui, rašikliai;
- laisva erdvė.

PATARIMAI VADOVUI:

Žaidime gali dalyvauti ir vedėjai.

Pastaba: jeigu jūs pirmiau pasirinkote mažiau žinomus faktus, tai padidins konkurenciją ir galvos sukimą!

APLINK PASAULĮ

LAIKAS: 10–15 min.

GRUPĖS DYDIS: 10–20 dalyvių.

TAISYKLĖS:

1. Pradėkite pasakydami valstybės, miesto, upės, vandenyno ar kalno pavadinimą, kurį galima rasti atlase.
2. Šalia jūsų sėdinčio dalyvio paprašykite pasakyti kitą pavadinimą, kuris prasidėtų paskutine duoto žodžio raide.
3. Leiskite dalyviui pagalvoti, pavyzdžiui, tris sekundes, per kurias turi pasakyti pavadinimą.
4. Pasakykite dalyviams, kad pavadinimai negali kartotis. Pavyzdžiui, pirmas žmogus pasako – Londonas, antras – Suomija, trečias – Airija ir t.t..

PASIRENGIMAS IR PRIEMONĖS:

- laisva erdvė.

PATARIMAI VADOVUI:

Jei dalyviams sunkiai sekasi, leiskite padėti kitiems dalyviams.

APELSINO PERDAVIMAS

LAIKAS: 10–15 min.

GRUPĖS DYDIS: 10–20 dalyvių.

TAISYKLĖS:

1. Paprašykite dalyvių suformuoti ratą.
2. Duokite pirmam dalyviui apelsiną ir paaiškinkite, kad jis turės jį perduoti per visą ratą. Atrodo, nesunku. Tačiau paaiškinkite, kad tai jie turės padaryti naudodamiesi tik smakru ir kaklu. Jeigu apelsinas nukris, jis turės būti grąžinamas į rato pradžią ir žaidimas pradedamas iš naujo.

PASIRENGIMAS IR PRIEMONĖS:

- apelsinas,
- laisva erdvė.

PATARIMAI VADOVUI:

Šiam žaidimui reikalinga kamera! Po žaidimo būtinai parodyti dalyviams, ką jums pavyko užfiksuoti.

AVIŲ TVARTAI / ŽEMĖS DREBĖJIMAS

LAIKAS: 10–15 min.

GRUPĖS DYDIS: 16, 19, 22 dalyviai.

TAISYKLĖS:

1. Susiskirstykite dalyvius į grupes po tris žmones ir paprašykite suformuoti mažus avių tvartus. Vienas žmogus turi būti kairioji tvarto siena, antras – dešinioji, o trečias – avis.
2. Paprašykite dalyvio, likusio be tvarto, likti viduryje ir paskelbti vieną iš keturių pasirinkimų: dešinioji siena, kairioji siena, avis ar žemės drebėjimas. Jei skelbiama „dešinioji siena“ – tada visos dešiniosios sienos turi bėgti aplink ir susirasti naują tvartą, jei „kairioji siena“ – visos kairiosios sienos turi bėgti aplink ir susirasti naują tvartą, jei „avis“ – tada visos avys turi bėgti ir susirasti naują tvartą, o jei „žemės drebėjimas“ – tada visi žaidimo dalyviai turi bėgti ir suformuoti naujus tvartus (jie jau gali turėti kitokį žaidimo vaidmenį, nei kad buvo prieš tai).
3. Kol žaidėjai keičiasi vietomis, asmuo, kuris buvo likęs, turi taip pat stengtis susirasti naują tvartą.
4. Paprašykite dalyvio, likusio be vietos, paskelbti savo sprendimą.

PASIRENGIMAS IR PRIEMONĖS:

- laisva erdvė.

PATARIMAI VADOVUI:

Žaidimas linksmas, jei žaidžiamas greitai.

LITERATŪRA:

40 Icebrakers for Small Group. Prieiga per internetą: http://insight.typepad.co.uk/40_icebreakers_for_small_groups.pdf. [Žiūrėta 2013 m. liepos 05 d.].

A rich man's world. Prieiga per internetą: www.youth.ie/sites/youth.ie/files/A-Rich-Man%27s-World.pdf . [Žiūrėta 2013 m. liepos 12 d.].

Ali Khan, S. (1995). *Taking Responsibility: Promoting Sustainable Practice Through Higher Education Curricula,* London: Pluto Press.

Bakan, Joel (2003). *The Corporation: the Pathological Pursuit of Profit and Power,* New York: Free Press.

Bendraamžių švietėjų vadovas „Pozityvas" (2012), Kaunas: AB „Aušra".

Brander, P., Gomes, R., Keen, E. ir kiti (2002). *Kompasas - Žmogaus teisių ugdymo vadovas darbui su jaunimu*, Vilnius: Kultūros centras „In Actio".

Education for all. Prieiga per internetą: www.developmenteducation.ie/media/documents/Education%20for%20All%20CSPE.pdf. [Žiūrėta 2013 m. liepos 18 d.].

Education for Global Citizenship. A Guide for Schools. Prieiga per internetą: www.oxfam.org.uk/~/media/Files/Education/Global%20Citizenship/education_for_global_citizenship_a_guide_for_schools.ashx. [Žiūrėta 2013 liepos 14 d.].

Filho, W.L. (2000). *Dealing with Misconceptions on the Concept of Sustainability, International Journal of Sustainability in Higher Education, Vol. 1 No. 1, pp 9*–19, Emerald, Bradford UK.

Fletcher, K., Dewberry, E. (2002). *Demi: a Case Study in Design for Sustainability,* International Journal of Sustainability in Higher Education, Vol. 3, No. 1, pp 38–47, Emerald, Bradford UK.

Huckle, J. & Sterling, S., (Eds) (1997). *Education for Sustainability*, Earthscan, London.

Inglehart, Ronald; Welzel, Christian (2009). *Development and Democracy: What We Know about Modernization Today.* Prieiga per internetą: http://www.worldvaluessurvey.org/wvs/articles/folder_published/publication_593/files/inglehart-welzel-modernization-and-democracy.pdf. [Žiūrėta 2013 m. rugpjūčio 3 d.].

Youth topics. Prieiga per internetą: http://www.scribd.com/doc/144629579/All-SCIAF-Youth-Topics. [žiūrėta 2013 m. liepos 16 d.].

Orr, D. (1994). *Earth in Mind – on Education, Environment and the Human Prospect.* Washington DC: Island Press.

Sterling, S. (2001). *Sustainable Education: Re-visioning Learning and Change,* Schumacher Briefing No.6: Schmacher Society, Green Books, Dartington.

Teaching Business Sustainability. Prieiga per internetą: www.greenleaf-publishing.com/catalogue/tbsus1.htm. [Žiūrėta 2013 m. gegužės 16 d.].

Warburton, K. (2003). *Deep Learning and Education for Sustainability,* International Journal of Sustainability in Higher Education, Vol. 4, No. 1, pp 44–56, Emerald, Bradford UK.

Leidiniui „Nuo teorijos iki praktikos" suteiktas
ISBN 978-609-95555-0-8

9 786099 555508

